

שערי הזמנים

להתעלות ולהתרומם בזמני קודש

עבודת ימי הפורים

שמחת חודש אדר
סדר ארבע פרשיות

פורתה צוהר
לרוממות וקדושת המועדים
אורם, סגולתם ורתכליתם
ועבודתנו המעשית בהם

תא שמע

שערי הזמנים

להתעלות ולהתרומם בזמני קודש

יוצא לאור ע"י

מערכת תא שמע

הוצאת ספרי הדרבה
וקבצי חשיבה לבני הישיבות

פרקי ההדרבה נערכו מתוך שיחותיו
של מורינו המשגיח הגה"צ
רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א

כל הזכויות שמורות

כולל צילום העתקה ותרגום

הדפסה ראשונה

אדר א' תשע"ו

עורך ראשי:

הרב ראובן פריימן

רח' נתיה"מ 11 קרית ספר

לברורים והערות:

0527-122-873

נציגנו בחו"ל:

M. SAVITZ

145 FOREST PARK CIRCLE

LAKEWOOD N.J. 08701

PRINTED IN ISRAEL

פֶּתֶשֶׁגֶן הַקֶּתֶב

בן עלייה!

בימים אלו ניתן;

להשיג דרגה עילאית בתורה

יותר מבחג השבועות!

לבקוע שערי שמים ברחמים

יותר מבכל זמן אחר!

להגיע לתשובה פנימית

יותר מביום הכיפורים!

להכיר גילויי השגחה

יותר מבכל ימות השנה!

לחוש בחינה של "ה' אחד"

מעין לעתיד לבוא!

עכשיו תוכל

להתכונן לפורים

כמו לכל מועדי קודש

להתבשם במשתה היין

כדת של תורה

לרכוש קניני נצח

כיד המלך

תוכן הענינים

17 מכתב ברכה / ממורינו המשיח שליט"א

21 דבר העורכים

שער ראשון

עבודת חודש אדר וימי הפורים

ג פתיחה

בימי הפורים ניתן להשיג יותר מכל המועדים ☆ מעלת ז' אדר ושייכותו לפורים ☆ עבודתנו ביום הפורים – מביאה לכל הישועות ☆ ההכנה לעבודת הפורים נחוצה בכפליים ☆ ביום הפורים נפתחים שערי שמים ☆ הפעלתם של הכוחות העליונים תלויה בנו ☆ נס פורים מתחדש למעלה מידי שנה בשנה ☆ עבודת הפורים כוללת ומקיפה חלקים רבים.

יד פרק ראשון / מרבין בשמחה – כיצד?

האם שמחת האדם תלויה בבחירתו? ☆ מדוע נצטוונו לעבוד את ה' מתוך שמחה? ☆ מהו הקיום המעשי של "מרבין בשמחה"? ☆ מהו המיוחד בחודש אדר [וניסן]? ☆ שמחה – כפשוטו! ☆ תכלית הניסים – לעורר את האדם מתרדמת ההרגל ☆ משנכנס אדר מתחילים להתבונן מחדש בניסים שנעשו בו ☆ השמחה מרחיבה את כוחות הגוף והנפש ☆ כשמתעוררים ע"י השמחה – לא זקוקים ליסורים ☆ העצבות – עצת היצר.

ף פרק שני / תכלית הפורים – קבלת התורה ברצון

מהותו של יום הפורים – קבלת התורה בלב שלם ☆ אי אפשר לזכות בלי הכנה ☆ מהו החסרון בשלימות הקבלה שהיתה בסיני? ☆ הגילויים של נס פורים – סוג אחר לגמרי ☆ האומר הלל בפורים – לא יצא ידי חובתו ☆ בקריאת המגילה מתגלה אור חדש.

ז פרק שלישי / נס פורים – גילוי בתוך הטבע

ימי הפורים הם "אות עולם" – מדוע? ☆ ניסי יציאת מצרים – ביטול מוחלט של כוחות הטבע ☆ נס פורים – הנהגת ה' המסתתרת בתוך

הטבע ☆ כל המגילה היא ניסים נסתרים ☆ נס פורים הסיר את הוילון ☆
שורש אמונתנו בגלות - מכח נס פורים.

פרק רביעי / קיימו וקיבלו - מכח שלימות האמונה נב

האם טענת אונס פוטרת? ☆ ארור אשר לא "יקים" - שלימות האמונה
במצוות ☆ המצוות הם ההצלחה הגדולה ביותר עבורנו ☆ תוספת
בעבודת ה' מראה על רצון ואהבה ☆ כח התשובה - להפוך את האדם
לגמרי ☆ ההקדמה לתורה - קבלה אמיתית ☆ התעוררות עצמית -
דרגה אחרת לגמרי ☆ התורה היא האור האמיתי ☆ הלומד מתוך שמחה
- אינו מרגיש את הקושי ☆ הדרך לעמוד בנסיונות - הידיעה שאינו
מוותר מאומה ☆ יצחק אבינו ☆ יהודה ☆ הרוגי לוד ☆ מרדכי ואסתר ☆
עבודתנו בפורים - לחדש את ההכרה ש"אין עוד מלבדו".

פרק חמישי / מחיית עמלק בפורים - היכן? פח

מה השייכות בין מצוות הפורים למחיית עמלק? ☆ קריאת התורה של
פורים - "ויבוא עמלק" ☆ מטרת חיובי הזכירה גם בזמן הזה ☆ מצוה זו
היא מיסודי היהדות ממש ☆ היחס לעמלק - שונה משאר כל האומות
☆ עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי - מדוע?

פרק שישי / מלחמת עמלק - "משעבדים את ליבם" פא

דרכי המלחמה בעמלק שונים משאר המלחמות ☆ הסיבות לביאתו של
עמלק ☆ מלחמתו של עמלק - לבטל את חיובי השכל ☆ עמלק נלחם
נגד האמונה ☆ כל יניקתו של עמלק - מכח מעשינו ☆ כוחו של עמלק
שונה משאר כל האומות ☆ כל קיומנו ומציאותנו - מכח התורה והמצוות
☆ כל יצירתו של עשו [עמלק] - להיות רצועה ליעקב ☆ נצחון עמלק
- משעבדים ליבם לאביהם שבשמים.

פרק שביעי / נס פורים - גילוי האמת בשיא השלימות צה

"תחת הנעוצין יעלה ברוש" - זה המן ומרדכי ☆ ישראל נמשלו ללבנה
שאינו לה אור עצמי ☆ יציאת מצרים מותנית בעבודתנו להשי"ת ☆
תכלית זכירת עמלק - הכרה שמלבד תורה ומצוות אין כלום ☆ קרבן
העומר - השגחה פרטית אפילו על מאכל בהמה ☆ נס פורים הראה
בחוש שהכל תלוי במעשינו ☆ גם המן ידע שנפילתו היא מכח תורתנו
ותפילתנו ☆ מקום הנס - בתוך בית המדרש ☆ מי הם מחריבי העולם
☆ עלינו לזכור שהתביעה היא עלינו.

פרק שמיני / מחיית עמלק בפורים - למעשה קי

סיכום הפרקים הקודמים בקצרה ☆ חובת השמחה בפורים – כאילו עכשיו נעשה הנס ☆ אנחנו 'עושים' את הפורים! ☆ קריאת המגילה פועלת בנו מהפיכה ממשית! ☆ לשמוע את דבר ה' צווח... ☆ ביום זה ניתן להגיע לתיקון השלם של הבריאה כולה! ☆ חובה להקדיש זמן ללימוד המגילה ומפרשיה לפני פורים.

פרק תשיעי / תענית אסתר ופורים - ימי תפילה קיח

תענית אסתר – הכנה לפורים ☆ עיקר תכלית הפורים – להודיע שהקב"ה קרוב לשוועתנו ☆ גאולת פורים ע"י כח התפילה ☆ מזמור 'אילת השחר' נוסד על גאולת פורים ☆ יחודיותו של מרדכי – כח התפילה ☆ כח התפילה בימים אלו – יותר מבשאר ימות השנה.

פרק עשירי / השורש והיסוד לפורים - עבודת תענית אסתר קכח

התפילה – תכלית ולא אמצעי ☆ התפילה מרוממת אותנו ומקרבת אותנו לקב"ה ☆ שלימות התפילה – ההכרה שאין שום מיפלט אחר ☆ התפילה בעת צרה – יוצרת את הגאולה ☆ המצב האמיתי של גאולה – בטחון בקב"ה ופנייה רק אליו ☆ כפי התפילות של תענית אסתר כך זוכים לנס פורים.

פרק אחד עשר / יום הכיפורים ויום הפורים קל"ט

כפורים – כְּפורים, מדוע? ☆ שמחת הפורים – השלמה ליום הכיפורים ☆ הגוף שותף בעבודת ה' ☆ תקוותנו במועדים היא "אל תשיבנו ריקם"... ☆ מה נוסף לנו ע"י יום הכיפורים ☆ הלימוד מיוהכ"פ – האדם במעשיו קובע את הנעשה עמו ☆ הלימוד מפורים – האדם במעשיו קובע הנעשה בכל הבריאה! ☆ הלימוד של פורים – הכל מכח ישראל ובשביל ישראל ☆ המלחמה בעמלק – לזכור ש"יש ה' בקרבנו" ☆ יום הכיפורים – יראה, פורים – אהבה ☆ בר דעת מחפש לנצל ימים אלו לעלייה אמיתית.

פרק שנים עשר / טהרת הלב - רק על ידי תפילה קנ

א. פורים – על שם הפור ☆ ב. העומר ניצח את המן ☆ ג. קריאת פרשת פרה – לימוד או תפילה? ☆ נסתר ונגלה – מי יותר גדול? ☆ התועלת בנס – רק למי שרוצה לראות ☆ האומר דבר בשם אומרו – טהרת הלב ☆ יש שהאדם יודע את האמת ומרמה את עצמו ☆ בשום דבר אי אפשר להצליח בלי תפילה ☆ הדרך להסיר את טמטום הלב – ע"י תפילה אמיתית.

שער שני

סדר ארבע פרשיות

פתיחה **קפה**

מעיקרי עבודת חודש אדר – קריאת ארבע פרשיות.

פרק ראשון / כח הכפרה שבמחצית השקל **קפז**

הטעמים לקריאת פרשת שקלים ☆ מדוע קוראים על שקלי האדנים? ☆
השקלים מכפרים על מכירת יוסף ועל חטא העגל ☆ השורש לכל
החטאים שבין אדם למקום – העגל ☆ השורש לכל החטאים שבין אדם
לחבירו – מכירת יוסף.

פרק שני / מחצית השקל – קבלת עול מתוך אחדות **קפד**

השקלים באים לאחד את כלל ישראל ☆ מחצית – מורה על אחדות ☆
האחדות – יסוד השראת השכינה בישראל ☆ היסוד לכל המצוות –
חיוזק האמונה ☆ התיקון לחטא העגל – לזכור שראייתנו מוגבלת ☆
מצות השקלים מוציאה את האדם מפרטיותו ☆ פרשת שקלים – היסוד
להשראת השכינה.

פרק שלישי / ראשית ההכנה לפורים – אחדות **קפד**

קריאת פרשת שקלים – להקדים שקלינו לשקלי המן ☆ מעלת ישראל
היא רק כשהם 'עם אחד' ☆ השייכות לכלל מרוממת את האדם ☆
כשישראל במצב של רוממות אין להמן שליטה עליהם ☆ הקרבת נפשו
– שוקלת יותר מכסף! ☆ ההכנה לפורים – לדאוג לצרכי הכלל ☆ הדרך
ליכות לגאולה – להרבות באהבת רעים ☆ האומר דבר בשם אומרו
מביא גאולה לעולם.

פרק רביעי / כח הציבור **קפז**

להיות חלק מהכלל – זוהי הזכות הגדולה ביותר ☆ ציבור המאוחד סביב
רעיון משותף כוחו גדול מאד ☆ תפילת הציבור מתקבלת תמיד ☆
הכולל את עצמו עם הציבור תפילתו נשמעת ☆ ציבור אינו ריבוי של
יחידים.

- פרק חמישי / הרגשת אחריות על הכלל** **רה**
- תפילות ציבור במקום קרבנות ציבור ★ הכח לאחד את הכלל – בין כתלי ביהמ"ד ★ כל יחיד אחראי על כל הציבור! ★ כח התפילה בימים אלו – בציבור.
- פרק שישי / ארבע פרשיות – שלימות הנפש** **ריא**
- תקנת ארבע פרשיות – חטיבה אחת ★ פורים הוא היסוד לגאולת פסח ★ 'אדם ולא מלך' – רואה רק את עצמו ★ טבע המלוכה קיים בכל אחד מישראל ★ המיטיב לבריות רק מיראת ה' – זוהי מידת סדום.
- פרק שביעי / שנאת הרע – שלימות ההטבה** **רכג**
- שנאת הרע באה מהטבה אמיתית ★ שלימות החסד ניכרת גם במעשים פשוטים ★ פנימיות המעשים תלויה בבריאות הנפש ★ בריאות הנפש – אמונה ובטחון בה' ★ הבטחון בה' מביא לאדם שמחה אמיתית ★ שקלים וזכור – הכנה לפורים.
- פרק שמיני / טהרתן של ישראל – קבלת עול** **רלב**
- למה קדמה פרה להחודש? ★ ההכנה לגאולת הנפש – טהרה ★ קרבן פסח – הכניסה לעבודת ה' בדיני טומאה וטהרה – רמז לטהרת הנפשות ★ שורש טומאת מת – חטא העגל ★ התיקון לחטא העגל – קבלת עול.
- פרק תשיעי / הטהרה – שלימות המעשים** **רמג**
- מדוע עדיין זקוקים לטהרה אחרי פורים? ★ שלימות המעשים – לפי טוהר הכוונה ★ תכלית התורה והמצוות – מעשה טהור ונקי לגמרי ★ כח התפילה – כפי טהרת הלב ★ מטהר טמאים ומטמא טהורים ★ שורש חטא העגל – קבלת הלוחות בפרהסיא ★ תפקידנו למעשה.
- פרק עשירי / מפני מה לא נתגלו טעמי תורה** **רנד**
- כמה תמיהות בענין פרה אדומה ★ ידיעת הטעמים מעמידה בסכנה את קיום התורה ★ החיפוש שלנו – להעמיק רק במה שנמסר לנו ★ טעמי המצוות – למעלה משכל אנוש ★ התיקון לחטא העגל – ההליכה בתמימות אחרי ציווי ה' ★ תכלית המשכן – התבטלות לציווי ה' ★ שיא השלימות הוא לעשות המצוות ללא הבנה ★ פרשת פרה – התיקון לחטא העגל ★ התשובה לשטן ולאומות – תקיפות הדעת.

שער שלישי

עבודת השמחה

פתיחה **רכט**

עבודת השמחה מרוממת את האדם ☆ גודל הסכנה כשהשמחה אינה לשמים.

פרק ראשון / על איזו שמחה מדברים? **ערב**

שמחת פורים שונה משמחת המועדים ☆ השמחה – חובה, מצוה או רשות? ☆ לשחוק אמרתי מהולל.

פרק שני / שחוק או שמחה? **רעז**

השחוק אינו מוסיף שמחה לאדם ☆ השחוק מבטל את חיובי השכל ☆ שחוק הכסיל – להשקיט את המצפון ☆ השחוק והשמחה – שני הפכים.

פרק שלישי / שמחה מהנאות העוה"ז **רפד**

השמחה והעצבות כרוכים זה בזה ☆ אחשורוש ☆ המן ☆ נבוכדנצאר ☆ התשוקה לשמחה באה מהנשמה ☆ גדר השמחה – מילוי הרצון והשאיפה ☆ א. הרודף אחר תענוגי העולם – ישאר חסר כל ☆ ב. רדיפת התענוגים מרחיקה אותו מהתכלית ☆ ג. מקלקל את נשמתו ☆ ד. מגדיל את הצער שלאחר המיתה ☆ ה. גלגל חוזר בעולם ☆ ו. שמחת עולם הזה – סיכלות ושטות ☆ ז. שורש החיפוש – מחסרון שמחה אמיתית.

פרק רביעי / שמחה של מצוה **רעז**

השמחה בעבודת ה' חשובה והכרחית ☆ השמחה מכפילה את שכר המצוות לאין שיעור ☆ מיהו 'אדם גדול'? ☆ נפתחים לו שערי החכמה ☆ השמחה – קשר פנימי עם המצוות ☆ הלב נפתח על ידי השמחה.

פרק חמישי / הדרך לקניית השמחה במצוות **דש**

המתבונן בגודל ערך המצוות ישמח בקיומן ☆ היחס האמיתי לכל תוספת ידיעה בתורה ☆ מרגלית טובה בידכם וביקשתם לאבדה ממני? ☆ חינוך התלמידים לחבב דברי תורה ☆ מעלה זו טבועה בנפשנו.

פרק שישי / מפריעי השמחה **שיב**

א. שמחה – בדבר שיש לו מעלה על אחרים ☆ איזהו עשיר – השמח בחלקו ☆ ב. כח ההרגל מונע את השמחה ☆ אין דבר קטן מכדי להודות עליו ☆ האם חסר לנו במה לשמוח?

פרק שביעי / השמחה – מהות האדם ותכליתו **שיח**

השמחה בקירבת ה' – תכלית בפני עצמה ☆ השמחה היא מהרגשת השלימות ☆ כפי גודל השלימות – גודל השמחה.

פרק שמיני / ישרות הלב **שכב**

מה השייכות בין שמחה לישרות? ☆ אין שמחה כהתרת הספיקות ☆ אור התורה מסלק את כל הספיקות ☆ סוד הכח של שבט לוי – ישרות ☆ השמחה האמיתית – קבלת עול תורה ☆ שמחת הפורים – מכח בהירות האמונה.

שער רביעי**קנייני הפורים****פרק ראשון / אחרי פורים – לא להשאר קטנים** **שלא**

"וישם המלך אחשורוש מס" – זעקה איומה ☆ המורגל לחנך את עצמו – מתעלה ללא הפסק ☆ הרג אשתו מפני אהובו ואהובו מפני אשתו – וממשיך כרגיל... ☆ "וישב לבן למקומו" – בלי שום שינוי ☆ לא נשבענו להשאר קטנים!

פרק שני / אל תשיבנו ריקם מלפניך **שלט**

אם אין גרעין – לא צומח כלום! ☆ נפלאותיך... שבכל עת.

פרק שלישי / הזהירות מהירידה שלאחר העלייה **שדמ**

כשהאדם מתעלה – גם היצר מתגבר כנגדו ☆ חטא העגל – בשעת מסירת הלוחות למשה ☆ כשהאדם מתעלה – היצר מקטרג כנגדו ☆ לפני קריעת ים סוף – קטרוג חדש ☆ תפקידנו אחרי פורים – להוסיף חיוזק ולא להתרפות.

פרק רביעי / המבט הנכון על נסיונות החיים שם

העומד בנסיונות - עלול לחשוב שהוא מוותר מהעוה"ז שלו ☆ הצלחת הרשעים היא רק דמיון ☆ העוזב רוחניות בשביל גשמיות - ישאר קרח מכאן ומכאן ☆ האם רחל אימנו 'זיתרה' על משהו? ☆ כל מעשה טוב - נשאר לנצח! ☆ הפחד האמיתי - האם אני עושה את המוטל עלי ☆ כל המקיים את התורה - מצליח.

פרק חמישי / עול תורה שם

נתינת מס למלכות - מימות עולם ☆ אין אדם ללא עול ☆ העמל - תכלית ולא אמצעי ☆ קבלת עול - שלימות האדם ☆ מהות העבודה - קבלת עול ☆ קבלת עול תורה בפורים - בשיא השלימות.

מכתב ברכה ממורינו הגרא"א דסלר שליט"א

אור בוקר ליום שלישי שנכפל בו כי טוב, א' דראש חודש אדר ראשון - שמרבים בו בשמחה, לסדר "ושכנתי בתוכם" [כלשונו של החת"ס בתשובתו (נדפס בח"ה סוף סי' כ)] התשע"ו

כבוד ידידי ורעי, אנשי רוח, חכמי לב ונקיי הדעת, ובפרט למנצח על המלאכה, הרה"ג ר' ראובן פריחן שליט"א.

שמחה כפולה ומכופלת היום לפנינו, הן מפני שמחת חודש אדר שנכנס עתה עלינו לטובה, והן מפני קדושת היום, שהוא בכלל כל ראשי חדשים שהינם ימי שמחה, וכמבואר בטור או"ח (סי' תכ) בשם הרי"ץ גיאנות, שנהגו מימות זקנים הראשונים לנהוג בראשי חדשים כימי שמחה, וסמכו על הכתוב "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם" ועל המקרא שאומרים בהם בפרקי ההלל - "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו".

ובסימן שלפניו (סי' תיט) הביא הטור כי מצוה להרבות בסעודת ראש חודש, מדאמרו במסכתא מגילה (ירושלמי פ"א ה"ד) שבסעודת פורים וסעודת ראש חודש מאחרין ולא מקדימין, אלמא דמצוה הוא, דהא חשיב ליה בהדי סעודת פורים.

וההבנה בזה, כי עיצומו של ראש חודש מלמד ומורה על השגחתו הפרטית - הנגלית והנסתרת - עם כלל ישראל, שעל ידי חידושה של הלבנה אנו מתעוררים ומחזקים בקרבנו את ההכרה שכל המתגלגל ובא עלינו הכל בגזירת עליון (עי' דחו"מ ח"א עמ' קיג), ומתוך כך נזכה ברצ"ה להכירו ביותר ולשמוח יותר ב"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו".

ועתה נצמד לזה שמחה מעומקא דליבא, בראותי עיר על תילה בנויה, שהנה שוב נשא אתכם ליבכם ונדבה רוחכם לערוך עלי ספר מהדברים שנמסרו ע"י - בזכות הרבים - בשנים האחרונות, על גודל קדושת וסגולת הימים המרוממים הבאים לקראתנו, ומדרכי העבודה המעשית המתחייבת מזה.

הכוחות הסגוליים שבחודש זה - אשר ההתגלויות הגדולות שהיו בו מקדמת דנא הוסיף לנו תוספת נכבדה בקניני שורשי אמונתנו והפך לנו את היגון לשמחה, והמועד של פורים - אשר כהגדרתו הנפלאה והקולעת של הג"ר ישראל אליה' ויינטרוב זצ"ל הוא **התמצית של כל המועדות** והעומק היותר גדול של ה'אתה בחרתנו' [כך היה מרבה הגה"צ הנ"ל להזכיר בשם קדושי עליון נ"ע]; מהוים תקוה לכולנו שנזכה להתרומם ולהגביה את קומתנו עד לשלימות השיעור קומה.

והנה המביט נכוחה בל"ח הפרקים שסידרתם כאן בספר, בקל מכיר מבחין ורואה את הסייעתא דשמיא הנפלאה שמלווה אתכם, ונוסף עוד ניתן לראות בזה את ה"חכמת לב לעשות בכל מלאכת חרש וחושב", והרי דרכי הנהגתו ית' שיהיב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה, וזהו לאות כי הכשרתם עצמכם תחילה לאהבת החכמה, לבקשה ולקיימה.

והיות שאמרו חז"ל כי מי שבקי במסכת אחת והולך למקום שמכבדים אותו בשל שתיים צריך לומר להם מסכת אחת אני יודע (ירושלמי שביעית פ"י ה"ג), עלי להודיע בזאת, כי בכל דברינו הנאמרים והנדפסים לא באתי לחדש מדילי, אלא לסדר ולהעביר מסורת השמועה את היסודות המקובלים בבי מדרשא מרבותינו מצוקי ארץ זצ"ל. ואין מודעא זו סמוכה על אמרם ז"ל (ב"מ כג, ב) כי מדרך ענווה עבידי רבנן דמשנו במילייהו במסכתא ובפוריא וכו', וע"ש בפי' המהרש"א, דהכא הוי מילתא דעבידא לאיגלויי.

וכמה מכוונים הדברים היקרים שכתב על כגון דא בעל ה"פרי מגדים" בהקדמתו לביאורו על שו"ע או"ח, וז"ל שם:

אין במלאכתי זה כדי עילוי והתפארות, ואני דומה לעני אשר ניתן לו רשות מאת המלכים והשרים לילך בחצריהם וטירותם יום יום לעת האוכל ללקוט משיורי הסעודה ומתוך הרגלו שם מכיר ברמיזתם וקריצותם ונהנה מהם ולפעמים מוצא שם דרך הילוכו איזה אבן יקרה בחצרם וגם לוקח מהם בגדים ישנים חתיכות קטנות אין בהם שלש על שלש ועושה לו בגד ממנו ושש ומתפאר

בגוונין הרבה. כן אני במיליי. והוא בגד לנפשי במה אשכב אם לא במעט שחנני ה' ממה שלקטתי מאמריהם ויופי הפנינים שלהם.

ואמנם כבר נהגו רבותינו בעלי המוסר ז"ל להמנע לפעמים מלהזכיר דברים בשם אומרם באם מתוך כך יתקבלו הדברים ויעשו יותר פרי או מטעמים נוספים (עי' כתבי הסבא ותלמידיו ח"ב עמ' תלח וספר הזכרון מכתב מאליהו ח"ב עמ' תפה, וע"ע אגרות וכתבים ח"א עמ' רד), אך חשתי חובה כפולה ומכופלת להודיע דבר זה בראש ספר זה, שהרי כל הגאולה של מגילת אסתר נשתלשלה על ידה מתוך שנשתבחה במעלת אמירת דבר בשם אומרו (א"ה, עי' להלן עמ' קנה ועמ' קצג), וכבר לימד אותנו דעת מורנו הסבא מקלם זללה"ה, בהתפעלותו מאדונינו הרא"ה, בעל ספר החינוך, שכתב תיכף בראשית הקדמתו כי דבריו נלקחו מהראשונים, ומסיים שם הסבא: נשתוממתי על צדקתו שלא רצה שיהיה טעות בזה אף שעה קלה (בית קלם קניני תורה עמ' שכג).

ונעתיק בזה לשונו של בעל החינוך בהקדמתו שם:

אולי יחשוב מעיין בספר זה, שהמחברו קיבץ כל דיניו ביגיעו וטוב עיונו, ואילו כן היה יתחייב להיות המחבר בקי בכל פינות התלמוד, לכן הוא היודע בעצמו וכו' הוא קורא ממקומו, מודיע ומעיד עדות נאמנה לכל קורא בו, שרוב דברי הספר נלקטים מספרי עמודי הארץ המפורסמים במעלה וחכמה וכו'.

ובסיום הקדמתו שם כותב החינוך שוב דברי התנצלות, אשר אמנם לנו ברור שלא כתב כן אלא מפני רוב ענוותנותו, אך לעניינו הדברים נכונים שבעתיים:

לא חסרתי דעת, כי הנמלים לא יוכלון שאת משא הגמלים, וקטן שאין יודע למי מברכין לא ידרוש במעשה מרכבה וסוד חשמלים, אלא שרוב חשקי לטבול קצה המטה ביערת דבש המצוות, דחקני ליכנס ביער שאין לו תחומין, עם ידיעתי שהרבה גדולים נכנסו שם והוציאו פחמין, אך אמרתי מי יתן ותהיה מחשבתי נטרדת בזה כל הימים ולא תפסול ולא תפגום במזימות עמל ואוון וכו'.

וראיתי לבעל הפרי מגדים בהקדמתו לביאורו לשו"ע או"ח, שהעתיק דברי החינוך הללו, ואח"כ כתב וז"ל:

אם לפעמים יראה המעיין איזה בקיאות בספרים שחיברתי גנוב הוא איתי, בתחבולות והמצאות, כי ת"ל עתה ספרי הדפוס מצויים בתכלית היופי עם מראה מקומות כמו מסורת הש"ס ועין משפט, ובכל הספרים נרשמים הדפים היטב באר, וחיפשתי בחיפוש אחר חיפוש עד שלפעמים הבנתי מתוך דבריהם איזהו מקומן של זבחים לעיין עוד ועיינתי ומצאתי תאמין. וגם זה המעט לולי רבותינו נ"ע בג"ע שגילו לנו כל תעלומות הייתי כעיוור מגשש באפילה.

ובתוך דבריו שם הוסיף לבאר מטרת חיבורו:

והנה עט סופר - שליח הלב, ולפעמים יותר פועל מהדיבור, כי הדיבור - במקומו, וכתב - למקום רחוק ולרבים, ע"ד המוות וחיים ביד הלשון, וכי יש יד ללשון זה הכתב. על כן לקחתי עטי אתי ורשמתי וכו'.

ומה נענה אנן אבתריה, שזכינו בימינו ל"עשות ספרים הרבה אין קץ", ולא נותר לנו אלא להגות להתעמק וללקוט מהם את הראוי לדרגתנו, ולאחר מכן להשיבם אל ליבנו, וכדברי הפסוק "וידעת היום - והשבות אל לבבך", ועי"ז נזכה בעזרתו ית' להגיע אל מחוז חפצנו. אכ"ר.

אחתום בברכת משה רבינו לישראל בעת הקמת המשכן "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו", ובהכרת טובה מיוחדת על שבמלאכתכם זיכתם אף אותי להגדיל תורה ולהאדירה.

אליהו אליעזר דסלר

דבר העורכים

השיר והשבח לחי העולמים שהחיינו והביאנו עד הלום לחזות בהשלמת נדבך נוסף בסדרת 'שערי הזמנים' - להתעלות ולהתרומם בזמני קודש', המכילה פרקי הדרכה בעבודת המועדים, מתוך שיחותיו של מורינו המשגיח הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א.

הכרך הנוכחי, השני בסדרה, סובב אודות עבודת חודש אדר, ומחולק לשלושים ושמונה פרקים. כידוע חודש זה גדוש במצוות רבות, מאחד באדר המשמיעין על השקלים ומרבין בשמחה, ממשיך בפרשת זכור ומחיית עמלק, ההכנה של תענית אסתר, עבודת ימי הפורים, ומסיים בטהרה של פרשת פרה ובהכנה לחודש הגאולה. במהלך פרקי הספר יתבאר עניינו של כל פרט לגופו ומתוך כך אף יתגלה כיצד כל הפרטים הללו אינם אוסף אירועים מיקרי שנזדמנו לפונדק אחד אלא הם משלימים זה את זה ומהווים מערכת שלימה בעבודת השי"ת.

כמדומה, כי מכלל כל המועדים יצא מן הכלל גורלו של פורים, שהגירסא דינקותא שהורגלנו בו העמידה אותו בעינינו ברובד נמוך ומצומצם, כביכול ה"עד דלא ידע" שנצטוונו בו משמעותו שאין עבודת היום דורשת דעת ועבודת הלבבות. ומתוך כך אף מחוסרים אנו את ההכרה וההרגשה שככל הימים המקודשים אף הוא טעון הכנה רוחנית.

אמנם אדרבה ואדרבה, היא הנותנת. התשעה קבין של 'הסתר' שנטל פורים הוא גופא ההוכחה עד כמה גדלה מעלתו. שכן ידוע הכלל שנאמר כלפי כל המועדים כי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (ראה בית קלם שבת ומועדים עמ' שנו). ואכן כל המעיין בספרנו יווכח עד כמה ניתן להעפיל על ידו אל הדרגות הגבוהות והנכספות ביותר, הן בתורה, הן בתפילה והן באמונה ובטחון.

מקום כאן להדגיש, כי העיון וההתבוננות בספרנו - וכן בשאר ספרים שבדמותו - יש בכך קיום של חיוב הנכלל בעצם מצות קריאת המגילה. כי הן אמנם בהשקפה שטחית נדמה כי את קיום מצות קריאת מגילה ניתן לסיים בשמיעתה בבית הכנסת ברוב עם, אך חז"ל בגמרא מגילה (יח, א) לימדונו כי מלבד מצות קריאה יש בה מצות פרסומי

ניסא, וביאר רש"י שם שפרסום הנס בא על ידי שמלבד עצם הקריאה אף מתבוננים מה היא הקריאה הזו ואיך היה הנס.

וכן מתבאר במה שאמר רבי נחמן בר יצחק בגמ' שם (יד, א) כי הטעם שאין אומרים הלל בפורים הוא לפי שקרייתא זו הלילא, והפליאה עולה היכן וכיצד מתקיים בקריאת המגילה קיום מצות הלל, הלוא במגילה לא נזכר כלל אלא סיפור המאורעות ואין בה כלל דברי הלל ושבח להקב"ה על הניסים ועל ההצלה ובמה איפוא נחשבת קריאתה להלל והודאה? על מדוכה זו עמד בספר הנפלא יסוד ושורש העבודה (שער המפקד פ"ד), ומתוך כך הוא מסיק כדברינו לעיל שבכלל מצות קריאת המגילה נכלל גם להתבונן בה ומתוך כך לבוא ליתן הודאה ושבח להשי"ת, ובזה מתקיים היטב קרייתא זו הלילא. [ראה להלן (עמ' קסד) שהעתקנו מקצת מדבריו].

ואכן כך נהגו בכל הדורות, וכמו שהעיד נאמנה מרנא החתם סופר בדרשותיו (ח"א עמ' קפג): לפנים [נהגו] חכמי ישראל לאסוף העם לחצר בית ה' יום או יומיים קודם [הפורים], לספר להם גודל ניסי ה' ונפלאותיו, ועל מה הם שמחים, ולהודיעם כי גדול ה' ומהולל מאוד, ועלינו לבטוח עליו.

מנהג זה יסודותיו נטועים כבר מדורות התנאים והאמוראים, וכפי שמביא מורינו המשגיח שליט"א בספרנו (להלן עמ' לא) מדברי חז"ל במסכת סופרים: א"ר לוי מגילת אסתר צריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום, לפיכך... נהגו העם לאומרה במוצאי שבתות של אדר עד שיעברו חמשה עשר באדר. בשבת ראשונה של אדר קורין העם ביחד עד "בלילה ההוא", ובמוצאי שבת שניה קורין מ"בלילה ההוא" עד "ודובר שלום לכל זרעו". והן הן הדברים.

נפרט בזאת בקצרה את מבנה הספר:

כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני, בסיס הספר הינו במתכונת של הספר הנודע 'שערי הישיבה' - לדרכו של בן ישיבה, כאשר בסייעתא דשמיא מתבאר בעושר לשוני דבר דבר על אופן ועל מקומו, מן הקל אל הכבד, ומתוך כך דברים עמוקים הפכו למופשטים ונגישים,

והעבודה המעשית ניתנת ליישום ולביצוע ביד כל צורב ובן עלייה, והכל ב"ה בהיקף גדול ובבהירות משובבת נפש, וכדלהלן.

השער הראשון עוסק ב"מרבין בשמחה" כיצד והיך? < מעלת עיצומו של יום לדעת מה זה ועל מה זה וניתוח של ניסי המגילה < מבאר את הדרך והמסילה להגיע לקבלת התורה באהבה בבחינת "קיימו מה שקיבלו כבר" < מברר את עניינה של מחיית עמלק שבפורים בכלל ובזמנינו בפרט < מפיח רוח חיים בעבודת תענית אסתר.

השער השני סובב אודות הקריאות המיוחדות של שבתות חודש זה; תוכנה הפנימי של פרשת שקלים ואופיה המעשי בזמנינו < עניינה של מחיית עמלק ושאר כוחות הרע והדרך לזכות להגיע לבחינה של "אוהבי ה' שנאו רע" < הנקיות והטהרה המיוחדת שאנו יכולים לקבל מקריאת פרשת פרה < ההכנה לקריאת פרשת החודש והדרך לזכות לקדושת חודש ניסן. [כנזכר לעיל, ישנם מאמרים בשער ראשון המשלימים את עניינה של מחיית עמלק, ואף אודות פרשת פרה באו שם דברים, כמו"כ עניינה של פרשת החודש יתבאר בעיקר בספר על חג המצות שהשי"ת יעזרנו לסיימו בקרוב].

השער השלישי נושא ונותן בכללותה של מערכת השמחה, הן בחודש אדר והן בכל ימות השנה < מהותה הפנימית והשורשית < הפסגות הגבוהות שניתן להשיג על ידי שמחה אמיתית < כיצד רוכשים את טבע השמחה בעבודת ה' < המוקשים והמפריעים להשגתה והדרך להתגבר עליהם. [שער זה נדפס ברובו בקובץ בית חיינו ח"ג, אך לתועלת המעיינים צירפנוהו לכאן בתוספת נופך].

השער הרביעי מתווה את הדרך למלאות את תקוותו כל בן עלייה, והוא לשמר את ההתעלות והלקחים מהימים הללו שיהיו ברי קיום לחיי היום-יום בכל ימות השנה.

בסוף הספר הצבנו מפתח על סדר הפסוקים ומאמרי חז"ל, ראשונים ואחרונים, וכן מפתח מפורט של ערכים ואישים, והדבר יהא תועלת מרובה למעיינים למצוא דברי חפץ, בבחינת "ויבוקש הדבר וימצא", וכפי ששמענו מהמעיינים בכרך הקודם שהמפתחות הביאו להם תוספת ברכה מרובה.

כאמור לעיל, השערים מחולקים לפרקים, כאשר בדרך כלל השתדלנו כי כל פרק יהיה ניתן לעיון בפני עצמו, אך כמובן שהתועלת המקסימלית תבוא מלימודו על הסדר, והקורא למפרע לא יצא חובת העיון הראוי.

נדגיש בזאת כי גם הערות השוליים הם מדברי מורינו המשגיח שליט"א, מלבד כאשר מצויין בראש ההערה א.ה., כמו"כ בבין הפרקים הוספנו מדעתנו פנינים וניצוצות אור מדברי רבותינו זללה"ה, בכדי שלא להשאיר הגליון חלק.

כאן המקום לציין כי מאמר מקיף אודות כללות דרכי העבודה בזמני קודש, הופיע בראש הכרך על ימי החנוכה, ולא כפלנו הדברים כאן, מלבד ציונים ספורים המופיעים במהלך הספר למאמר הנ"ל.

עם זאת נכפול בזאת את הנכתב בראש הכרך הנ"ל, כי במהלך בנין וסידור הדברים, שולבו לפונדק אחד חלקי שיחות שונות, ומתוך כך לפעמים נכפלו דברים במקומות שונים כאשר כל פרשה שנשנית היא בשביל דבר שנתחדש בה, וכן לפעמים השמטנו חלקים מן הדברים שנאמרו. ולכן אף כי מו"ר הגה"צ שליט"א עבר על הדברים ונתן את ברכתו, מ"מ שגיאות מי יבין ואם שגינתו איתנו תלון משוגתנו.

מגלגלין זכות על ידי זכאי. כאן המקום להעלות על נס את ידידנו הדגול מרבבה, רבי אברהם פנחס ברקוביץ שליט"א, שהבינו מדעו להכיר ביצירת הפאר שלפנינו, ואזר חלציו לעמוד שוב בשער המחנה ולהקדיש אף את הכרך השני בסידרה לע"נ אמו הצדקנית אשת חיל מרת גיננדל בת הרב שלמה ע"ה (מאמר מיוחד שכתב בשבחה - נדפס בסוף הספר), וכן לע"נ חותנו הרבני החסיד מוה"ר יצחק ב"ר יוסף הלוי מייזליק זצ"ל. ועל שמו וזכרו נקבע שם סידרת הספרים "מהדורת ברקוביץ".

יהא רעוא מן שמיא כי ידידנו עם כל בני ביתו, ובפרט בנו רבי מרדכי שליט"א, העומד לימינו במלאכת הקודש, יזכו בכל ימות השנה לברכת המגילה: "ליהודים יהיה אורה ושמחה וששון ויקר" ואך טוב וחסד ירדפום כל ימיהם.

בחתימת הדברים הננו להכיר בטובה ולהודות לכל השותפים בשלבי כל כתיבת הספר ועריכתו. תודה מיוחדת למערכת "תורת רבותינו" שע"י הישיבה הק', ולעומד בראשה ידידנו החביב, איש אשר רוח בו, הרב ישראל זלושינסקי שליט"א, על העזרה והסיוע בנפש חפיצה בכל עת.

כמו כן נשגר ברכה לכל אותם בני התורה ששיגרו אלינו את תגובותיהם החמות והמלבבות על הכרך הקודם, מי בכתב ומי בע"פ. לא נחטא לאמת לגלות כי המשוב המעודד חידד אצלנו את יקרת מלאכתנו, ושאבנו מכך דחף רב להזדרז ביתר שאת בשליחות הקודש של פתיחת השערים, ונמצא איפוא כי חלקם רב בכרך הנוכחי שבא בעקבותיו.

נסיים בתפילה להשי"ת שזיכנו לבוא עם הספר ולהגישו קמי מבקשי דעת, יה"ר שפרקי הספר הכוללים דברי שלום ואמת ואך ששון ושמחה ימצא בהם, יעלו לרצון לפניו ית' ויקבלו המעיינים בו חיזוק והתעלות כרצון כל איש ואיש, לטוב להם כל הימים. אכ"ר.

שַׁעַר הַזְמָנִים

שַׁעַר רִאשׁוֹן

עבודת חודש אדר

תענית אסתר

וימי הפורים

עשו שמחות וְלִדְרוֹת קִבְּעוּם.

נִסְכְּמוּ מִמַּעַל וְלִמָּטָה טִבְּעוּם.

בִּסְפָּר נִחַקַּק עַל מָה קִבְּעוּם.

(סליחות לתענית אסתר)

פורים הוא בבחינת עולם קטן. כל המסתובב ומתהווה בעולם הגדול בשיתא אלפי שנים צריך שיתהווה בפורים.

(דעת חכמה ומוסר)

מילתא דפשיטא היא, שככל שנכין עצמנו יותר לקראת חג הפורים, נוכל לנצל יותר את סגולתו של היום הזה. ומי שיכנס לפורים כשפיו יותר מקודש – כתוצאה מאַלְמוּת בדברים בטלים, כשמחשבותיו יותר מטהרות ומעייניו נתונים בתורה – בקשותיו תתקבלנה יותר. ומי מאיתנו אינו זקוק לישועה? מיהו שיכול לומר שאין הצער עובר בגבולו? ולא ימצא בן תורה שיאמר ששאיפותיו ברוחניות מתמלאות על הצד הטוב ביותר...

ביום הפורים עצמו, הלא ודאי היה מן הראוי שתפילת שמונה עשרה תהיה באריכות, שהבקשות לעלייה בתורה: ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל... והאר עינינו בתורתך וכו', יהא רעווא קדמך דתפתח ליבאי באורייתא, הרחמן הוא יפתח ליבנו בתורתו – תאמרנה בלב רגש, בשפתיים דולקות, ובכוונה עצומה, ואז תהיינה תפילותינו מטה עוז לבקוע שערים ולסקל מעקשים המונעים מבעד הטוב שיבוא.

(שיח צדק)

פתיחה

■ בימי הפורים ניתן להשיג יותר מכל המועדים

בהתקרב חודש אדר, החודש שעליו נאמר בפסוק שכולו 'נהפך' לחודש של שמחה (אסתר ט, כב; ובפי' הגר"א שם), החודש שנתחייבנו בו מדינא דגמרא 'להרבות' בשמחה (תענית כט, א), בודאי ובודאי שכל אחד ואחד מחפש ומשתוקק לדעת את הדרכים איך יוכל להשתייך ולהשיג מההשפעות המופלאות שישנן בחודש זה, שאין בשום זמן אחר.

ובפרט בימי הפורים, שהפליגו חז"ל כל כך במעלתם וקדושתם, עד כדי כך שנקטו בפשיטות שהניסים של פורים נחשבים יותר גדולים מן הניסים של **יציאת מצרים** (עי' מגילה יד, א), ועוד אמרו שהקבלת עול תורה שהתחדשה אצל כלל ישראל מכח הנס של פורים היה בדרגה יותר גבוהה מהדרגה של קבלת התורה **במעמד הר סיני** (שבת פח, א), ואף מצינו בקדמונים כי מעלת וקדושת המועד של פורים היא יותר ממעלת וקדושת **יום הכיפורים** (עי' של"ה פר' תצוה בשם האר"י ז"ל ומקורו בתיקון"ז תיקון כא). וידועים דבריהם ז"ל כי **כל המועדים** עתידין ליבטל חוץ מפורים (מדרש משלי ט, ב).

דרגות נשגבות אלו מתחדשות בכל שנה ושנה בהגיע ימי הפורים, והינם מוטבעים בעצם סגולת הזמן של ימים אלו, וכדברי הרמח"ל הנודעים בספרו דרך ה' (ח"ד פרקים ז-ח):

כל תיקון שניתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא - יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקיבלו.

כלומר, שכאשר התורה קבעה לנו למשל את חג הפסח זכר ליציאת מצרים, זה לא בשביל שיהיה מזכרת בעלמא למה שהיה לפני אלפי שנים, אלא שאותם הגילויים שהיו ביציאת מצרים, חוזרים ומתעוררים, חוזרים ומאירים, בכל שנה ושנה בימי חג הפסח. וכך הוא

גם בכל מועד ומועד, ואף בימי הפורים. והיינו שאותם אורות עליונים שנתגלו בימי מרדכי ואסתר שהביאו לקבלת עול תורה באהבה, מתחדשים בכל שנה ושנה, ובידינו לזכות שוב לאותה הארה עליונה, כשם שזכינו לה כבר בעבר בזמן ההוא^א.

לא זו בלבד שבימים אלו ניתן לזכות להשתייך לדרגות הגבוהות הללו, אלא שמתוך כך הימים הללו מהווים שורש ויסוד לכל עלייתנו הרוחנית בכל השנה כולה, וכלשונו של רבינו התומים בספרו יערות דבש (ח"ב דרוש ב'), בתוך דבריו על יום הפורים:

כי הוא עיקר שורש תורתנו! וקבלת התורה! ואמונה מוחלטת בלב! ולכך שקולה היא למאד!!

ובאמת כשמתבוננים בדברי הגמרא בשבת (פח, א), רואים שעל ידי אותה קבלת התורה שהתווספה אצל כלל ישראל בימי אחשורוש, התחולל שינוי מהותי בכל המצב הרוחני של כלל ישראל, שהרי כך איתא שם:

"ויתייצבו בתחתית ההר" (שמות יט, יז), א"ר אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא [-שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם יש להם תשובה שקיבלו באונס]. אמר רבא, אעפ"כ הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב "קיימו וקיבלו היהודים" (אסתר ט, כז), קיימו מה שקיבלו כבר [-בימי אחשורוש, מאהבת הנס שנעשה להם, רש"י].

והנה בודאי צריך הסבר רחב לבאר את הדברים, איך יתכן שכל הניסים שכלל ישראל ראו ביציאת מצרים, בקריעת ים סוף, במדבר

^א. ראה בפתיחה לספרנו שערי הזמנים - חנוכה, שהרחבנו מאמר שלם ויסודי בענין זה, ולא כפלנו הדברים כאן. וע"ע להלן עמ' ט.

ובארץ ישראל, ובבית המקדש במשך מאות בשנים, עדיין לא הספיקו כדי להביא אותם לקבל עליהם את התורה בשלימות, ודוקא נס פורים הביא אותם לזה. [ויתבאר להלן פרקים שלישי-רביעי].

אבל עכ"פ מבואר כאן באופן ברור, שהדרגה של הקבלת עול תורה ומצוות אצל כלל ישראל לאחר נס פורים היא לא אותו סוג דרגה שהיתה לפני כן, עד כדי כך שלפני כן היתה דרגתם בבחינה של 'מודעא רבה לאורייתא', שכביכול יש להם איזה פתחון פה לטעון ולומר שהקבלה היתה באונס ולא בלב שלם, ואילו לאחר נס פורים שחזרו וקיבלו את התורה ברצון שלם ומוחלט, כבר אין להם שום פתחון פה.

ונמצא, שעבודת ימי הפורים היא לא איזה ענין צדדי ונוסף במערכת של עבודת ה' שלנו, אלא היא היא השורש והיסוד לכל הרוחניות והגשמיות שלנו בכל השנה כולה, כי רק אם נשיג שייכות והרגש ב'אהבת הנס' של פורים [כלשון רש"י הנ"ל] נוכל להגיע לקבלת התורה בדרגה הנדרשת מאיתנו מימי אחשורוש ואילך, מה שלא נוכל להשיג בשום מועד אחר, לא בפסח, לא בשבועות, ואפילו לא ביום הכיפורים!

■ מעלת ז' אדר ושייכותו לפורים

בדברי החתם סופר מתגלה לנו בחינה נוספת ומעמיקה בשורשם ויסודם של ימי הפורים.

הנה ברש"י בפר' נצבים (דברים כט, ג) מובא שכל בני ישראל באו אל משה רבינו ע"ה ביום מותו - יום ז' אדר - בתביעה על כך שנתן ספר התורה לבני לוי, ואמרו לו: אף אנו עמדנו בסיני וקיבלנו את התורה ומדוע אתה משליט את בני שבטך עליה? וכששמע משה דבריהם שמח משה על הדבר, ואמר להם: היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום. והיינו שנאמר: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה".

כלומר, כל הדרגות וההשגות שזכו להם, הן בקבלת התורה והן במשך כל הארבעים שנה במדבר ע"י המן והבאר וענני כבוד וכו', בכל אלו עדיין היה חסר להם הלב, העינים והאזנים, ובו ביום - בז' אדר זכו להגיע לזה! וכל אחד ואחד מכל השישים ריבוא שבישראל הגיע ועמד על דעת רבו משה בכל חלקי התורה (עי' ע"ז ה, ב).

החת"ס בדרשותיו (ח"א עמ' קעג) מגדיר את המצב הנשגב הזה, שכביכול באותו היום - שבו נסתלק משה - נולדו עוד שישים ריבוא משה! [בבחינת מה שמצינו בחז"ל שכל מי ששייכותו לתורה חזקה מכונה בשם 'משה³'], וממשיך החת"ס ואומר שלכן יום ז' באדר היה ראוי להיות לששון ולשמחה שאין למעלה ממנו, אלא שנתערבבה השמחה ע"י מיתת משה עבד ה'.

ומוסיף החת"ס שאם קבורת משה היתה בדרך הטבע על ידי כלל ישראל, היו מכניסים אותו לחדר ולא היו מתעסקים כלל עם הסתלקותו ופטירתו אלא היו מקיימים תחילה שבעת ימי משתה, וכדקיי"ל מעבירין את המת מלפני הכלה! (עי' כתובות ג, ב), אך מכיון שהקב"ה עצמו התעסק בקבורתו של משה, ממילא חלו שבעת ימי אבילות ונתבטלו ימי המשתה. אך מן השמים לא קיפחו את השמחה הזו, ובסוף שבעת ימי האבילות דהיינו בי"ד באדר, אותו היום קיבל את הכת, שבהמשך הדורות נהיה היום הגדול של "והדת ניתנה בשושן הבירה" - קיימו מה שקיבלו כבר!

דברים נפלאים אלו מסירים לנו את הלוט ונותנים לנו מעט הבנה בשורשי הדברים, כיצד יתכן שיום זה נעשה כ"כ גדול ומיוחד יותר מכל המועדים, דבר הבא גם לידי ביטוי בהתנהגות המעשית של כלל

ב. עי' ביהל אור להגר"א (שמות קיד:) שכתב שמתלבש בת"ח בכל דרא, ובנוסח אחר נמצא בפירושו על תיקו"ז (עמ' עח): ניצוץ מן משה רבנו נמצא בכל ת"ח. וע"ע באור החיים (בראשית מט, יא): בחינת נשמת משה ע"ה היא כלולה מי"ב שבטי ישראל, כי כל הס' ריבוא היו ענפים וכו' ע"ש.

ישראל בכל הדורות, בהנהגות חיצוניות שיביאו ויעוררו את השמחה, באופנים שלא מצינו דוגמתם בשום זמן מהזמנים.

■ עבודתנו ביום הפורים – מביאה לכל הישועות

רבינו בעל נתיבות המשפט בפירושו מגילת סתרים על מגילת אסתר, עומד על הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר" (אסתר ט, כח), שלכאור' לפי הפשט אין הבנה מהו שפירט הכתוב "נזכרים" בנוסף למה שאמר לאחריה "נעשים"? ומבאר שם בזה"ל:

ונראה שהמקרא הזה מלמדנו, שעל ידי שקיבלו ישראל את התורה ברצון, וזכות זה נזכר לנו תמיד, עד שסיבת כל הניסים שנעשו בכל דור ובכל משפחה נעשה על ידי זכות של אותם הימים שנזכרים לפני השי"ת.

חידוש נפלא מגלה לנו כאן אדוננו הנתיבות.

כל הניסים וכל הישועות וכל הנפלאות שזכה וזוכה כלל ישראל בכל דור ודור, בכל משפחה ומשפחה ובכל מדינה ובכל עיר, הכל מכח מה? בזכות מה? - הכל על ידי הכח של הימים האלו, על ידי קיום מצוות הפורים וקבלת התורה ברצון.

אך לא די בכך שבימי אחשורוש התעלו כלל ישראל וקיבלו את התורה ברצון, אלא כדי שזכות זו תהיה נזכרת לפני הקב"ה בכל דור ודור, צריכים גם אנו לקיים את ימי הפורים בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, וכפי שהוא ממשיך ומבאר:

ולזה אמר: "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים" (שם), ועל ידי כך - "וזכרם לא יסוף מזרעם", היינו על ידי שיקיימו ישראל מצוות הנוהגים באלו הימים, לא יסוף זכרונם מלפני השי"ת.

כלומר, שאין זו זכות חד־פעמית שהיתה בימי מרדכי ואסתר, אלא בכל שנה ושנה בימים אלו מתחדשים שוב הכוחות המיוחדים האלו על ידי עשיית הפורים בקיום מצוותיו כראוי, ובזה אנו נזכרים לפני השי"ת לישועה ורחמים! בכל שנה מחדש אנו פותחים שוב את הצינור ההוא, ומחדשים את השפע העצום הנשפע דרכו לכל ימות השנה, להיזכר לטובה לפני השי"ת ולהצילנו מכל צרה וצוקה.

■ ההכנה לעבודת הפורים נחוצה בכפליים

והנה אם בכל המועדים יש צורך בהכנה רבה בכדי שנזכה להפיק את התועלת מקדושת הימים, בימי הפורים אנו זקוקים לזה ביותר, משום שלצערנו קצת השתבש ההבנה הנכונה בתוכנם של עבודת הימים האלו, ואין לנו את הצורה של ההנהגה הראויה ממה שראינו והתרגלנו מגירסא דינקותא, וא"כ יש לפנינו עבודה כפולה, לעקור את השיבושים והסילופים שהשתרשו, ולנטוע במקומם את ההבנה הנכונה והצורה הנכונה של הימים הקדושים הללו.

■ ביום הפורים נפתחים שערי שמים

החיד"א בספרו לב דוד (פרק כט), מרחיב בדברים על מעלת וקדושת יום הפורים, ועל ההשפעות המיוחדות הנשפעות ביום זה, ונעתיק כאן חלק מלשונו הנפלא:

ביום אשר העדיף בטובו וגברו רחמיו הקב"ה תמיד מיטיב ומיטיב לנו בלי גבול, ואעפ"כ ביום הפורים יש עוד תוספת והעדפה של הטבה ותגבורת מידת הרחמים... ונתגלו אזורים גדולים עליונים למעלה, והשפיע בצחצחות חסדי חסדים לא סתם חסדים, שגם זה דבר גדול מאד, חסדים של הבורא עולם – "כי לעולם חסדו", אבל כאן יש עוד יותר – חסדי חסדים, ויאור להם, מלאים זיו מפיקים, האירו ברקים,

ולפיהן ישיב ישועת ישראל מושיע חוסים עֲבָרִים, ניסים ונפלאות, לא זו - כי היום ההוא גדול מאד בשמים ממעל לחשב והתברכו בו ברכות שמים ונהרות המושכים, אף זו - כי מידי שנה בשנה ביום ההוא קדמה מזרחה אור זרוח, אורות אלים, וקבע את קובעיהם, מה נכבד היום, הן עוד היום גדול, בכל שנה ושנה לקיבעיה קמא הדר.

כאן שנה לנו החיד"א את מה שהזכרנו לעיל (עמ' ג). מועדי ישראל אינם זכרון היסטורי למאורע שחלף ועבר. 'זכרון היסטורי' אינו מושג יהודי כלל וכלל. ביהדות אין דברים כאלו, ביהדות חיים את ההווה, את הקשר החי עם אבינו שבשמים, וכל המאורעות מן העבר אינם אלא 'מורי דרך' עבורנו, לפקוח לנו את העינים לראות נכון את ההווה.

■ הפעלתם של הכוחות העליונים תלויה בנו

הקב"ה ברא את הבריאה עם כוחות וסגולות המופעלים בבריאה, ונתן בידינו תפקיד להכיר את הכוחות הללו ולהפעיל אותם כראוי לפי המקום והזמן. ולצורך כך קבע לנו הקב"ה מצוות מיוחדות לזמנים מיוחדים, לכל זמן וזמן לפי עניינו, שעל ידי קיום המצוות הללו כראוי, אנו מושכים מלמעלה השפעות עליונות המסייעות לעלייתנו הרוחנית, לכל יחיד ויחיד ולכלל כולו, והמקדמות את התכנית הכללית של הבריאה לקראת התיקון השלם.

ולכן מצינו, למשל, שאברהם אבינו אכל מצות בפסח (ב"ר מח, יב), למרות שעדיין לא היתה אז יציאת מצרים, ולא היה בכך כל זכר לחפזון וכיו"ב, אלא היינו משום שעצם הכוחות וההשפעות בזמנים האלו כבר היו מושרשים מתחילת הבריאה, רק שביציאת מצרים הם התגלו ויצאו לפועל, אבל אברהם אבינו שלמד את כל התורה מעצמו, ידע איזה הנהגות שייכות לכל זמן וזמן, לפעול את התיקונים השייכים לאותו הזמן [עי' בית הלוי (שמות יג, ח)].

וקל וחומר אצלנו, שכבר נתגלו לנו בתורה ענייני כל מועד ומועד, ונעשינו בדרגת 'מצווים ועושים', בודאי שבידינו לפעול ולמשוך השפעות עצומות בכל מועד ומועד לפי עניינו, אם נכין את עצמנו לזה כראוי על ידי לימוד והתבוננות בענייני המועד ובגילויים שנתגלו בו, ומתוך קיום המצוות המעשיות של החג בכל דקדוקיהן^ג.

את הכח וההשפעה המשתנה בכל זמן ומועד, ניתן ללמוד אף ממה שמצינו אצל המן הרשע. כי למרות גודל שנאתו, אכזריותו ורשעותו, עד כדי כך שבשעה שנפל כעסו על מרדכי לבדו, ביקש מתוך כך להשמיד אותו יחד עם כל עמו, אף על פי כן הסכים להמתין עם ביצוע ההשמדה בפועל, וקבע לשם כך תאריך אחרי אחד עשר חודש [שהרי האיגרות נשלחו בי"ג בניסן (אסתר ג, יב), וביצוע הגזירה נקבע לי"ג באדר (שם שם, יג)], אע"פ שבודאי לא נעלם ממנו שעל ידי זה כל מציאותה של גזירתו מוטלת בספק גדול, וכפי שפשוט וברור לכל אחד, שכל ענין שנדחה ואינו נעשה מיד כבר הוא בסכנה, והרי עד אז בודאי יוכלו להתגלגל הרבה תהפוכות בממלכה, שיגרמו עיכוב ומניעה לביצוע הגזירה, וכפי שמצינו הרבה בקורות העיתים, ואעפ"כ היה ברור לו שכדאי להמתין לביצוע הגזירה עד י"ג באדר, למרות כל הסיכון שבדבר.

וכל זאת מדוע? מפני שידע בבירור שכל דבר ודבר הצלחתו תלויה אם הוא נעשה בזמן שמסוגל לכך, ולאחר כל נסיונותיו מצא כי רק זה הזמן מסוגל הוא להצליח בזממו^ד.

ולא עוד, אלא שבאמת צדק בזה, שסגולת הזמן קובעת את סיכויי ההצלחה יותר משיקולים אחרים, אלא שטעותו היתה מצד אחר,

ג. ראה בשערי הזמנים – חנוכה עמ' ו.

ד. ע"י אסתר רבה (ז, יא): כשאמר המן הרשע לאבד את ישראל אמר היאך אני שולט בהן הריני מפיל גורלות, התחיל בחודש ניסן ועלה בו זכות פסח וכו'.

פרק חמישי

מחיית עמלק בפורים - היכן?

מה השייכות בין מצוות הפורים למחיית עמלק?

אחת מההכנות שסידרו לנו חז"ל לקראת פורים היא: קריאת פרשת זכור. ובאמת עצם קריאת פרשת זכור היא מצוה בפני עצמה, שנתחייבנו בה מן התורה לקרוא את מעשה עמלק, זכירתו ומחייתו, מתוך הספר תורה, ולכאוף אין לה שום שייכות בדוקא לפורים, שהרי מלחמתו של עמלק התחילה עוד לפני מתן תורה וכמו שנאמר "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" (שמות יז, ח), וחובת מחייתו נצטוינו בסיני בקבלת התורה, הרבה לפני שאירע נס פורים.

אך למרות זאת אחרי נס פורים, באו חז"ל וכרכו לנו את הקיום המעשי של מצוה זו יחד עם המצוה של פורים, ומבואר בגמ' (מגילה ל, א) שהמקור לזה הוא מהפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור וגו'" (אסתר ט, כח), ופירשו לנו חז"ל ש"נזכרים" היינו זכירת מעשה עמלק, ו"נעשים" היינו פורים. וזהו חידוש גדול, שהרי הפסוק הזה בפשטות לא עוסק כלל בענין מחיית עמלק אלא בימי הפורים, וא"כ לכאוף "נזכרים" מתפרש על קריאת המגילה שבה מוזכרים כל מצוות הפורים, ו"נעשים" מתפרש על שאר מצוות הפורים, משלוח מנות, מתנות לאביונים, משתה ושמחה^ל, ומהיכא תיתי לפרש את הזכירה שנאמרה על ימי הפורים, כלפי המצוה דאורייתא של פרשת זכור?

^לג. וכך באמת נדרש פסוק זה במגילה (ב, ב) יעו"ש, וע"ע לעיל עמ' ז ועמ' יא.

וביותר יש להתבונן, דלפי"ז נמצא שמצוות היום של פורים הם העשייה והקיום בפועל של מחיית עמלק הנזכרת בפרשת זכור, וכפי שאמרו שם שאם חל פורים להיות בערב שבת מקדימין לקרוא פרשת זכור בשבת שלפניה לפי שיש להקדים זכירה לעשייה ע"ש, וזה בודאי צריך הבנה, כיצד מתקיים עשיית מחיית עמלק אצלנו בפורים?

ומצינו בפירוש הראב"ד לתו"כ (ר"פ בחקותי), שמפרש בדעת התורת כהנים הלכה למעשה, שיוצאים ידי חובת זכירת מעשה עמלק אף בלימוד הלכות מגילה! והדבר אומר דרשני, מה השייכות בין זה לזה, וכיצד מתקיימת מצות הזכירה של מעשה עמלק בלימוד ההלכות של פורים?

עוד רואים אנו את הקשר בין פורים למחיית עמלק, כי מבואר בגמ' (מגילה ז, א), שהיה ויכוח בין אסתר לחכמים אם לכתוב את המגילה לדורות בתוך כ"ד כתבי הקודש, ולבסוף הכריעו לכתוב את המגילה מכח הפסוק שנאמר לאחר מלחמת עמלק "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" (שמות יז, יד), ומכח זה למדו שניתן לכתוב את ענין המלחמה בעמלק פעם נוספת מלבד מה שכבר נכתב בתורה ובנביאים, יעו"ש.

הרי שוב לפנינו מפורש, שעצם המהות של מעשה המגילה הוא מעשה של מלחמת עמלק. ואין לפרש שזה בגלל שנהרגו שם כמה עמלקים, שהרי כשאסתר ביקשה 'כתבונני לדורות', לא ביקשה רק לכתוב את מעשה הריגת שונאי ישראל, אלא את כל מעשה הנס מתחילתו, את הגזירה של המן, ואת הרפואה שהקב"ה הקדים למכה, ואת הצום והזעקה, ואת כל השתלשלות הנס, ולכאור' כל זה הוא אמנם ענין גדול מאד של לימודי אמונה, השגחה, קבלת התפילה, ואהבת ה' המופלאה שבתוך ההסתרה של הטבע, אבל כיצד כל זה שייך לציווי על המלחמה בעמלק?

קריאת התורה של פורים – "ויבוא עמלק"

גם ביום הפורים עצמו שתיקנו לנו חז"ל לקרוא בתורה מעניינו של יום¹, לא מצאו שום פרשה בתורה המתאימה ליום זה, אלא פרשת ויבוא עמלק! ואע"פ שפרשה זו היא רק תשעה פסוקים ובעלמא קיימא לן שאין לקרוא בתורה פחות מעשרה פסוקים? תירצו התוס' (מגילה כא, ב ד"ה אין פוחתין) דשאני הכא שזהו סידרו של יום ושם מפסיק הענין. והיינו שפרשה זו במדויק שייכת לפורים ואילו הפסוקים שלפני כן ואחרי כן אינם שייכים לפורים.

ובאמת בשו"ע (סי' תרצג ס"ד) הביא שנהגו לכפול פסוק אחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים, אבל כבר כתב הרמ"א שאנו אין נוהגין כן אלא קוראים רק תשעה פסוקים, מה שלא מצינו דוגמתו בשום קריאה אחרת. וטעם הדבר כתב בב"י (סי' קלז והובא במ"ב שם סק"ג) בשם האורחות חיים:

פרשת עמלק תשעה פסוקים, ולא הוסיפו בה מלמעלה או מלמטה, מפני שאמר הקב"ה, עמלק גרם להיות שמי וכסאי חסרים, כך פרשיותיו חסירים. ובירושלמי קאמר, הוא עשה מעשה קטוע כך פרשתנו קטועה.

הרי לפנינו שיש כאן ענין מיוחד של קריאת פרשת עמלק באופן שונה משאר הקריאות, כדי לרמוז ולעורר על התוכן והמהות של המלחמה בעמלק, וכל זה הוא מעניינו של יום הפורים דוקא!

[וע"ע באליהו רבה (סי' תרצג סק"ט) שהביא בשם התוס' במגילה לומר בפורים "מזמור לאסף" משום דיש בו מפלת עמלק, ושכך נוהגים בפראג].

¹ד. ראה להלן עמ' קסה, מה שהובא מדברי הרמח"ל בענין קריאת התורה במועדים.

■ מטרת חיובי הזכירה גם בזמן הזה

קריאת פרשת זכור היא הקריאה היחידה שאנו מתייחסים אליה כחיוב גמור מן התורה, מה שלא מצינו דוגמתו בשום קריאה אחרת בשנה. וידועים דברי הרא"ש (ברכות פ"ז ס"כ) שמצות קריאת פרשת זכור בעשרה דוחה לא תעשה דאורייתא של "לעולם בהם תעבודו", ומותר לשחרר עבדו כדי להשלים למנין עשרה בקריאת פרשת זכור.

מתוך כך כלל ישראל זהירים מאד לקיים את המצוה הזו, ומהדרים לשומעה כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה. אמנם, כאמור, לא די בשמיעת האוזן, להזכר במעשה שהיה, אלא תכלית המצוה הזו הינה להביא אותנו לעשייה מסויימת, וללא כך הרי הפסיד השומע את עיקר המצוה.

והנה במצוה זו נכללים שלשה חלקים, שלדעת רוב מוני המצוות הם שלש מצוות ממנין התרי"ג, והם: א) במחשבה - "לא תשכח" בלב; ב) בדיבור - "זכור" בפה; ג) במעשה - "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

וגם בזמן הזה עדיין נוהגת המצוה במלואה, וכפי שביאר הרמב"ם בספר המצוות (עשין קפז), שמצות מחיית עמלק נוהגת לדורות עולם עד שימחה זכרו לגמרי, וזה לשונו:

הוא נוהג בכל דור שימצא בו אפשרות הדבר ההוא. התחשוב כשיאבד השם יתעלה זרע עמלק לגמרי ויכריתו עד אחריתו כמו שיהיה במהרה בימינו כמו שהבטיחנו יתעלה באמרו "כי מחה אמחה את זכר עמלק", הנאמר אז שאומרו יתעלה תמחה את זכר עמלק, אינו נוהג לדורות? זה לא ייאמר, אבל הוא נוהג בכל דור ודור, כל זמן שנמצא מזרע עמלק, מצוה להכריתו.

אולם כשמעיינים קצת בשיטות הראשונים, רואים שהחלק המעשי של מחיית עמלק רחוק מלקיימו בפועל בזמן הזה, מכמה וכמה סיבות:

א. לא ידוע כיום מיהו מזרע עמלק, וכדאיתא בברכות (כח, א): כבר עלה סנחריב מלך אשור וביבל את כל האומות, והובא ברמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פי"ב הכ"ה).

ב. שיטת הרמב"ן ורבינו בחיי (ס"פ כי תצא) והיראים (סי' תלה) שמצוות מחיית עמלק מוטלת רק על מלך ישראל ולא על כל יחיד ויחיד.

ג. בהגהות מיימוני (הלכ' מלכים פ"ה ה"ה) הביא בשם הסמ"ג שמצוה זו אינה נוהגת עד ימות המשיח לאחר כיבוש הארץ, וכדכתיב בקרא "והיה בהניח ה' אלוקיך לך וגו'" (דברים כה, יט).

ד. דעת המנחת חינוך (מצוה תרג) שקיום המצוה הוא דוקא בדרך מלחמה, ולכן נשים פטורות, יעו"ש. וכל זה גם אם היתה ידינו תקיפה, וכעת שאין ידינו תקיפה א"כ בודאי שהקיום המעשי של מחיית עמלק בפועל אינו שייך אצלנו כלל וכלל.

ה. יש אחרונים דס"ל שאין חיוב להרוג את העמלקים אלא באופן שיש אפשרות להרוג את כולם ולא להשאיר מהם זכר, אבל כשאי אפשר להרוג את כולם ממש, לא מתקיימת המצוה כלל.

ומצד שני, דעת רוב הפוסקים כאמור, וכפי שאנו נוהגים למעשה, שמצות הזכירה בפה היא מצוה בפני עצמה שאינה תלויה כלל באפשרות המעשית של המחיה בפועל, וכל אחד ואחד מחוייב בה גם בזמן הזה שאין מלך, ואין משיח, ואין מלחמה, ואין ידינו תקיפה, ולא יודעים בכלל מיהו עמלק... ובהכרח איפוא, כי חובת הקריאה היא מטרה לעצמה ואיננה משמשת רק כאמצעי לעורר ולהזכיר את ביצוע המחיה. [ואמנם מובא שהגר"ח וולוז'ין בירר אודות איזה גוי שהציר לו מאד, ואמר שיש לו סימנים מרבו הגר"א לדעת מיהו עמלקי, אבל עכ"פ לנו לא ידועים אותם סימנים].

עוד יש לעורר, דהנה בדרך כלל כשמצווים את האדם לזכור איזה דבר, יש איזו סיבה העלולה להשכיח ממנו דבר זה, ולכן צריך להזהירו ולזרזו שלא ישכח, וכדברי הגמ' בביצה (טו, ב): "זכרהו מאחר שבא

להשכיחו", ופי' רש"י: "אין זכירה אלא בדבר המשתכח". ומעתה בעניננו לכאורה לא מובן מדוע יש צורך בזירוז מיוחד לזכור מעשה עמלק בכל שנה ושנה, ואיזו סיבה עלולה להשכיח מאיתנו דבר זה?

■ מצוה זו היא מיסודי היהדות ממש

ולא עוד, אלא מבואר בחז"ל דברים מופלאים ביותר על גודל החיוב של זכירה זו, וז"ל המדרש תנחומא (ס"פ כי תצא):

ר' תנחומא בר חנילאי פתח "זכרונכם מְשָׁלִי אפר לגבי חומר גביכם" (איוב יג, יב) - אמר הקב"ה לישראל, אותן שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה 'זכרונכם' הוו זהירין בהן - "תמחה את זכר עמלק", "זכור את אשר עשה לך עמלק". 'משלי אפר' - משולי אפר, אם זכיתם שקיימתם כראוי את שתי הזכירות האלו אתם בניו של אברהם שהמשיל עצמו באפר שנאמר ואנכי עפר ואפר. ואם לאו - 'לגבי חומר גביכם' - התקינו עצמכם לשיעבודה של מצרים, שנאמר וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר וגו'.

דברי המדרש צריכים לעורר אותנו להתבוננות מחודשת בענין המצוה של זכירת מעשה עמלק. חז"ל מגלים לנו כאן שעל ידי קיום זכירה זו אנו משייכים את עצמנו להיות בניו של אברהם אבינו! ויש להתבונן כיצד משתייך זה לזה? ועוד גילו לנו כאן, שאם ח"ו חסר אצלנו בקיומה של זכירה זו, בזה אנו עלולים להחזיר את עצמנו למצב של השיעבוד שהיה במצרים! ולכאורה מה לנו ולמצרים? הרי לכאור' כבר יצאנו משם לפני אלפי שנים!?

ואמנם מצינו כיוצא בזה בתרגום יונתן, לענין הציווי שנצטוו מלך ישראל "רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה" (דברים יז, טז), שתירגם שם בזה"ל: לחוד לא יסגון ליה על תרין סוסון דלמא ירכבון רברבנוי עליהון ויתגאון ויתבטלון מפתגמי אורייתא ויחובון

חובת גלותא למצרים [-רק לא ירבו לו על שני סוסים, שמא ירכבו שריו עליהם ויתגאו ויתבטלו מדברי תורה, ויתחייבו חובת גלות למצרים], ומבואר מדבריו שגם כשעברו כמה דורות מאז שיצאנו ממצרים, עדיין יתכן ושייך לחזור שוב לגלות מצרים, אבל זה גופא צריך ביאור, מהו הכוונה לחזור למצרים?

ועכ"פ, למדנו מדברי המדרש עד כמה גדול עניינה של זכירה זו, שהיא ממש מעיקר הצורה של כלל ישראל, ואם זה חסר אז צריך להחזיר אותנו ח"ו למצרים, כדי שזה ילמדנו את אותו הדבר בצורה פחות נעימה... שהרי כידוע זוהי ההבנה בכל עונשי שמים, שאין אצל הבורא ית' מטרת נקמה ח"ו אלא הכל הוא לתכלית תיקון, להגיע לאותה המטרה בצורה קשה יותר.

ולכאורה יש להתפלא על מה הרעש הגדול, ומה לנו ולעמלק. אמנם נכון שצריך לשנוא את הרשעים, ועמלק הוא רע שאין כמוהו, שבא להלחם בישראל בלי שום טובת הנאה, ולא מתוך פחד, שהרי לא באו לכבשו כלל, וכמו שכתב הרמב"ן (ס"פ בשלח) שעמלק בא ממרחק כמתגבר על השם, והתעבר על ריב לא לו, יעו"ש. אבל עדיין לא מובן מדוע מצוה זו כ"כ חמורה ויסודית יותר ממצוות אחרות, ומדוע התורה כ"כ מזהירה לזכור דבר זה בפה ובלב?

ולא עוד אלא שהרמב"ם בספר המצוות החמיר מאד בגדרי הזכירה, וז"ל (עשין קפט):

שציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה, **ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן.**

מבואר בדבריו כי אע"פ שבטבע האדם גם כשהוא מתעורר לאהוב ביותר איזה דבר, או להיפך לשונאו, במשך הזמן מתרגל הוא למצב ונחלשת תחושת האהבה או השנאה, ומה עוד שבדרך כלל נכנסים

פרק שמיני

מחיית עמלק בפורים - למעשה

סיכום הפרקים הקודמים בקצרה

- נסכם בקצרה את עיקרי הדברים שנתבארו מתחילה ועד כאן, כדי שנוכל לראות איך לתרגם את כל זה אצלנו לביצוע מעשי.
- א. בימי הפורים מתגלה אור חדש, מסוג הגילויים של לעתיד לבוא, וניתן לזכות בהם לדרגות עליונות יותר משאר כל המועדים, יותר מיציאת מצרים, יותר ממעמד הר סיני, ואף יותר מיום הכיפורים!
 - ב. ההתבוננות בניסים של פורים יש בכוחה להביא את האדם לידי שמחה בלי גבול, ולקבל עליו עול מלכות שמים מתוך הסכמה ברורה ורצון מוחלט בלב שלם.
 - ג. נס פורים הסיר את המעטה החיצוני הנראה לעינינו בתהלוכות הטבע, וגילה את יד ההשגחה המסתתרת בתוך הטבע ומפעילה את כל הבריאה על פי מעשינו.
 - ד. עבודתנו בפורים, לחדש את ההכרה הברורה שאין עוד מלבדו, ולהרגיש כי לימוד התורה וקיום המצוות מביאים את ההצלחה הגדולה ביותר גם בעולם הזה.
 - ה. מצות זכירת עמלק היא מיסודי היהדות, ומעיקרי חובת הפורים.
 - ו. עמלק הוא הרע הגדול ביותר שיש בבריאה, וכל מלחמתו היא לבטל את ההכנעה והציות המוחלט לחיובי השכל.
 - ז. כל כוחו וקיומו של עמלק הוא רק מכח חטאינו, והדרך היחידה למחותו היא על ידי תשובה שלימה.

ח. ההכרה הברורה שאין שום מקרה בעולם, והכל מתנהל בהשגחה מדוקדקת על פי מעשינו, היא הביטול המוחלט של הכח העמלקי.

ט. המקום שבו ניתן להגיע להכרה זו בשלימות הוא רק בין כתלי בית המדרש, על ידי הדביקות בתורה ותפילה.

■ חובת השמחה בפורים – כאילו עכשיו נעשה הנס

בפירוש מגילת סתרים על מגילת אסתר מבעל נתיבות המשפט, מצינו חידוש גדול וחומרא גדולה למעשה באופן הנכון של קיום חובת השמחה בפורים. [חידוש גדול – לא פחות מחידושיו של הנתיבות בסוגיות החמורות של הש"ס... וחומרא גדולה – לא פחות מהחומרות שהוא מחדש הלכה למעשה בספרו חוות דעת על יורה דעה...].

בסוף המגילה (ט, כט-לא) נאמר כך:

ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף, לקיים את איגרת הפורים הזאת השנית. וישלח ספרים אל כל היהודים אל שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש דברי שלום ואמת. לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם.

ובפשטות פירושם של הפסוקים הוא כך: אסתר ומרדכי כתבו את כל תוקף הנס, ומרדכי שלח את זה לכל היהודים שבעולם, וציוה אותם שיקיימו את ימי הפורים כפי שקבעו ותיקנו מרדכי ואסתר לכל ישראל, וכפי שקיבלו עליהם כל ישראל עליהם ועל זרעם.

אולם בעל הנתיבות מפרש את סיום הפסוקים באופן אחר. לדבריו באה כאן תוספת אזהרה כיצד צריך להיות האופן והקיום הנכון של חובת השמחה בפורים. וזה לשונו:

הזהיר שיקיימו היהודים בזמניהם אף שלא ראו הנס - 'כאשר קיים מרדכי ואסתר' בראותם הנס שבא על ידם, שבודאי היה בגודל שמחה וטוב לב.

מחדש הנתיבות למעשה, שחובת השמחה בפורים צריכה להתקיים באופן כזה, שבכל שנה ושנה ובכל דור ודור צריכים להגיע להרגשה מחודשת של שמחה, ולא רק לשמוח מחמת הנס שנעשה פעם בימי אחשורוש, אלא כשם שבאותה שנה שנעשה הנס היתה השמחה גדולה עד מאד בלי גבול, שהרי כולם היו בסכנת מוות ממש, להשמיד להרוג ולאבד, ופתאום "נהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", וא"כ בודאי לא ידעו את נפשם מרוב שמחה!

כך צריך להיות גם אצלנו, שבכל שנה ושנה לקראת יום הפורים עלינו להתבונן מחדש בגודל הנס ובגודל אהבת ה' אלינו, ולהביא את עצמנו לידי הרגשה אמיתית של שמחה, ממש כמו בזמן מרדכי היהודי ואסתר המלכה. ובלי זה, חסר לדבריו בעיקר קיום התקנה של שמחת פורים!

■ אנחנו 'עושים' את הפורים!

וכך הוא כותב במקום נוסף, על הפסוקים (שם, כ-כב):

ויכתוב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים. לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה. כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם, והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

ומקשה הנתיבות:

הנה לכאורה כל המקרא הזה האחרון הוא מיותר, שלא היה צריך לומר רק 'להיות עושים יום ארבעה עשר וחמשה עשר בכל שנה ימי משתה ושמחה'?

וגם כאן הוא מבאר על פי חידושו הנ"ל:

נראה שרוצה לומר שלא יהיו הימים אלו בכל שנה כפרוטגמא ישנה ולזכר בעלמא, רק שיהיה אצלם כאילו היום נעשה הנס. וזהו שאמר: להיות עושים יום ארבעה עשר וחמשה עשר ממש!

הוי אומר, שאם עד היום ידענו שבפסח חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז, ב), בא רבינו הנתיבות והקדים לנו את זה בחודש ימים... - ביום הפורים נדרש מכל אחד ואחד לגשת בכזה סוג שמחה וכזה סוג התלהבות, ובכזו תגובה רגשית טבעית הפורצת מאליה - כאילו עכשיו נעשה הנס!

וכך כותב ג"כ באופן ברור הסבא מקלם (כתבי הסבא פורים עמ' קיב):

עיקר שמחתנו בפורים הוא לא על הצלת הגוף וכו', אבל עיקר השמחה הוא בהקידוש השם שהיה בו ובהתשובה שנעשית בו, ולכן נשאר לנו ימי הפורים למשתה ושמחה, כדי שיתקדש אצלנו שם שמים בכל פורים, וגם לקיים קיימו וקיבלו, היינו לקבל עלינו עול התורה בשמחה כמו שקיבלו אז וכו'.

ונמצא לפי"ז שאין לאדם חלק נכון בפורים רק על ידי ההתבוננות והכרה אמיתית, עד שיתעורר בקירבו קידוש השם הנ"ל, ולקבל עליו עול התורה בשמחה וטוב לב, ואז הנס לפניו כמו אז!

והדברים מבוארים ביותר לפי מה שהבאנו כבר לעיל (עמ' יא ועמ' לח) את דברי החיד"א בשם המקובלים, ש"בהזכר זכרם למטה נעשים

בפועל למעלה", ואת דברי הקב הישר שבקריאת המגילה נפתח עולם
חדש ואור חדש.

קריאת המגילה פועלת בנו מהפיכה ממשית!

לעיל (עמ' סט) הבאנו כי מצוות הפורים מוגדרים בדברי חז"ל כעשייה של מחיית עמלק [וקריאת פרשת זכור לפני פורים היא בגדר 'להקדים זכירה לעשייה']. ולפי מה שנתבאר הרי הדברים הם כפשוטם ממש. ביום הפורים על ידי שמיעת המגילה, יכול כל אחד ואחד מאיתנו להגיע למחייה גמורה של הכח העמלקי שבקרבו! עצם השמיעה של קריאת המגילה בכוחה לפעול אצלנו בלב ביעור מוחלט של כל כח הרע!

ומאחר שגילו לנו חז"ל שעל ידי 'אהבת הנס' של פורים מתרוממים אנו לדרגה של קבלת עול תורה ומצוות בלב שלם, הרי ממילא פשוט הוא שבמצב כזה של קבלת עול תורה בשיא השלימות, כבר אין יותר שום כח לעמלק!

אמנם עלינו לדעת, כי בשביל שקריאת המגילה תפעל בנו מהפיכה, לא די לשמוע את המילים, אלא צריך לשמוע ממנה את כל מה שהיא מכילה בתוכה, את הגילוי העצום, את האור הגדול הבוקע ממנה. וללא הכנה ראויה יכול אדם לחשוב שהוא שומע את המגילה, ואכן הוא שמע אותה ויצא יד"ח, אבל עומד הוא במצב דומה להגר אמו של ישמעאל שעומדת על יד באר מים חיים ועיניה סתומות מלראותה! (בראשית כא, יט). וכשם שמשנה רבינו נכנס לאהל מועד ושמע את קול ה' בכח, אותו קול שנשמע בסיני מסוף העולם ועד סופו, ומשה שומע וכל ישראל אינם שומעים! (רש"י ויקרא א, א).

■ לשמוע את דבר ה' צווח...

הגה"צ רבי גרשון מיאדניק מקלם זצ"ל הי"ד, היה ממליץ על כך את דברי המסילת ישרים (פ"ב) שהנביא צווח ואומר "שימו לבבכם על דרכיכם" (חגי ה, א), והפלא גדול – טען רבי גרשון – הלא אצלנו ג"כ ספרי הנביאים נמצאים בארון הספרים ואנו פותחים אותם לפרקים ואף פעם לא שמענו את הנביא צווח באזננינו... אבל המסילת ישרים כשלמד את הנביא הוא שמע את הנביא צווח כנגדו! (ראה ספר הזכרון בית קלם עמ' כה).

דוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ומודה ומשבח לקב"ה (תהלים מ, ז): "אזנים כרית לי", ומקשה הסבא מקלם (בית קלם קניני תורה עמ' לה) במה נשתבח דוד, וכי רק לו ברא הקב"ה אזנים? אלא מבאר הוא כי דוד מדבר על האוזן קשבת שזכה לה, בה הוא שומע דברים אחרים לגמרי משאר בני האדם!

וזהו מה שאנו מבקשים בברכת אהבה רבה: "ותן בליבנו... לשמוע", וכי חסר לנו את כח השמיעה? והאם כאן זהו המקום לבקש ששמיעתנו לא תיפגם ח"ו? אלא בקשתנו היא שהקב"ה יתן בליבנו את הרצון ואת הכח לשמוע את התוכן הפנימי של הדברים, ולא נסתפק רק בשמיעה חיצונית של הדברים – שלפעמים נדמה לאדם כאילו כבר שמע הכל, ובאמת יתכן שעדיין לא שמע מאומה! י

■ ביום זה ניתן להגיע לתיקון השלם של הבריאה כולה!

בחודש אדר בכלל וביום הפורים בפרט, ניתן לנו מן השמים סייעתא דשמיא מיוחדת לבער ולבטל לגמרי את הרע הגדול ביותר שיש בבריאה. אותו רע שהקב"ה נשבע שכל זמן שהוא לא יימחה לגמרי מן העולם אין השם שלם ואין הכסא שלם (רש"י ס"פ בשלח).

אותו רע שהוא השטן הוא היצר הרע שבתוכנו ובעולם כולו. אותו רע שהוא שורש כל הרעות וכל הצרות וכל הרדיפות וכל הנפילות, ובביטולו נזכה לגאולת עולמים!

והנה הפוסקים כתבו (עי' טור או"ח סי' נו ומג"א שם סק"ב) שבכל פעם שאומרים קדיש יש לכווין שאנו מבקשים ומצפים שימחה שמו של עמלק מתחת השמים, וזה נכלל בבקשתנו: "יתגדל ויתקדש שמה רבא", וכן באמירת "יהא שמה רבא", כי כל זמן שיש עדיין מן הכח העמלקי בעולם, אי אפשר שיתגדל ויתקדש שם שמים בשלימות. [ובחרדים (יב, כא) הביא מתיקוני זוהר, שבכל פעם שהש"ץ אומר קדיש, אומרים כל הציבור את הפסוק: "ויאמר כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק" ואח"כ עונים אמן יהא שמה רבא! וכתב שם שהזקנים העידו שהיה מנהג זה בקאשטילייה בזמן הרבנים הגדולים הרב הגדול ר' יצחק אבוהב והרב הגדול ר' יצחק דילאון זצ"ל, וכן המנהג גם היום במקומות הרבה, ע"ש].

ועוד הביא המג"א (סי' ס סק"ב) שכשאומרים בסיום ברכת אהבה רבה: "לשמך הגדול", יש לכווין לזכור מעשה עמלק, כי אין שמו הגדול שלם כל זמן שלא נמחה זכרו של עמלק מתחת השמים. ובסידורים שלנו כבר נדפס אחרי התפילה לומר בכל יום שש זכירות [והחיד"א הוסיף עוד ארבע זכירות], ואחת מהן היא זכירת מעשה עמלק.

וא"כ כשמגיע היום הקדוש הזה שחז"ל הגדירו לנו אותו כיום של מחיית עמלק בפועל ממש, ונצטוינו לקרוא בו את המגילה שכל עניינה הוא מחיית עמלק וכפי שנתבאר, כמה עלינו להתאמץ לנצל את הכח הזה שכל גאולתנו הפרטית והכללית תלויה בו!

וכך כותב רבינו החיד"א בספרו לב דוד (פרק כט):

ובעיני הדבר פשוט, שאם כל ישראל היום הזה אשר זרע עמלק לטבח יובל, ונפל המן הרע הזה ראש מבית רשע, היו נוהגים בסדר קדושה והשמחה היתה מקודשת לשמים ויתר היום

עוסקים בתורה כל אחד כפי שיעורו, על כן בשכר זה היינו נגאלים גאולת עולם, הן עם ישראל אם היינו מתאמצים בתורה ומצוות כהיום הזה ובא לציון גואל... ובכח עבודתנו להשי"ת היום אין ספק שתפרה ישע גאולה שלימה יא.

■ חובה להקדיש זמן ללימוד המגילה ומפרשיה לפני פורים

כדי להפנים בצורה מושלמת את הזעקה של ההשגחה הפורצת מסיפור המגילה, צריך ללמוד ולהתבונן כראוי בכל הסוגיא של המגילה, ולשם כך יש להקדיש זמן לעסוק בזה לפני שמגיע יום הפורים, וכבר הבאנו לעיל (עמ' לא) שבזמן חז"ל אכן היו נוהגים לקרוא את המגילה במוצאי שבתות שלפני פורים.

וכן רצוי לעיין במפרשי המגילה שביארו היטב כל פרט ופרט מהנס, כי על ידי ההתבוננות בהשתלשלות המופלאה של הישועה, וההתפעלות העצומה מלראות כיצד כל אותם דברים שנראו כמקרה ועוד מקרה ועוד מקרה, והכל עטוף כל כך יפה בסיבות טבעיות למראית עין, והנה לבסוף הכל מתחבר יחד באופן כה נפלא לטובת כלל ישראל - עי"ז יפתח הלב לקלוט את עוצם ותוקף הנס, ואז בכח סגולת הזמן וקיום מצוות היום נזכה בעזרתו ית"ש ל"ונהפוך הוא" אמיתי, לא רק בימים ההם אלא גם בזמן הזה. אכי"ר.

פרק תשיעי

תענית אסתר ופורים - ימי תפילה

■ תענית אסתר - הכנה לפורים

אחת ההכנות שקבעו לנו בערב פורים היא להתענות ולהתפלל בי"ג אדר - תענית אסתר. ובאמת בעצם תקנת צום זה בערב פורים, יש פליאה גדולה.

הנה הרמב"ם (הל' תענית פ"ה ה"א) השריש לנו שהיסוד של תעניות ציבור הוא: ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו וכו', שבזכרון אלו נשוב להיטיב וכו' יעו"ש, כלומר שהתענית באה לעורר אותנו ולהזכיר לנו את הצרות שאירעו לאבותינו ביום זה.

וא"כ היו צריכים לקבוע את תענית אסתר בתאריך שהתרחשה הצרה, דהיינו בחודש ניסן שאז שלח המן את האיגרות להשמיד להרוג ולאבד, ואז היתה תענית אסתר ונערותיה, וכן כל היהודים אשר בשושן ובכל מקום שהגיעו האיגרות נאספו לצום וזעקה, [ואם אי אפשר לקבוע תענית ביום זה מפני שחל בחג הפסח, אפשר לדחות את זה לימי הספירה], אבל מהיכא תיתי להקדים התענית ולקובעה בערב פורים שהוא הזמן שאדרכה נקהלו היהודים והרגו בשונאיהם?

ובאמת הרמב"ם עצמו לא מנה את תענית אסתר עם שאר הצומות, אלא אחרי שמנה את ארבעת הצומות (שם ה"ב-ד), הוסיף וכתב (שם ה"ה):

ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות בשלשה עשר באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר "דברי הצומות וזעקתם".

ונראה מדבריו, שבאמת תענית אסתר שונה היא משאר התעניות, ואינה באה כזכרון למצב של הצרה אלא היא זכר לתענית שהתענו אז. אבל זה גופא צריך ביאור למה צריך לעשות זכר לתענית שהתענו אז, ומדוע לא די שעושים בפורים יום משתה ושמחה זכר לנס?

ובמשנה ברורה (סי' תרפו סק"ב) ביאר יותר בזה"ל:

כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ה' להנקם מאויביהם. ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין, שכן אמרו רז"ל שמשה רבינו ע"ה ביום שנלחם עמלק היה מתענה, וא"כ בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום. ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר ונקרא תענית אסתר, כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו. כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו, כמו שעשה בימים ההם.

ביאר לנו המשנ"ב שבאמת הצום של תענית אסתר חלוק הוא משאר הצומות, ואינו זכר לצום שהיה בזמן הצרה בחודש ניסן, אלא זכר לצום שצמו אז בחודש אדר בזמן הישועה. וזה כדי להשריש אצלנו את האמונה שהקב"ה קרוב אלינו לקבל תשובתנו ותפילתנו כשנשוב אליו בכל לבבנו.

וכן מבואר בר"ן (תענית ז, א מדפי הרי"ף) בשם הראב"ד, שהקשה הרי יש איסור תענית בחנוכה ופורים לפניהם ולאחריהם, וא"כ כיצד מתענים בי"ג באדר? אלא תענית אסתר שאני משום "דזכרון הוא לנס שנעשה בו, ועוד שיש לנו סמך בכתוב שאמר וכאשר קיימו על נפשם דברי הצומות (אסתר ט, לא), לומר שכשם שקיבלו עליהם לעשות יום טוב כך קיבלו עליהם דברי הצומות וזעקתם, כלומר לעשות תענית בכל שנה ושנה". הרי שלדעת הראב"ד תענית אסתר היא מעיקר חובת הפורים, לזכר הנס שנעשה בו.

ולמדנו מכל זה, שתענית אסתר נקבעה כהכנה לפורים, והיינו כי כדי לזכות להשתייך ליום הפורים, לדרגות המיוחדות שניתן להשיג בו וכפי שכבר ראינו, אי אפשר 'ליפול' ישר לפורים, אלא מוכרחים להקדים להשריש בלב את ההכרה שהקב"ה רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו, וכפי שביאר המשנה ברורה שזהו הלימוד של תענית אסתר.

■ עיקר תכלית הפורים - להודיע שהקב"ה קרוב לשוועתינו

אבל עדיין צריך ביאור למה הוצרכו בשביל לימוד זה לתקן יום צום, ולא הספיק לזה יום הפורים עצמו, שנקבע זכר לנס שנעשה ע"י התשובה והתפילה, ובו רואים בחוש איך שבשעה שעשו תשובה שלימה בכל ליבם התהפך הכל לטובה, ומכח זה הגיעו להכרה ברורה - "שכל קוץ לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך".

ולא עוד אלא שהרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה כותב שכל עיקר תכלית הפורים היא רק להודיע דבר זה, וזה לשונו (בסוף מנין המצוות): הנביאים עם בית דין תיקנו וציוו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים - שאמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ד, ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו".

■ גאולת פורים - ע"י כח התפילה

וכך אנו מוצאים בכמה מקומות בחז"ל ובמפרשים באופן ברור, שכל נס ההצלה של פורים נעשה רק מכח התפילה.

וזה לשון המדרש (אסתר רבה ט, ז):

געו כולם בבכיה עד שעלתה שועתם למרום ושמע הקב"ה קול

בכיינם כבשתי שעות בלילה, באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים ואמר מה קול הגדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים? עמד משה רבינו היינו כח התורה לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע לא גדיים ולא טלאים הם, אלא קטני עמך שהם שרוים בתענית היום שלשה ימים ושלשה לילות, ולמחר רוצה האויב לשחטם כגדיים וטלאים. באותה שעה נטל הקב"ה אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות בחותם של טיט וקרעם וכו'.

א"כ שומעים אנו באופן ברור מכל דברי המדרש, שמה שהציל את ישראל ומה שקרע את הגזירה לא היה אלא הכח של התפילות! ובמקום אחר (שם י, ט) מביא המדרש על זה את הפסוק באיוב (ה, ה): "אֲשֶׁר קָצִירוֹ רָעַב יֹאכֵל וְאֵל מִצְנִים יִקְחָהוּ וְשֹׁאֵף צָמִים חִילָם": 'אשר קצירו' – זה המן, 'רעב יאכל' – זה מרדכי ואסתר, 'ואל מצנים יקחהו' – לא בזיין ולא בצינה אלא בתפילה ובתחנונים, כמה דאת אמר "צינה וסוחרה אמיתו" (תהלים צא, ד), זוהי התפילה המגינה על הצרה כצינה שמגינה על האדם במלחמה, ובזכות התפילה שנתכנה לצינה יקחהו להמן. ומנין שעשו תפילה, הדא הוא דכתיב "שק ואפר יוצע לרבים" (אסתר ד, ג), ומה תקנה לשק ואפר בלא תפילה^{נב}.

והנה בכל דבר ודבר, זה ברור כי א"א לזכות בלי הכח של תפילה (ע"י רש"י בראשית ב, ה), ומאידך אין שום מצב שתפילה לא יכולה להועיל, וכמו שאמרו בברכות (י, א): כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים^{נג}. וגם

^{נב}. א.ה. המדרש מסיים: 'ושאף צמים חילם' – ומי דחק לממונו של המן? מרדכי ואסתר והמצומתים להם. והיינו מכח האחדות שהתחזקה אצלם ע"י התפילה והזעקה, וכדלהלן עמ' קפז.

^{נג}. הנה רגילים לשאול מדוע נתלו דוקא עשרה מבני המן, והרי מבואר בחז"ל (מגילה טז, ב) שהיו לו עוד הרבה בנים? ובפשטות י"ל ע"פ המבואר בילקוט שמעוני

בגאולת מצרים זכו להגאל מכח התפילה וכמו שכתב הרמב"ן (שמות ב, כה) שכבר הגיע זמנם להגאל ומ"מ לא היו ראויים לגאולה אלא מפני הצעקה קיבל תפילתם ברחמיו, יעו"ש.

אבל יותר מזה היה בגאולת פורים, וכפי שגילו לנו חז"ל שכל המערכת של הנס מתחילה ועד סוף הופעלה רק ע"י כח התפילה.

■ מזמור 'אילת השחר' נוסד על גאולת פורים

על הפסוק "למנצח על אילת השחר" (תהלים כב, א), שדרשוהו חז"ל על אסתר, אמרו ביומא (כט, א):

אמר רבי בנימין בר יפת א"ר אלעזר, למה נמשלו תפילתן של צדיקים כאיילת [דהאי 'שחר' לשון תפילה הוא דריש ליה, כמו "רוחי בקרבי אשחרך", רש"י], לומר לך מה איילה זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות, אף צדיקים כל זמן שמרבין בתפילה תפילתן נשמעת.

וכתב על זה המהר"ל בהקדמת ספרו אור חדש על מגילת אסתר: פירוש, כי הנס בימי המן היה - בשביל שהשי"ת שמע תפילתן. ועל זה סובב כל המזמור של איילת השחר, שיסד אותו דוד על גאולה זאת. ולא היה גאולה שהגיעו ישראל לצרה וזעקו אל השי"ת ושמע השי"ת תפילתם - כמו זאת, ולכן הגאולה הזאת נקראת איילת, כי קרן האיילת יש לו פיצולים וכו', וכמו זה היתה גאולת אסתר שהיתה על ידי תפילה וכו'. ומפני כי אין גאולה שנעשית על ידי תפילה כמו זאת, כמו שאמר "דברי

אסתר (רמז תתרנז) שהעשרה הללו היו אנשי החצר של אחשורוש שדאגו להשמיע לו רק את מה שצריך... "וכיין שבאו לזכותו של מרדכי היו מדלגים, והיו הכתבים פורחים... והיו קורין אין כתיב כאן אלא 'זיהיו נקראים' - מאליהם היו נקראים". הרי לפנינו שוב כי כאשר התפילות מתקבלות לא יועילו כל המזימות והישועה בוא תבוא...

הצומות וזעקתם" (אסתר ט, לא), לכך נקראת הגאולה הזאת על שם התפילה, ונקראת איילת השחר, כי היו מתחזקין בתפילה וכו'.

■ יחודיותו של מרדכי - כח התפילה

ועל דרך זה נמצא גם בדברי הגר"א על הפסוק "איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני" (אסתר ב, ה), שבפשוטו היינו שכך קראו לאביו וסבו וכו', אבל חז"ל (מגילה יב, ב) דרשו אחרת:

תנא, כולן על שמו נקראו, 'בן יאיר' - בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו, 'בן שמעי' - בן ששמע אל תפילתו, 'בן קיש' - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.

והקשה על זה הגר"א (אסתר שם):

והנה הגמרא הזאת פליאה נשגבה מאד, מה דרשו כך, הלא כמו שדרשו כן יכולין לדרוש בכל אחד אפילו מאה פעמים? ונראה מפני שבאדם יש ד' חושים, ראיה שמיעה ריח דיבור, והשלשה - הוא בלימוד התורה, ראיה - הוא לראות תורה שבכתב, שמיעה - לשמוע תורה שבעל פה, דיבור - ללמד לאחרים^{נד}. אבל ריח אינו צריך כלל לתורה, אלא הוא בחינת התפילה, כמו שנאמר: "אשה ריח ניחוח לה"^{נז}. ומרדכי הוא בחינת הריח, כמו שנאמר: "בשמים ראש מר דרור" (שמות ל, כג), ומתרגמינן מרי דכיא, שהוא בחינת התפילה. לכן אמרו שהיה כל הבחינות הללו בתפילה, יאיר - שהאיר עיניהם של

^{נד}. אגב, רואים אנו כאן שהצורה הנכונה של תורה היא שה'ללמוד' וה'ללמד' הולך ביחד, ולא מספיק רק ללמוד לעצמו. וכן אנו מתפללים באהבה רבה: "לשמוע ללמוד וללמד..." וגם ברמב"ם הלכ' ת"ת רואים שחיובא ד'ללמד' הוא חלק ממצות 'ללמוד', יעו"ש, ואכ"מ.

ישראל, שהוא ראיה; שמעי - ששמע א"ל תפילתו, שהוא שמיעה; קיש - שהקיש, הוא הדיבור וכו'.

מרדכי היהודי היה הגואל של אותו הדור וכל ההצלה היתה מכוחו, וכמו שאמרו במגילה (יא, א) שבכל דור הקב"ה מעמיד לנו את אלו שמרוממים את כל הדור ונותנים לו את הכח לעמוד מול נסיונות הגלות ולהנצל מכל הרוצים לכלותנו, ובימי המן העמיד לנו הקב"ה את מרדכי ואסתר שמכוחם ובזכותם התרומם כל אותו הדור וזכה להגיע לתשובה שלימה ולהנצל מגזירת המן.

והנה בא הגר"א ומלמד אותנו מה היה הכח המיוחד של מרדכי, שהרי שמו של האדם מורה על מהותו ויחודיותו, ואומר לנו הגר"א שהמהות של מרדכי וכוחו המיוחד היה תפילה! ולכן השתמש בכל החושים שלו לתפילה. ואף שהרי מרדכי היה מחברי הסנהדרין (שם יג, ב), וא"כ היה מגדולי הדור בתורה, אבל עיקר כוחו ומעלתו ושלימותו היה בכח תפילתו! [ומפורסם שמרנא החזון איש זצוק"ל העיד על עצמו שיותר ממה שהשקיע עמל ומאמץ בלימוד התורה, השקיע מאמץ ויגיעה עצומה בתפילה, ורק מכח זה זכה לגדלותו ושלימותו בתורה באופן שלא נתפס כלל!]^{יה} ולאפוקי מאלו שנדמה להם שעבודה על שלימות בתפילה זה מפריע להשיג שלימות בתורה].

■ כח התפילה בימים אלו - יותר מבשאר ימות השנה

והכח הזה מתעורר שוב בכל שנה ושנה בימים אלו, וכלשונו של הקב הישר (פרק צז), ש"יום תענית אסתר הוא מסוגל מאד שיקובל תפילתנו בזכות מרדכי ואסתר". והיינו שכמו שאנחנו יודעים שיש מקומות שמסוגלים יותר שהתפילה בהם תתקבל, כך יש זמנים מסוגלים יותר לתפילה. ומאחר שבימים אלו מתעורר שוב הכח של

נה. ראה בס' מעשה איש ח"א עמ' קנא וח"ז עמ' פג.

גאולת פורים שהיתה על ידי כח התפילה, לכן ימים אלו מסוגלים ביותר שתקובל התפילה ברצון.

ולכן מוסיף הקב הישר וכותב:

וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום התענית אסתר. ויאמר תחילה מזמור כב בספר תהלים - אילת השחר, ודרשו רז"ל דאסתר היתה נקראת איילת השחר, ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יעתר לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים ותקובל תפילתו ברצון!

עד כדי כך היה ברור אצלו הכח העצום של התפילה ביום זה, שהיא פותחת שערי רחמים ומתקבלת ברצון לפני ה'.

ולבסוף הוא חוזר וכותב שוב:

על כן אהובי ה' עדת עם קודש הנועדים לדבר ה' לשמוע קול מגילה ביום המועד הזה שהוא פורים, אשר לעתיד כל הימים טובים יהיו בטלים וימי פורים לא נבטלים, צריכין אנו להזכיר זכותן של מרדכי ואסתר, כי יום תענית אסתר ויום פורים הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפילה יקבל ברחמים וברצון את תפילתנו.

הדברים האמורים שופכים אור על חידושו של הרדב"ז, שהביא המשנה ברורה (סימן צ סקכ"ח):

תפוס שבבי שהשר נתן לו רשות יום אחד להתפלל עם הציבור במנין איזה יום שירצה, יתפלל אותו יום תיכף, ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום כיפור או פורים.

ומבואר מדבריו שאם היה צריך להמתין ליום המיוחד ומסוגל ביותר לתפילה, היה ממתין ליום כיפור או לפורים [דהיינו שאם זה אירע בקיץ היה ממתין ליוהכ"פ, ואם בחורף - לפורים]. והדברים מפליאים ביותר, דבשלמא התפילות של יום כיפור הקדוש והנורא שאז

שערי רחמים פתוחים והוא יום כפרה וסליחה וחיתום גזר הדין, מובן לנו שהיה מן הראוי להמתין אליו, אבל להשוות לזה את יום הפורים יותר מכל שאר הימים המיוחדים שיש לנו בשנה, זה נשמע באזנינו כל כך לא מובן.

אולם הנה לפנינו כי אצל הרדב"ז היה פשוט וברור ששני הימים המסוגלים ביותר שתקובל תפילתנו לפני ה' הם יום כיפור ופורים, ושניהם שוים לענין זה, ואין עדיפות לזה מזה! יי

אך עדיין הענין לא התיישב לנו, מדוע תיקנו לנו יום מיוחד לצום ותפילה, ולא די ביום הפורים עצמו שבו אנו קוראים את המגילה ומתחזקים בהכרה הברורה שהקב"ה קרוב לשועתינו כמו שכתב הרמב"ם?

גם מה שכתב המשנה ברורה שמצינו שכשהיו ביום מלחמה היו מתענין, יש להתבונן בזה דא"כ למה לא מתענים גם לפני חנוכה, שמסתמא גם החשמונאים כשהלכו להלחם ביוונים צמו והתענו? ומדוע נתייחד ענין זה דוקא לפורים?

ובביאור הגר"א לאסתר על הפסוק (ט, לא): "לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קיימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם", פירש הגר"א בזה"ל: "וכאשר קיבלו דברי הצומות וזעקתם שהיו בצרה, כן קיבלו עכשיו את המגילה". ומבואר מדבריו שיש קשר ושייכות בין מה

נו. א.ה. יש להוסיף ביאור בזה על פי המבואר להלן עמ' רט, כי בימי הפורים יש כח וסגולה מיוחדת לתפילה בציבור דוקא, וא"כ כאן שמדובר על תפילה בציבור יש עדיפות מיוחדת לפורים. וכן ביוהכ"פ יש כח מיוחד של אחדות, כמבואר בטור אור"ח (סימן תרו) בשם פרקי דרבי אליעזר, ע"ש.

גז. ראה בפירושו של מהר"י ונה [מגדולי תימן] על מגילת אנטיוכוס, שחמשת בניו של מתתיהו צמו והתענו קודם צאתם למלחמה, ואף גזרו צום על כל בני ישראל הנאמנים לתורת ישראל.

שקיבלו עליהם מתחילה את הצום והזעקה שקדמו לגאולה, למה שקיבלו אח"כ את מצוות הפורים כדי להודות על הנס. וצ"ב מה השייכות זה לזה, והרי לכאורה הם שני עניינים נפרדים לגמרי, התפילה בשעת הצרה, וההודאה בשעת הגאולה?

אלא רואים כאן יסוד גדול בהבנת ענין התפילה והשייכות בינה לבין הגאולה, וכפי שיתבאר בס"ד בפרק הבא.

ראוי לכל איש ישראלי מעם קדוש, בכל שעות היום של התענית אסתר, לעורר לבבו אל ההודאה גדולה ועצומה במחשבתו לית"ש יתעלה ויתרומם, שניצל ממש הוא ובניו בקרב כל ישראל בעצם היום הזה ממוות לחיים. גם ראוי להרבות בלימוד ביום הצום הזה.

(יסוד ושורש העבודה)

מקובל מפי גדולי עולם, דסגולה בפורים להשכים בבוקר ולהרבות בתפלה ובבקשה לפני השי"ת על כל דבר הן על בני חיי ומזוני והן על שאר דברים וכו', וכל הפושט יד ומבקש מאת השי"ת נותנין לו.

(סגולות ישראל)

פרק עשירי

השורש והיסוד לפורים - עבודת תענית אסתר

■ התפילה - תכלית ולא אמצעי

הגר"א בביאורו למגילת אסתר מעורר פליאה גדולה. בי"ג בניסן יצאו שלוחיו של המן לדרך עם האיגרות, וכפי שנאמר בפסוק (ג, יב-טו): "ויקראו סופרי המלך בחודש הראשון בשלשה עשר יום בו ויכתב ככל אשר ציוה המן וגו', הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת ניתנה בשושן הבירה וגו'". ולאחר שלשה ימים בלבד כבר נתלה המן ובטלה הגזירה. ולכאור' היו צריכים לשלוח מיד את האיגרות של מרדכי להודיע שכל מה שנאמר באיגרות הראשונות בטל ומבוטל. אולם כשמעיינים במגילה רואים שהאיגרות ששלח מרדכי לבטל את איגרות המן, נשלחו רק אחרי זמן רב, וכפי שנאמר בפסוק (ח, ט): "ויקראו סופרי המלך בעת ההיא בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלשה ועשרים בו, ויכתב ככל אשר ציוה מרדכי וגו'", דהיינו שבעים יום אחרי שיצאו האיגרות הראשונות. והדבר מפליא ביותר, מדוע המתין מרדכי זמן כה רב עד ששלח את האיגרות? [תירוצו של הגר"א יובא להלן].

אולם יש כאן נקודה נוספת שיש להתבונן בה. נעצור נא רגע ונתאר לעצמנו את המצב ששרר בעולם באותה תקופה. בט"ז בניסן רואים יהודי שושן בעיניהם את הלא יאומן. לאחר שלשה ימי צום ותפילה בלי הפסק לילה ויום, לפתע התהפך הכל, המן תלוי על העץ, ומרדכי משנה למלך. ובאותה העת ממש, שלוחי המן עדיין ממשיכים במרוצתם לעבר שבע ועשרים ומאה מדינות אחשוורוש, להביא לידיעתם את גזירת ההשמדה שגזר המן... אילו ידעו יהודי המדינות שהמן כבר תלוי והגזירה מבטלת, הרי היו שמחים וצוהלים, ועתה שלא ידעו, מעיד הפסוק (ד, א) כי "בכל מדינה ומדינה אשר דבר המלך

ודתו מגיע, אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד, שק ואפר יוצע לרבים".

אמר על כך הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, שכאן אנו רואים באופן ברור את היסוד הגדול שנמצא בכמה מקומות בחז"ל ובראשונים, שלא כמו שאנו סבורים שהתפילה היא רק אמצעי להוושע מהצרה, שזה בודאי נכון שיש לנו את הכח לקרוע גזר דין ע"י תפילה, ואפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיימש מן הרחמים. אבל זה לא סוף הענין, אלא עלינו להבין ולדעת שהתפילה גופא היא תכלית בפני עצמה, שנפנה אליו ית' ונכיר שרק הוא הכתובת האמיתית. ולא עוד אלא שפעמים רבות כל תכלית הצרה היא רק בשביל לעורר אותנו לתפילה, וכפי שאנו רואים כאן, שהקב"ה גילגל שכלל ישראל שבכל מדינה ומדינה יתפללו ויזעקו מעומק הלב להנצל מגזירת המן, למרות שגזירת המן כבר בטלה, והתפילה שלאחר מכן לא שימשה כלל כאמצעי לביטול הגזירה, אלא אדרבה הצרה שימשה כאמצעי לעורר את כלל ישראל לתפילה וזעקה (ראה בלקט שיחות מוסר ח"ב עמ' קצ).

■ התפילה מרוממת אותנו ומקרבת אותנו לקב"ה

והנה בפרק הקודם הובא שהכח שיצר את גאולת פורים הוא כח התפילה. ועתה נבאר יותר את הדברים בס"ד.

עצם המושג של גאולה בכלל, כבר נתבאר במקום אחר באריכות^י, שמה שכלל ישראל יוצאים מתחת יד האומה שנשתעבדה בהם ונעשים לבני חורין, זה רק התוצאה החיצונית של הגאולה, אבל עצם הגאולה היא ההכרה הפנימית הברורה שאין לאומה השולטת עלינו שום כח אמיתי, ואנו מסורים אך ורק בידו יתברך. הבטחון המוחלט באבינו שבשמים שהכל רק מידו ורק אליו יש לפנות, זהו

נח. ראה להלן עמ' קנה ובהערה שם.

פרק אחד עשר

יום הכיפורים ויום הפורים

■ כפורים - כפורים, מדוע?

ידועים דברי הקדמונים שרמזו בשמו של יום הכיפורים: כפורים - כפורים, כלומר שיום הכיפורים הוא כמו פורים. ולמדנו מדבריהם שמעלתו של יום הפורים גדולה היא עוד יותר מיום הכיפורים, שהרי את הדבר הקטן תולים בגדול ולא להיפך (וראה עוד לעיל עמ' לב). ובמושכל ראשון דבר זה נשמע באזנינו כחילול וזלזול ח"ו ביום הכיפורים הקדוש והנורא, אם לא שידענו שדבר זה נמסר מפי חכמינו היודעים את פנימיות הדברים כפי שהם באמת.

ומעתה עלינו לנסות להתבונן בזה, כיצד יתכן להשוות את פורים ליום קדוש ונורא כ"כ, יום שזוכים בו לקירבת ה' באופן הנעלה ביותר, יום שכלל ישראל מתעלים לדרגת מלאכי השרת, ללא עסקי הגוף, ואומרים בשכמל"ו בקול רם כמלאכים, וזוכים לכפרה על כל עוונותיהם, ולא זו בלבד שבאים ומשווים לנו את פורים ליום זה, אלא עוד מגדילים את יום הפורים שהוא יותר גדול ויותר עיקרי מיום הכיפורים! סב

■ שמחת הפורים - השלמה ליום הכיפורים

והנה מההשוואה של יום הכיפורים לפורים משתמע שיש איזון שייכות ביניהם בתוכן עבודת היום, וגם זה לכאורה רחוק מאד מהבנתנו, שהרי כפי שמצטייר אצלנו אין לך שני הפכים יותר מיום

פב. וראה לעיל עמ' קכה, שהבאנו בשם הרדב"ז שהשווה את פורים ויום הכיפורים לענין כח התפילה המיוחד שיש בהם.

הכיפורים ופורים, כי בעוד שיום הכיפורים הוא יום רוחני לגמרי, המופקע מכל ענייני הגוף, יום טהור וקדוש ונעלה מאין כמוהו, הרי פורים אדרבה עיקר מהותו הוא - "יום משתה ושמחה", וכל צורת עבודת היום היא במצוות השייכות לחלק הגשמי שבאדם, משלוח מנות, מתנות לאביונים, סעודה ומשתה.

ואמנם כבר ידוע מה שגילה בזה הגר"א (יהל אור), כי המשתה והשמחה של יום הפורים באים הם כהשלמה ליום הכיפורים, כי באמת היה ראוי לעשות משתה ושמחה ביום הכיפורים כמו בשאר ימים טובים, רק שאי אפשר מפני התענית, ומשלימים את זה בפורים.

■ הגוף - שותף בעבודת ה'

וביאר הדברים בפשוטו הוא, דהנה למרות שבודאי המציאות האמיתית של האדם היא הנשמה, והגוף אינו נחשב אלא כמו לבוש, מ"מ סוף סוף הגוף הוא גם 'שותף' שעל ידו האדם יכול לעבוד את הקב"ה.

[בתוך חושך העולם הזה בו אנו נמצאים נדמה כאילו ה'שותף' הזה הוא עיקר מציאות האדם ולו משפט הבכורה, עד שישנם כאלו ששוכחים לגמרי מחלק הנשמה שבקרבתם, ואינם מתבוננים כי באמת הגוף הוא רק החלק הנטפל אל מציאותם האמיתית ולא יותר. ולהמחשת הדברים יש שעוררו נקודה למחשבה באופן זה: אם ח"ו קטעו לאדם את אחד מאיבריו וקברו את האבר, ונשאל את אותו אדם: היכן אתה נמצא? וכי יעלה על דעתו להתייחס גם כלפי האבר הקטוע?... הרי ברור לו כי האבר הזה היה חלק ממנו רק עד הקטיעה ולא לאחריה. ואם כן הרי בסופו של דבר כל איברי האדם ילכו לקבורה, והיכן הוא האדם בעצמו...?!]

וזהו אחד הטעמים שציותה אותנו התורה לשתף גם את הגוף בשמחת ימים טובים, כי מכיון שיש לו חלק ושותפות בעבודת ה' של

האדם, ובלעדיו לא היינו יכולים לקיים את התורה והמצוות, ראוי שיטול חלק בשמחה.

ואם כן, ביום הכיפורים שזכינו בו לשתי מתנות טובות ומיוחדות (ביותר: א) כפרת כל עוונותינו, (ב) קבלת לוחות שניות, בודאי מן הראוי היה לשתף בשמחה הגדולה הזאת גם את השותף שלנו - הגוף!

ואמנם כבר נצטוינו מן התורה לאכול ולשתות בערב יום הכיפורים, ואחד הטעמים הוא כדי לשמוח בשמחת יום הכיפורים (עי' שערי תשובה שער ד אות ח), ואם כן עדיין יש לשאול למה צריך את ההשלמה של פורים? ויתכן לבאר כי כאמור ביום הכיפורים השמחה היא כפולה, שזכינו בו גם לכפרת עוונות וגם לקבלת התורה של לוחות שניות, והשמחה של ערב יום הכיפורים היא בעיקר על הכפרה שזוכים על ידי התשובה של אותם הימים, שעל זה כבר שייך להתחיל לשמוח עוד לפני גמר הכפרה, אבל השמחה על קבלת התורה עדיין אין לה מקום לפני יום הכיפורים, ועל זה בא יום הפורים שבו התחדשה קבלת התורה ביתר שאת מאהבת הנס, ובו נשלמת השמחה לגמרי. [ועי' היטב בדברי הגר"א שם].

אולם עדיין הדברים סתומים ביותר, ואינו מובן כלל איזו שייכות כל שהיא ניתן למצוא בין יום הכיפורים לפורים מצד תוכן היום ועניינו, ואמנם בשניהם נמצא ענין קבלת התורה וכאמור, אבל לכאורה עדיין זה נראה לנו פרט צדדי, שאין בו די כדי לבאר את השייכות המהותית בין שניהם. ובפרט לפי מה שהבאנו בשם הגר"א שיום הפורים הוא ההשלמה של יום הכיפורים, א"כ מוכח מדבריו ששניהם ענין אחד ממש להם, עד כדי כך שהשמחה של פורים יכולה לשמש כהשלמה לשמחה של יום הכיפורים! יי

עוד יש להבין, הלוא המועד של פורים לא היה קיים בכלל ישראל

אלא מאותה שעה שהתרחש נס פורים, וא"כ במה נתקיים ההשלמה ליוהכ"פ עד שבאו מרדכי ואסתר וקבעו את יום הפורים.

ננסה להבין קצת את השייכות בין שני המועדים האלה על פי מה שנתבאר עד כה, ולראות מה התועלת המעשית שלנו מזה.

■ תקוותנו במועדים היא - "אל תשיבנו ריקם"...

אחד מהיסודות הברורים הוא, כי ענין המועדים בכלל ישראל אינו מזכרת היסטורית, אלא שיש זמני קודש שקבע הקב"ה בבריאה, שבכל אחד ואחד מהם יש את הכוחות המיוחדים שבו, את הנקודה המיוחדת שהוא בא להדגיש ולקבוע בליבנו, על ידי המצוות המיוחדות שיש בו, והלימודים המיוחדים שבו, כל מועד לפי עניינו. למשל יש בבריאה זמן שבו יש כח מיוחד של קבלת תורה, דהיינו להשיג דברי תורה ולהגיע לדרגות בתורה [-חג השבועות], ויש זמן שבו יש כח מיוחד של אמונה [-חג הפסח], וכן כיוצא בזה^ט.

ואמנם יש מועדים שאנחנו מבינים יותר ומצליחים לקבל יותר מהלימודים שיש בהם, ולעומת זאת, יש מועדים שיותר קשה לנו להבין במדויק את העבודה שלנו במועד, אבל עכ"פ הצד השווה שבהם שבכל אחד מהם נפתח איזה שפע גדול של השפעה רוחנית נעלה, שניתן להשיג ולהתעלות על ידה ולשאוב ממנה לכל השנה כולה, ותמיד עלינו לתת את הדעת ולחפש איך לקבל מימי המועד את מירב התועלת, ולהתחנן ולבקש: "אבינו מלכנו אל תשיבנו ריקם מלפניך", שבסופו של יום לא נישאר ח"ו ריקם מהימים המיוחדים הללו, אלא שיתווסף אצלנו איזשהו תוכן אמיתי, שיביא לשינוי עמוק בפנימיותנו ונתעלה יותר באמונה, בבטחון, וכיוצ"ב.

מה נוסף לנו ע"י יום הכיפורים

כמדומה, שמתוך כל זמני המועדים שבשנה, המועד שהכי מרומם אותנו, המועד שיותר מכל המועדים מצליח לזעזע אותנו במשהו, ולעורר אצלנו את הכוחות הרדומים הקיימים בתוכנו, המועד שמצליח קצת להוציא אותנו מהמלומדה... מההרגל... מהאדישות... מהקטנות... מהליצנות... המועד שהכי משפיע עלינו, כמדומה שהוא יום הכיפורים!

בפרט אצל מי שיש לו שייכות וביקוש לעבודת ה', אצלו יום הכיפורים הוא לא רק יום מאד גדול ומאד קדוש ומאד מיוחד, שלא אוכלים ולא שותים ונמצאים כל היום בבית הכנסת... אלא יום הכיפורים יוצר לו את הבסיס לכל העבודת ה' שלו בכל השנה כולה. יתכן שלא כל כך שמים לב לזה ולא עושים את החשבון הזה, אבל כמעט ברור שזה כך.

הן יום הכיפורים עצמו, והן ההכנה לקראתו, זה מה שמחדש אצלנו ביתר שאת את האמונה בשכר ועונש, בהשגחה פרטית, את ההכרה שכל מעשיך בספר נכתבים, ויש דין וחשבון מדוקדק על כל פרט ופרט, את הידיעה הפשוטה שהדרך לזכות לבני חיי ומזוני ולכל טוב הוא רק ע"י תשובה ותפילה וצדקה, ושהקב"ה חפץ ומצפה לתפילותינו. בקיצור, את כל היסודות החשובים של היהדות, והקנין העמוק של האמונה והבטחון, הכל אנו רוכשים ביום הכיפורים יותר מבכל זמן אחר.

ולעומת זאת, יום הפורים הוא המועד שלדאבוננו הכי רחוק מלהחשב אצלנו כיום של התעלות בעבודת ה'. אמנם את המצוות המעשיות בודאי שאנו מקיימים בהידור, אבל זה לא סוד שבדרך כלל אנו רחוקים מלהרגיש שהמועד הזה מוסיף לנו עלייה מיוחדת, קניינים מיוחדים, דרגות חדשות...

הלימוד מיוהכ"פ - האדם במעשיו קובע את הנעשה עמו

אמנם הבה נתבונן ונעמיק יותר. כאמור, יום הכיפורים מלמד ומחדיר בנו באופן ברור, שכל מה שקורה עם האדם הכל תלוי לפי מעשיו ולא בשום גורם אחר. כל ההצלחות וחוסר ההצלחות, כל הפרנסה והשידוכים וכו', הכל הכל תוצאה ישירה של מעשי האדם עצמו. כל מה שיקרה איתו במשך כל השנה, הכל נחקק ונקבע ביום הכיפורים מכח מעשיו הוא. והדרך היחידה לשנות את מצבו לטובה הוא רק על ידי שתתקבל תשובתו ויתכפרו לו עוונותיו. והקב"ה רוצה בתשובה, וכפי שאומרים בנעילה: "אתה נותן יד לפושעים וימנך פשוטה לקבל שבים", ועל ידי התשובה מתהפך הכל לטובה ולברכה לחיים ולשלום. אלו הם היסודות הפשוטים שמתחזקים אצלנו ביום הכיפורים.

נמצא, כי הנקודה המרכזית שמתבררת לנו בעיצומו של יום הכיפורים היא, ש'אין הדבר תלוי אלא בי' (עי' ע"ז יז, א), וכל מה שקורה איתי אינו אלא תוצאה של מה שאני בעצמי יוצר ופועל על ידי המעשים שלי, אם לטוב ואם להיפך ח"ו. [אמנם יתכן לפעמים שבשכר והעונש על מעשיו מצטרפים עוד חשבונות נוספים של מעשי אבותיו או נסיונות שונים וכיוצ"ב, אבל באופן כללי הכל מתהווה מכח מעשי האדם עצמו].

אולם, עדיין האדם לא יצא על ידי זה מהפרטיות שלו. הוא עדיין חי סביב עצמו, והחיפוש שלו הוא איך להציל את עצמו [וקרוביו] מצרות גדולות ונוראות, ומכל מיני גזירות קשות אכזריות, אלא שהוא מבין שכל זה תלוי במעשיו הוא, ומיראת העונש הוא אכן שב בתשובה שלימה.

■ הלימוד מפורים - האדם במעשיו קובע הנעשה בכל הבריאה!

ועתה הבה נתבונן מה הם הלימודים שניתן לקבל מיום הפורים? מהו הגילוי והאור שמתגלה ביום הפורים? לכשתימצי לומר, הלימודים הם ממש כמו ביום הכיפורים, אבל בהיקף הרבה הרבה יותר גדול. פורים מוציא את האדם מהמעגל הקטן והמצומצם של עצמו, ומכניס אותו למעגל הגדול המתרחב ומקיף את כל העולם כולו!

האדם בקטנותו סגור וכבול סביב עצמו, וכל מה שקורה מסביבו, הכל קיים אצלו רק כלפיו, מה אני מרויח מזה, ומה אני מפסיד מזה, אני ואני ואני... וככל ששכלו גדל מבחין הוא את ההיקף שחוץ ממנו... ובכן, יום הפורים מבהיר לאדם ומראה לו את התמונה הנכונה והאמיתית של הבריאה, שלא זו בלבד שכל מעשה ומעשה שלו קובע את מצבו ואת המאורעות שיהיו איתו, אלא שכל מעשה ומעשה שלו פועל וקובע ומכריע את כל המצב הכללי ואת כל מה שנעשה בכל העולם כולו!

פורים מלמד את האדם: תפסיק לחיות עם ההסתכלות המצומצמת של אני ואני... ושהתשובה והכפרה והשכר והעונש הכל מסתובב סביבי... אלא תתחיל לחיות עם ההכרה הברורה שכל המציאויות שיש בעולם הכל רק מכח מה שכלל ישראל עושה, ואתה חלק ממערכת זו!

בנס פורים, אשר בו ראו בחוש כי התפילה והתשובה הפכו את כל המצב מן הקצה אל הקצה, והגזירה הנוראה והאיומה התהפכה לששון ולשמחה אך ורק מכח הצום והזעקה, ולא עוד אלא כי אותן סיבות עצמן שהיו את הצרה והיגון, הן עצמן התהפכו להיות הסיבות של הישועה וההצלה, כאן ראו בחוש ממש שהכל הכל תלוי אך ורק בנו, ואין שום דבר קטן או גדול בכל הבריאה כולה שאינו נפעל על ידינו או בעבורנו.

■ הלימוד של פורים - הכל מכח ישראל ובשביל ישראל

ההכרה הברורה שכל כוחו ותקפו של עמלק, שבמעשיו נתן את הכח ואת החוצפה לכל האומות לריב עם כלל ישראל, הכח העמלקי הזה אינו אלא תוצאה של "ואתה עייף ויגע ולא ירא אלוקים!"^{סה} ההכרה הברורה שכל הרדיפות וכל הצרות וכל ההריגות וכל המחלות וכל מה שקורה בעולם, הכל מפני שנחסר ב'משעבדין את ליבם לאביהם שבשמים'! ולהיפך כשיש 'משעבדין את ליבם לאביהם שבשמים' אז אין ולא קיים מציאות של צרות בעולם, אלא אדרבה "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל!" - זהו הלימוד העצום של פורים.

פורים מלמד אותנו:

❖ שכל זמן שאתה לא חי ברור ש"יש ה' בקרבנו", אז יש מי שיבוא להזכיר לך את זה... - "ויבוא עמלק!"^{סה} וכפי המטבע שהיה רגיל על לשונו של הגרש"ר הירש זצ"ל, כאשר יהודי לא עושה קידוש - הגוי עושה הבדלה...

❖ שכל מה שקורה בעולם, באיזה מקום שיהיה, זה או בגלל ישראל או בשביל ישראל, ואין שום דבר שקורה בעולם שלא קשור לעם ישראל! כל המצאה, כל ענין שמתחדש, הכל הכל אך ורק בשביל ישראל, ואין שום סיבה ומטרה אחרת לשום דבר בעולם!

❖ ❖ ❖

■ המלחמה בעמלק - לזכור ש"יש ה' בקרבנו"

אנו מורגלים לומר על כל דבר 'ברוך ה'', 'בעזרת ה'', 'אם ירצה ה'', ובודאי אין הקב"ה מקפח שכר שיחה נאה. אבל שם שמים צריך להיות שגור אצלנו במעשים ולא רק בפה. אם האדם בטוח שמה שאירע באיזה מקום זהו מפני שלא היתה שמירה, או מפני שפלוני

^{סה} עי' מכילתא בשלח (פרשת עמלק א): אחרים אומרים "ולא ירא אלוקים" אלו ישראל שלא היו בידם מצוות. ונחלקו בזה המדרשים ואב"מ.

התרגז, או מפני שהיה איזה מחדל... - זה לא נקרא "שם שמים שגור על פיו", אפילו אם הוא יודע לומר שהכל הקב"ה עושה. עד שהאדם לא מחדיר לעצמו שאין טעויות... ואין 'תאונות'... אלא הכל בא מהמעשים שלנו, עדיין הוא לא הפנים את הלימודים של פורים.

בודאי שיש דרכי הטבע, ויש מהלך של סיבה ומסובב, אבל צריך לזכור כי באמת זה רק כיסוי... זה רק נדמה כאילו... זכירת מעשה עמלק צריכה להחדיר בנו שנחיה יותר בחוש - ש"תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם"! (לשון רש"י שמות יז, ח). - ש"יש ה' בקרבנו"! (שם) - ש"כאשר ירים משה ידו", כאשר משעבדין את ליבם לאביהם שבשמים, רק אז - "וגבר ישראל", וח"ו "כאשר יניח ידו" - זוהי הסיבה היחידה והברורה של - "וגבר עמלק"!

היסוד של עמלק הוא: "אשר קרך בדרך". עמלק בא לקרר, ולקבוע בנו את הטומאה הזו של ה'מקרה', לראות בכל דבר תוצאה של מקריות בעלמא, בלי שום יד מפקחת ומכוונת מלמעלה ח"ו. והמלחמה בעמלק היא להחדיר עמוק בתוך הלב שכשחסר ב"וגבר ישראל" זה לא מפני שלאויבינו יש נשק יותר מפותח... אלא מפני שחסר ב"ירים משה ידו"!

יום הכיפורים - יראה, פורים - אהבה

נמצא כי קבלת התורה של פורים, גדולה היא לאין ערוך מקבלת התורה של יום הכיפורים. כי קבלת התורה של יום הכיפורים הבאה מכח התשובה שנעשית בו והכפרה שזכינו בו (ראה לעיל עמ' נח), עדיין יתכן כי היא בדרגת יראת העונש בלבד, שמתוך שמכירים אנו באופן ברור שהחטא הוא כולו רק הפסד ואין בו שום רווח אמיתי לאדם, אלא בסופו של דבר הוא ממית על האדם את האסונות הגדולים ביותר, מתוך כך אנו מתחרטים מעומק הלב ומקבלים עלינו שלא לשוב לכסלה עוד. אבל עדיין הרצון והחיפוש הפנימי שבקרבתנו לא בהכרח

השתנה, וא"כ עדיין יש מקום לחשוש מפני תאוות הגוף שלא ימשכו את האדם ויפתוהו נגד מה שהכיר כבר והבין בשכלו.

אבל ביום הפורים יש באפשרותנו להתרומם בקלות יתירה לדרגה עליונה של אהבת ה', כי ההתבוננות בנס פורים מביאה לפורר אצלנו לגמרי את כל ההשגים של העוה"ז, את כל הסיבות הנראות לעינינו כל כך מציאותיות ומוחשיות, ומראה בעליל את האפסיות והשקר שבהן, שהכל רק אחיזת עינים, ואין שום דבר הקובע מהלכים בבריאה מלבד עשיית רצון ה'.

ובזה נבוא להבין מדוע דוקא ביום זה ניתנת לנו האפשרות לשתף גם את הגוף בשמחת קבלת התורה. כי ביום הקדוש הזה נפתח לנו צוהר [כמובן למי שרוצה לפקוח את עיניו] לראות את כל העוה"ז במבט אמיתי ורוחני לגמרי, עד שגם הגוף יכול להתרומם לדרגת אהבת ה' ולקבל עליו עול תורה ומצוות בשמחה!

ומעתה מתבאר גם מה שתמהנו לעיל מה ענין הנס שהתרחש בזמן מרדכי ואסתר שבגללו קבעו השלמה ליוהכ"פ, ובמה נתקיים ההשלמה ליוהכ"פ עד שבאו מרדכי ואסתר. ולאמור, מיושב היטב כי רק על ידי שנתעלו באותם ימים יכלו לקבוע השלמה לשמחת הגוף של קבלת התורה של יוהכ"פ.

פו. וז"ל היערות דבש (ח"ב דרוש ב): קבלת התורה בימי מרדכי לא היתה מיראת המן כלל, פן יהיה כלה ונחרצה ח"ו, דאם כן עדיין הדבר מחמת פחד כמו כפיית הר כגיגית ועדיין מודעא רבא לאורייתא, רק היה בלתי אימה כלל, רק מאהבה ברורה פשוטה, ולכך על זה יש לשמוח בפורים. וזהו אמרם (מגילה ז, ב) חייב אינש וכו' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכו', כאילו אין המן ומרדכי בעולם, רק מעצמנו קיבלנו התורה לרוב אמיתיות ושלמות הדבר וכשרון המעשה. עכ"ד.

בר דעת - מחפש לנצל ימים אלו לעלייה אמיתית

ישנם כאלו שקשה להם לצאת מהנעלים של ה'ילדות'... זה מחמם יותר... נעים יותר... להשאר עם המושגים של הגן, מה שסיפרה הגננת... כפי שהתרגל כל השנים בחיידר, ויודע שפורים זה 'יום שמח' שהיה בו ישועה והצלה מאחשורוש ומהמן ותו לא. כשההשגה בפורים מסתיימת בזה, אזי לא פלא שזה יכול להביא אותו לידי איזה 'פורקן' וכיו"ב...

אבל מי שקצת התבגר בדעתו, ומחפש להבין את השמחה של פורים בצורה נכונה יותר ואמיתית יותר, שהשמחה תהיה מיתרון דעת ולא מחסרון דעת, יכול לנצל את הימים האלו לעלייה עצומה, לראות איך לחזק אצלו את התפיסה מה המשמעות של כל מעשה של האדם, מה המשמעות של "משעבדין את ליבם לאביהן שבשמים", שעי"ז יש את ה"וגבר ישראל", אצלו ואצל כל העולם, וזו הנפילה של עמלק! ולהיפך אם ח"ו חסר אצלו ב"משעבדין את ליבם", איזה צרה זה גורם לו ולכל העולם, ואיזה כוחות הוא מוסיף רח"ל לעמלק!

אלו הם הלימודים של הימים האלו, הלימודים שלעולם לא יתבטלו, הימים שבכוחם ובסגולתם להביא את האדם לקבל עליו עול תורה ומצוות ברצון שלם, באהבה ובחיבה, ימים שאפשר להתמלא מהם בהשקפה אמיתית של תורה, של יראה, של אהבה! וכל אחד צריך לראות איך להשיג מכל זה מלא חפניים!

אלו הם הימים שניתן להתעלות בהם למעלה ראש, יותר מיום הכיפורים! עלינו לראות איך שהדברים יעשו עלינו רושם. "ולא יעבור" כתיב! עלינו לדאוג שלא יעברו עלינו הימים הללו בלי שירוממו אותנו, בלי שישפיעו עלינו, בלי שיוסיפו לנו. הקב"ה יעזור לנו שנזכה לנצל את הזמנים האלו כראוי.

שערי הזמנים

שער שני

ארבע פרשיות

אָץ קוצץ בן קוצץ. קוצצי לְקוצץ.
בְּדבור מְפוצץ. רְצוצי לְרצץ...
רָשִׁים בְּזֵה סֶפֶר. לְהַמְחֹז מִסֶּפֶר.
וְלֹא יִקְתָּב עִם כָּל הַכְּתוּב לְחַיִּים בְּסֶפֶר.
(יוצרות לפרשת זכור)

כשאדם שומע או קורא [המגילה] בלא כוונה, ואין בעל הנס מכיר בניסו לחשוב במחשבתו גבורות ה' בזה, גם אינו נותן במחשבתו שום הודאה ושבח ליוצרנו ובוראנו פטרון שלנו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, שעל ידי הנס הנפלא הזה... הציל אותנו ממוות לחיים והרים קרננו על שונאינו הצר הצורר הזה, איך יוצא בזה ידי חובת הקריאה? כי במה נחשב הוא קריאה כזו כקריאת הלל שתיקנו אנשי כנה"ג לנו עם קדוש – קריאתה במקום הלילא. או לאותה בושה ואוי לאותה כלימה... כי בודאי בלתי הודאה כלל במחשבתו לחשוב מחשבות גבורות ה' המה, וליתן הודאה על זה במחשבתו, אין אדם יוצא ידי חובתו כלל בקריאת המגילה...

ראוי לכל איש הישראלי להרבות בסיפור הניסים ונפלאות [של המגילה] לאנשי ביתו ובניו ולהגדיל הנס באזניהם, ועל ידי סיפור הנס בשמחה גורם בעולמות העליונים שמחה וחדוה עצומה לאין תכלית וחקר... וכל המרבה לספר [בסעודת פורים] הרי זה משובח.

(יסוד ושורש העבודה)

פתיחה

■ מעיקרי עבודת חודש אדר - קריאת ארבע פרשיות

בחודש אדר, מלבד הימים המיוחדים שישנם במרכז החודש - תענית אסתר ופורים, ומלבד חיוב השמחה שנתחייבנו בו מדינא דגמרא בכל החודש, עוד סידרו לנו בו סדר קריאת ארבע פרשיות, וכדאיתא במשנה סוף מגילה (כט, א):

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים [-להודיע שיביאו שקליהן באדר כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה]. חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת [-מלומר פרשה שנייה, כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן]. בשניה - זכור, בשלישית - פרה אדומה [-להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה], ברביעית - החודש הזה לכם [-ששם פרשת הפסח, רש"י], בחמישית - חוזרין לכסדרן.

וביאור הענין הוא, שכמו שעצם הבריאה היא רק מכח התורה, וכמו שאמרו חז"ל (זוהר ח"ב קסא:): שהקב"ה נסתכל בתורה וברא את העולם, וכן המציאות והקיום שלה הוא רק מכח התורה, וכפי שהאריך בזה הנפש החיים, כך גם ההשפעות הרוחניות שהקב"ה משפיע בבריאה, הם רק על ידי ומכח התורה. ולכן בזמנים מיוחדים שיש בהם השפעות מיוחדות יותר משאר הימים, תיקנו לנו הנביאים קריאת התורה מעניינו של יום, כדי שמכח קריאה זו יושפע אותו שפע קודש המיוחד לאותו הזמן.

וכך כותב הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ח):

צריך שתדע, שמן התיקונים הגדולים שביררו הנביאים לישראל היה ענין הקריאה בתורה וכו', האחת - קריאת ספר התורה

על הסדר וכו', והשנית - קריאת פרשיות מיוחדות בזמנים מיוחדים וכו', והנה על ידי הקריאה התמידית הזאת, מתמיד בנו אור הקדושה הזאת. וגם בזמנים המיוחדים - כפי עניינם - ראוי שנקרא הפרשיות הנוגעות לעניינים ההם, לחזק הארת הימים על ידי כח התורה, שהוא הכח היותר חזק שיש לנו.

ומעתה עלינו להתבונן בכל אחת מארבע פרשיות אלו, ולעמוד על התוכן העיקרי שלה ומה היא באה להשריש אצלנו, וכיצד היא מהווה חלק ונדבך בעבודת הימים הללו, שתכליתם הסופית היא להגיע מוכנים לחודש ניסן - חודש הגאולה, וכפי שאמרו חז"ל (ר"ה יא, א): "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל".

אל יחשוב האיש הישראלי לאמר מאי דהוה הוה וכבר נשתחק המן, ומה גם אחר חורבן מקדש ובטלו השקלים ויזלזל בעיניו קריאה נאמנה זו, חס ושלום כי יש לו להבין להשכיל, כי כל הדברים הנעשים למטה בגשמי יש להם שורש למעלה, ולכן המשכיל יש לו לדעת כי עדיין שורש המן קיים. והוא מה שאמרו חז"ל בפסוק "מלחמה לה' בעמלק מדור דור" אין לך דור שאין בו מאותו זרע פסול והקב"ה מאבדו מן העולם, ונמשך זה מפני כי השורש עדיין הוא קיים למעלה, סיטרא אחרא, ובקריאה נאמנה ההיא בשקלים - סיטרא דקדושה על כן ירים ראש.

(חמדת ימים)

פרק ראשון

כח הכפרה שבמחצית השקל

■ הטעמים לקריאת פרשת שקלים

בפשוטו הטעם לקריאת פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח אדר, הוא כמבואר בגמרא במגילה (שם):

א"ר טבי א"ר יאשיה, דאמר קרא "זאת עולת חודש בחדשו", אמרה תורה חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, וכיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה, קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים במקדש.

אולם לכאורה כל זה היה שייך בזמן שהיה לנו בית המקדש, אבל כיום שבעוונותינו אין לנו לא מקדש ולא קרבנות, לא שייך כלל סיבת התקנה, ומדוע איפוא קוראים אנו פרשה זו?

ובפשוטו צריך לפרש, שבאמת זוהי תקנה נוספת שתיקנו חז"ל לקרוא קריאה זו זכר למקדש, שאז היו קוראים כדי להשמיע לציבור שיביאו שקליהם לקרבנות ציבור, ואנחנו עושים זכר לקריאה ההיא.

אולם לפי גירסת רבינו חננאל במגילה שם [שאינו גורס 'קדמינן וקרינן' אלא 'קדמינן ומכרזינן', יעו"ש], משמע שכל תקנת הקריאה נתחדשה רק לאחר החורבן. וכן מפורש בחינוך (מצוה קה) שכתב בזה"ל: ועכשיו בעוונותינו שאין לנו מקדש ולא שקלים, נהגו כל ישראל לזכר הדבר לקרוא בבית הכנסת בכל שנה ושנה פרשה זו של כי תשא.

ומבואר דס"ל שכל עיקר תקנת הקריאה היא לזכר מצות השקלים שהיתה נוהגת בזמן שהיה ביהמ"ק קיים.

וברמב"ם (הלכ' תפילה פי"ג ה"ח וה"כ) מבואר דרך אחרת בזה, שקריאת פרשת שקלים היא מכלל התקנה שתיקן משה רבינו לקרוא בכל מועד ומועד בעניינו של יום. וכן הוא בסידור רש"י (סי' שכה).

נמצא לפנינו שלש סיבות לתקנת קריאה זו:

א. זכר לקריאה שהיו קוראים בזמן המקדש.

ב. זכר למצות מחצית השקל עצמה (ע"פ הר"ח והחינוך).

ג. תקנת משה רבינו לקרוא מעניינו של יום (רש"י ורמב"ם).

ובמשנה ברורה (סי' תרפה סק"ב) מצינו נקודה נוספת, שכתב בזה"ל:

כיון דבניסן בעי לאקרובי מתרומה חדשה, לכך מקדמינן ומשמייעין על השקלים באדר הסמוך לו, שיביאו שקליהם בראש חודש ניסן. ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת הפרשה של כי תשא דכתיב בה ענין השקלים.

הוסיף לנו כאן המשנ"ב בתוך דבריו חידוש גדול (ומקורו מהלבוש), שכמו שאנו יודעים תמיד את הכח של פרשיות הקרבנות שנחשבת לנו קריאתן כאילו הקרבנו את הקרבנות בפועל ממש, ודרשוהו חז"ל (עי' במדב"ר יח, כא) על פי הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג), כך גם על ידי קריאת פרשת השקלים שהביאו לצורך הקרבת הקרבנות, נחשב לנו כאילו קיימנו את המצוה בפועל. ודבר זה צריך ביאור, שהרי לכאורה כל ענין נתינת השקלים הוא בכדי שיהא אפשרות לקנות קרבנות ציבור, אבל אינו נחשב כקרבן וכמכפר מצד עצמו, וא"כ מה שייך בזה שיחשב אמירתנו כאילו הבאנו מחצית השקל בפועל. [ויבואר להלן (סוף פרק שני)].

■ מדוע קוראים על שקלי האדנים?

עוד יש להעיר, דהנה בגמ' מגילה (כט, ב) נחלקו רב ושמואל איזו פרשה מפרשיות התורה תיקנו לקרוא לפרשת שקלים, ולהלכה קיי"ל

פרק שביעי

שנאת הרע - שלימות ההטבה

■ שנאת הרע באה מהטבה אמיתית

בפרק הקודם נתבאר לנו היטב כי הנדיבות - גדלות היא. אולם לפעמים יתכן שהאדם עושה מעשי נדיבות, ועדיין לא בהכרח שזה בא מתוך גדלות, אלא יתכן שזה נעשה מתוך חשבונות אישיים כל שהן, אם מפני שהוא רוצה למצוא חן בעיני אחרים ולקבל מהם שבחים על נדיבותו... או מפני שנוח לו להיות טוב עם כולם כדי להרבות לעצמו חברים שיאהבוהו, וכן לפעמים זה יכול לבוא מפני שהוא חלש אופי וחסר לו האומץ להגיד 'לא!', וכן כל מיני הרגשות כיוצא באלו. ומובן כי לא זוהי השלימות שהתורה דורשת מאיתנו ושנחנו דורשים מעצמנו.

ולכן אחרי פרשת שקלים באה פרשת זכור, שהיא לכאורה ההיפך הגמור של הנדיבות.

בקריאת פרשת זכור אנו באים לחדש בקרבנו את השנאה כלפי עמלק שהוא שורש הרע שבבריאה, ואת האכזריות כלפיו בלי שום

קג. ראה עוד בהרחבה בדברי מורנו שליט"א בקובץ בית חיינו ח"ה עמ' רכה. קד. יש דרגה גבוהה יותר, שקשה לו לראות את הצער של השני ולכן מייטיב עמו כדי לסלק הצער מעצמו, ואף שזו ג"כ דרגה לא פשוטה, שהצער של השני מפריע לו, אבל חסד אמיתי הוא להיטיב עם השני ולא עם עצמו, וכמו שהאריך בחובת הלבבות (פתיחה לשער עבודת האלוקים). ולכן בפורים קי"ל שאין מדקדקן במעות פורים אלא כל הפושט יד נותנים לו (שו"ע או"ח סי' תרצד ס"ג), כי בפורים אנו מתעלים לנדיבות אמיתית ולא רק מפני שהשני הוא נזקק או חולה.

רחמים וחמלה, וכפי שמזכירים בהפטרת זכור את דברי שמואל הנביא לשאול המלך (שמואל א' טו, ג):

לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור.

הנה שוכב לו בעריסתו תינוק עמלקי שאינו מבין מאומה, ועלינו לבוא ולנפץ את ראשו באכזריות! מסתובבים להם כבשים במרעה ואוכלים להנאתם, ועלינו לבוא ולהמיתם ללא רחם! למה ומדוע? מה עשו? וכי עשו עוול למישהו?! להיכן הלך הלב הטוב והרחום שלנו...?! אולם זהו רצון ה', וכך נצטוינו בתורתו הקדושה, ואנו עושים את זה בלב שלם. אבל לא די בכך שאנו עושים את זה בפועל, אלא כמו שכתב הרמב"ם (סה"מ מ"ע קפט) שנצטוינו לשנוא ולתעב את עמלק, ולעורר את נפשותינו תמיד שלא תחלש השנאה עם אורך הזמן! ק"ה

ולמשל, אדם שבטבעו הוא חלש אופי, ואינו מסוגל לראות איך הורגים זבוב... איך יוכל לקיים כראוי את מצות זכירת ומחיית עמלק? אלא מצוה זו מחייבת את האדם להתרומם מעל החולשות שבטבעו, ולשעבד את כל הרגשותיו לרצון שמים. ונמצא כי קריאת פרשת זכור היא המשך ישיר של אותה רוממות וגדלות של פרשת שקלים, שהאדם מתעלה מהפרטיות שלו ומנהל את חייו במבט גבוה יותר, לחוש ולחיות את המציאות האמיתית של הבריאה, ולהרגיש אחריות כלפי הכלל כולו.

כאשר אדם חי מתוך אחריות על הכלל, הוא לא רק דואג לטובתם ושלומם של הכלל, אלא הוא גם שונא ומתעב בכל ליבו את אלו שמקלקלים את הבריאה והורסים את הקדושה בעולם. הוא לא מסוגל לסבול שיש אנשים שעוברים על רצון ה' [וקל וחומר שאינו מוכן בשום אופן לסבול כשהוא מוצא גם אצלו מעשים כאלו...] ונמצא כי

השנאה הפנימית לרע ולכל נושאי כליו, מהוה מבחן לאדם עד כמה הוא באמת דואג לטובת הכלל, ולא מפני שזה נוח ונעים לו אלא מפני שזהו הטוב האמיתי.

זוהי הצורה האמיתית של האדם השלם, שכל כולו משועבד לעשיית הטוב, ללא שום חילוקים אם זה קל לו או קשה לו, אם זה כפי שהוא התרגל או שזה דורש ממנו התגברות נגד הרגלו וטבעו. ולכן כלפי אלו ששייכים לקב"ה ולתורתו הוא חש אהבה עצומה, ודואג להם בכל מה ששייך, ומצד שני כלפי אלו שהם נושאי דגלו של הרע, הוא חש שנאה ותיעוב אין קץ, ושמח בנקמתם ומפלתם. ואין שום סתירה בין זה לזה, אלא אדרבה זה נובע מאותו הכח עצמו, שהוא התעלה מעל הטבעים שלו וכל מציאותו היא רק לה' ולתורתו.

הבה ונראה דוגמאות לכך, כיצד נראית דמותם של אנשים שלמים שכל מעשיהם נקיים וטהורים לגמרי מכל ענין אישי, וכל הרגשותיהם משועבדים אך ורק לעשיית הטוב.

■ שלימות החסד ניכרת גם במעשים פשוטים

כולנו יודעים שאברהם אבינו הוא עמוד החסד, וכפי שהתורה מאריכה לספר על הכנסת האורחים המופלאה שלו, למעלה מטבע אנושי. והנה באים חז"ל ומשבחים את אברהם אבינו על מעשה החסד של קבורת שרה, שלכאורה כל אדם ואפילו הפשוט ביותר לא היה נמנע מלעשותו. וזה לשון המדרש (בראשית רבה נח, ט):

"ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו" (בראשית כג, יט), הדא הוא דכתיב "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד" (משלי כא, כא), 'רודף צדקה' - זה אברהם שנאמר וכו', 'וחסד' - שגמל חסד לשרה, 'ימצא חיים צדקה וכבוד' - אמר רבי שמואל בר יצחק, אמר לו הקב"ה, אני אומנותי גומל חסדים, תפסת אומנותי, בוא לבוש לבושי - "ואברהם זקן בא בימים".

ולכאורה הדברים מתמיהין ביותר, וכי במעשה זה של קבורת שרה אשתו, בזה ניכר אברהם כתופס אומנותו של הקב"ה שהוא גומל חסדים? וכי דוקא במעשה טבעי ומובן כל כך שאין מי שלא יעשהו, הוכתר כ'רודף חסד', יותר מכל מעשי החסד הנפלאים שעשה בימי חייו?!

כיוצא בזה מצינו בדברי חז"ל כלפי מרדכי, וזה לשון המדרש (אסתר רבה ו, ח):

אמר רבי יעקב בר אחא, אמר לו הקב"ה אתה דרשת שלום נפש אחת - "לדעת את שלום אסתר" (אסתר ב, יא), חייך סופך לדרוש שלום אומה שלימה, הדא הוא דכתיב: "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו" (שם י, ג).

ושוב אנו עומדים ותמהים, במה נתייחד כל כך מעשה זה של מרדכי שדרש את שלום אסתר, והלוא אשתו היא, וטבעי הדבר שאדם שאשתו נלקחה לבית המלך, יבוא וידרוש בשלומה. ומדוע קיבל על זה שכר כל כך גדול, שזכה לדרוש שלום כל ישראל? ועוד, שהרי מרדכי היה מגדולי הסנהדרין, והיו לו זכויות גדולות ועצומות, וכי כל אלו לא הגיעו למעלת זכות זו, שדרש את שלום אסתר?!

פנימיות המעשים תלויה בבריאות הנפש

הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ג) מלמד אותנו יסוד גדול, שיעזור לנו להבין הרבה דברים. ותוכן דבריו הוא כך:

כשם שישנה תופעה אצל חולי הגוף, שיש שנמשכים אחרי מאכלים שאין בהם שום טעם והנאה לאדם בריא, ורק מפאת חוליים הם מתאווים לזה ונהנים מזה, ונמצא שאותו מאכל עצמו שלבריא הוא מר, לחולה הוא מתוק, וכן מאכל שלבריא הוא מתוק, החולה טועם בו טעם מר - כן הדבר גם בחולי הנפש, שהם מתאווים לעשות מעשים

שאדם שהוא בריא בנפשו מגנה ומתעב אותם ונפשו סולדת מהם, ואילו הם שנפשם חולה, נהנים מאד בעשייתם. וכן להיפך, ישנם מעשים שמי שהוא בריא בנפשו נהנה בעשייתם ומלא סיפוק מהם, ואילו אצל חולי הנפשות נחשב אותו מעשה עצמו למעשה מאוס...

על פי דברי הרמב"ם נתקדם שלב נוסף, דהנה לפעמים יתכן שגם הבריא וגם החולה עושים באופן חיצוני את אותם מעשים ממש לכאורה, אולם מצד תוכן המעשה והמחשבה והרצון לעשותו, שונים הם זה מזה בתכלית. כי הבריא עושה את זה לשם שמים בלב טהור ונקי, ואילו החולה עושה זאת לצרכו האישי כנפשו המגושמת.

וזהו ביאור דברי חז"ל ששיבחו כל כך את אברהם אבינו שקבר את שרה אשתו, ואת מרדכי שדרש בשלום אסתר. כי חז"ל בעיניהם הטהורות הבחינו בגדולתם של גדולי עולם אלו, דוקא במעשי החסד הפשוטים והטבעיים שלהם. גדולתם ושלימותם במידת החסד היתה כה גדולה, עד כי רוממו והעלו את כל ישותם ואת כל מעשיהם לדרגה עילאית שכולה חסד, שאפילו המעשים הפשוטים והטבעיים ביותר הפכו להיות מעשי חסד טהורים בלי שום מעורבות אישית.

ולכן אברהם אבינו התגלה כ'רודף חסד' מושלם, דוקא במעשה זה של קבורת אשתו. פה התגלתה מידת חסדו בשיא תפארתה, כאשר אפילו המעשה הפשוט ביותר הפך אצלו למעשה חסד טהור ומרומם. וכן מרדכי הצדיק זכה להיות "דובר שלום לכל זרעו" דוקא בזכות דרישתו את שלום אשתו, באשר לא היתה מעורבת כאן שום נגיעה אישית מחמת שהיא אשתו, אלא אך ורק לשם שמים.

וזוהי הבחינה שמצינו אצל הלל הזקן שבשעה שהלך לרחוץ גופו, אמר לתלמידיו שהולך הוא לגמול לנפשו חסד (עי' ויק"ר לד, ג).

נמצינו למדים כי כשם שהבריא בגופו נמשך למאכל בריאים והחולה למאכל חולים, כך האדם הבריא בנפשו ובאמונתו, פעולותיו

נראה לי הטעם [של אכילת אזני המן], שעד אותו הזמן היינו מורגלים בניסים מגולים כמו מפלת סנחריב סיסרא והרבה כמוהם, וזה הנס היה נראה לכל שהוא ע"פ טבע, שטבע האיש לבטל דעתו לאהבת אשתו. אכן מרדכי ושאר הקרובים למלך ידעו בבירור שטבע אחשוורוש שלא לחזור מדבריו בשום אופן, והבינו שהיה נס גדול, רק שהיה מוצנע בתוך הטבע, ועיקרו הוא נס, לכן לזכר זאת התקינו הלחמים שעיקרם המילוי ומוסתר בתוך הבצק, כהצלתם נס מוסתר בתוך הטבע.

(מנוחה וקדושה)

מקול מחצצים אשר בידי הנערים אנו שומעים גם היום בפורים קול גדול מלחמה לה' בעמלק. וע"ד הצחות להגיד הטעם על המכונות האלה ביד הנערים, דכתיב "זכור את אשר לך עמלק" וצריך לעשות איזה מעשה בפועל אשר ע"י יבואו ליד זכירה, לכן עושים את הזכר בפועל ע"י המכונות. ומה שעושים את הזכר ע"י הקטנים משום דכתיב "ויונב בך כל הנחשלים אחריך" והם חלושי כח, לכן גם אנחנו עושים ע"י קטנים ונחשלים חלושי כח.

(נפלאות מתורת השי"ת)

מנהג ישראל מקור נאמן יש לו. נבאר מנהגם להתחפש בפורים. הגילוי של פורים הוא דהקשר בינו ית"ש לישראל אינו מצד כושר מעשיהם דוקא, רק מצידו בעצם, ובעל כרחכם אני מלככם, וכמו שאמר יחזקאל הנביא לישראל: "העולה על רוחכם היו לא תהיה וגו', חי אני נאום ה' אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם" (יחזקאל כ, לב-ג). ועייין ברמב"ן שבת (פח ע"א) שכתב שגזירת המן היתה היד חזקה וחימה שפוכה. וגילוי זה המהוה תוכן ימי הפורים לא נמצא בשום יו"ט, דכולם היה מצד מעשיהם הטובים של ישראל ביחד. וזהו המנהג להתחפש, דבהיות שאינו מצד כושר מעשינו, א"כ כל פרצוף שיהיה לנו אין מונע בפני בקיעת הארה זו.

(רבי ישראל אליהו ויינטרויב)

שערי הזמנים

שער שלישי

עבודת השמחה

עבדו את ה' בשמחה - באו לפניו ברגעה

באו שעריו בתודה - תצרוטינו בתהלה

(תהלים ק, ב-ד)

פתיחה

■ עבודת השמחה מרוממת את האדם

ידוע כי ההגדרה הכללית של ימים אלו היא - ימים של שמחה, וכלשון הפסוקים: "החודש אשר נהפך מיגון לשמחה" (אסתר ט, כב), "ימי משתה ושמחה" (שם), "ליהודים היתה אורה ושמחה" (שם ח, טז), וכן שנינו בגמרא: "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, א). ואכן כך היא הצורה שהיתה בכלל ישראל מאז ומעולם שהפלגת השמחה בימים אלו הינה מעל ומעבר לכל שאר הזמנים [ואף נקבעו מפני כך הלכות מיוחדות לימים אלו בדיני ממונות החמורים (עי' שו"ע או"ח סי' תרצו ס"ח)].

עצם מעלת השמחה בעבודת ה', היא גדולה עד מאד, כמבואר בהרבה מקומות, עד כדי כך שהאריז"ל - שהגר"א הזדעזע בכל גופו כשדיבר אודות דרגתו הנשגבה^{קב} - העיד על עצמו שלכל דרגתו הגיע מכח שמחתו המופלגת בכל קיום מצוה! (עי' להלן עמ' רצט), וחז"ל כבר הורו לנו בפירוש כי הכח שמביא לידי השראת השכינה הוא השמחה (ברכות לא, א; שבת ל, ב). והיינו כי השמחה מרוממת את האדם ומוציאה את כוחותיו לפועל, ומסירה מהאדם את כל מגבלות הגוף וכבידות החומר.

ובפרט בימים אלו שהם ימי שמחה, יש לאדם את האפשרות להתעלות ולהתרומם בהם מאד מאד, ולזכות להשתייך לדרגות גבוהות ביותר, וכפי שנתבאר בהרחבה בשערים הקודמים. ומאידך, היצר אינו שוקט ואינו נח, ומשתדל בכל כוחו להחליף את השמחה האמיתית המרוממת את האדם ומשחררת אותו מהגבולות של הגוף - בשמחה של הוללות המסלקת את גבולות השכל והדעת ופורקת מעל האדם עול מלכות שמים. ואם לא נשתדל להבין נכון את תפקידנו בימים

קב. ראה הקדמת הגר"ח מזולז'ין לספרא דצניעותא.

אלו, עלולים הם להפוך אצלנו ח"ו מימים של "קיימו וקיבלו" - קבלת עול תורה באהבה ובשמחה ובלב שלם, לימים של פריקת עול רח"ל.

גודל הסכנה כשהשמחה אינה לשמים

צריך לדעת כי כשמחליפים את השמחה מאהבת הנס בהוללות ושחוק הכסילים^{קני}, מלבד מה שמפסידים את עיקר מצות היום, עוד ישנה סכנה בדבר, כפי שמצינו בכמה וכמה מקומות כלפי זמני קודש שניתנו לישראל כדי להוסיף שמחה בה' ובתורתו, שאם לא מנצלים את סגולת הזמן אלא זה נהפך לזמן של שמחת מילוי כריסו וכדו', אזי מתעורר על כך קטרוג גדול.

וכך אמרו חז"ל בשבת (קמה, ב):

מפני מה מועדים שבבבל שמחים? מפני שלא היו באותה קללה דכתיב "והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה" (הושע ב, יג), וכתיב "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח" (ישעיה א, יד). מאי היו עלי לטורח? אמר רבי אלעזר, אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהן. אמר רבי יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא באתה בולשת חז"ל המלך לציפורי. ואמר רבי חנינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטבריה אגמון וקמטון ובעל זמורה [לבזז ולהטיל עליהם עול, רש"י].

קבו. אחד מגדולי החסידות אמר משל נוקב על יום הפורים. שני אנשים פשוטים הציילו משפחה שלימה ממוות, ומהשמים נתנו להם בשכרם שכל ברכותיהם יתקיימו. אולם כדי שלא יִנְצְלוּ את הכח שניתן להם, נתנו בליבם מן השמים לשתות ולהשתכר כל ימיהם, וכך לא יברכו אנשים... - יום הפורים הוא יום כל כך גדול שאפשר לפעול בו גדולות ונצורות, ולכן נתגלגל שביום זה כולם שותים ומשתכרים כדי להסיח את דעתם שלא יפעלו מהפיכות בבריאה... והוסיף ואמר שמ"מ השותה ומשתכר כראוי ומכוון את השמחה לשם שמים לא יפסיד מכר!...

ומבאר המהרש"א בחידושי אגדות שם:

משום דכתיב במועדים: "אלה מועדי ה' וגו'" (ויקרא כג, ד), רצה לומר שגם השמחה יהיה לה' לשם שמים, אבל חדשיכם ומועדיכם הם, שאתם שמחים בהם שלא לשם שמים, והיו עלי רק לטורח לידע איזו גזירה אביא עליהם, מאחר שהם מקיימים שמחת יום טוב אלא שאינו לשם שמים רק להרבות ולמלא תאוותם. ואמר שזו הגזירה מביא הקב"ה שחיל המלך יטלו סעודתם ומבטל מהם שמחתם שהיה להם שלא לשם שמים.

ויותר מזה מצינו בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) שהיתה עיר שנקראת טור שמעון שהיו מחלקים בה לעניים כמות עצומה של מזון בכל ערב שבת, ואעפ"כ נחרבה העיר לגמרי. מפני מה? מפני שהיו משחקים בכדור בשבת!

והנה כבר נתבאר בהרחבה בתחילת שער ראשון הדרך לשמחה בימים אלו, אולם כאמור ענין השמחה בעבודת ה' הוא ענין כללי שאינו שייך רק לימים אלו, אלא זוהי עבודה כללית המקיפה את כל חיי האדם, וכפי שנצטוינו: "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק, ב), ועוד. לכן הקדשנו מאמר מיוחד לענין יסודי זה, בו ננסה לברר מעט ממה שלימדנו רבותינו על חלקיה השונים של השמחה, הדרכים המביאות אליה, המפריעים להשגתה, ושלבי העלייה במדרגותיה עד לפיסגת השלימות.

פרק ראשון

על איזו שמחה מדברים?

■ שמחת פורים שונה משמחת המועדים

כפי שפתחנו, ימי הפורים הם ימים שנתייחדו לימי משתה ושמחה, והיא מצות עשה מדברי קבלה שהם כדברי תורה כפי שהזכיר המחבר בזה בשו"ע (סי' תרצו ס"ז). ולא עוד, אלא נצטוינו מדינא דגמרא להרבות בשמחה כבר משנכנס חודש אדר, והובא דין זה במשנ"ב (סוף סי' תרפו).

והנה ברגלים ג"כ נצטוינו במצות "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד), אך מבואר בדרכי משה (סי' תרצו סק"ה) דיש חילוק בין גדרי מצות שמחה של פורים לגדריה בשאר המועדים, דהביא שם מחלוקת הפוסקים אם יש איסור לעשות נישואין בפורים כמו בשאר הרגלים דאסור מטעם דאין מערבין שמחה בשמחה, וכתב ע"ז דבשמחת פורים לא שייך האי ענינא דאין מערבין שמחה בשמחה, וז"ל:

דהא לגבי רגלים אמרינן טעמא בגמרא דמו"ק (ח, ב) דכתיב "ושמחת בחגך" ולא באשתך, ובפורים לא כתיב רק "משתה ושמחה", ובכל מאי דמשמח סגי ליה.

מבואר בדברי רבינו הרמ"א, שבעוד ששמחת הרגל יסודה היא לשמח בענייניו של יום, שמחת פורים אינה כן, אלא בכל מאי דמשמח סגי.

וכאן מתעוררת השאלה, כיצד הוא הקיום המעשי אצלנו לשמחת פורים כהלכתה. הרי זה ברור כי לא שייך למצוא את השמחה בשווקים וברחובות? ובשלמא ברגלים שהשמחה מוגדרת בענין מסוים, דהיינו בענייני החג, א"כ החיוב על האדם הוא לקיים את מצוות החג,

ומעשים אלו בכוחם לפעול שיתרומם ויבוא לידי שמחה [בסיוע אכילת בשר ושתית יין לכבוד הרגל המעורר את הגוף באופן טבעי להרגשת שמחה]. אבל בפורים, במה יעסוק האדם כדי לשמוח? ואם בעסק התורה המשמחת את הלב, הרי חיוב זה הוא בכל השנה ולא רק בחודש אדר.

ובכלל, מהלשון 'מרבנים בשמחה' משמע שבכל השנה האדם כבר אוזז באיזה דרגה של שמחה, ועליה הוא צריך להוסיף ולהרבות, ואילו אצלנו יתכן שחסרה לנו גם הדרגה הבסיסית של שמחה, וא"כ ראשית עלינו לבדוק את המצב הכללי של השמחה אצלנו, בטרם נבוא להוסיף עליה ולהרבות בה.

■ השמחה - חובה, מצוה או רשות?

מספרים על רבינו ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוקללה"ה שנכנס פעם לשמחת בר מצוה ושמע ששרים את השיר המפורסם: 'מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד'. פנה ראש הישיבה אל הסובבים אותו ושאל בפליאה: היכן כתובה בתורה ה'מצוה' ה'גדולה' הלזו?...

הבה ננסה איפוא לברר לעצמנו מה הם חיובי השמחה על פי התורה, כפי שמתבאר בדברי רבותינו.

הגמ' בברכות ריש פרק אין עומדין (ל, ב) שואלת, מנא לן הא דאין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ולבסוף מסיקה הגמ':

אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא: "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" (תהלים ב, יא). רש"י: תפילה שהיא לנו במקום עבודה עשו אותה ביראה.

ממשיכה הגמ' ושואלת:

מאי "וגילו ברעדה"? א"ר אדא בר מתנא אמר רב, במקום גילה שם תהא רעדה.

שערי הזמנים

שער רביעי

קניני הפורים

תְּשׁוּעָתָם הָיְתָה לְנִצָּחַ.

וְתִקְוָתָם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.

לְהוֹדִיעַ שָׂכָר קִיָּה לֹא יִבָּשׁ.

וְלֹא יִפְלְמוּ לְנִצָּחַ כָּל הַחוֹסִים בָּהּ.

פרק ראשון

אחרי פורים - לא להשאר קטנים

■ "וישם המלך אחשורוש מס" - זעקה איזמה

מורגלים אנו כי בפסוקי התורה, הנביאים והכתובים, כל מילה וכל אות היא בשיא הדיוק, ואין שום מילה או אות לבטלה ח"ו. והנה במגילת אסתר, שהיא אחת מכ"ד כתבי הקודש, ונכתבה על ידי אנשי כנסת הגדולה ברוח הקודש (עי' מגילה ז, א וב"ב טו, א), בודאי שכל פסוק ופסוק יש בו חלק מיוחד בתוקפו של הנס וגילויקמי'. ומעתה יש להתבונן על סיומה של המגילה, בה נכתב פסוק שנראה לכאורה לעינינו כמיותר לגמרי, ולא מובן כלל מה בא ללמדנו.

וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים (אסתר י, א).

ויש להשתומם, איזה נפק"מ יש לנו מכך שאחשורוש הטיל מס על בני ממלכתו? איזה תועלת אנו יכולים להפיק מידיעה היסטורית זו, ובפרט שהוא מנהג רווח בכל הממלכות שהתושבים מעלים מיסים למלכות? מה השייכות של זה לסיפור הנס? ומהו הפירסומא ניסא שנתווספה בפסוק זה?

ואמנם המפרשים ביארו בזה, שבא ללמדנו עד כמה השקיע אחשורוש בכדי לגלות את עמה ואת מולדתה של אסתר המלכה, שכן מצינו שמתחילה כשרצה לדעת מיהו עמה ומולדתה, ויתר על המס לכבודה כדי לפתותה שתסכים לגלות לו (אסתר ב, יח וברש"י), והנה לפנינו

קמז. וכמש"כ הגר"א בביאורו לאסתר (א, ב), וז"ל: ולפיכך אמרו שצריך לקרותה כולה... שבכל פסוק ופסוק הוא מספר גודל הנס.

כי מיד כאשר נודע לו עמה ומולדתה, חזר והטיל את המס כבתחילה, הרי לנו גודל השתדלותו בפיתויה של אסתר (עי' ביאור הגר"א אסתר שם).

אולם שמעתי בשם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שביאר שיש כאן דבר הרבה יותר גדול, זעקה איומה החותמת את כל סיפור המגילה.

באים כאן לומר לאדם, אתה יכול לראות ניסים, ואף ללוות אותם מתחילת התהוותם צעד אחר צעד, אתה יכול לחיות ניסים, לראות נפלאות עצומות וגילויים עצומים, מהפיכה של ממש, ובסופו של יום, תשאר אותו קטנטן כמו לפני כן, ללא שום שינוי! כי הנה אחשורוש הרשע, חווה על עצמו את כל מעשה הנס מתחילתו ועד סופו, הוא ראה בחוש את ההשגחה הפרטית המלווה את כלל ישראל מתוך אהבת השי"ת לעמו, ולמרות כל זאת לא בא לידי התפעלות שתשנה אצלו משהו מן המשהו, אלא הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו וממשיך בשגרת חייו החומריים, וראשו נתון אך ורק באפשרויות העומדות לרשותו איך להוסיף עושר וממון. [ובלשון בני אדם: 'העסקים כרגיל'...].

■ המורגל לחנך את עצמו - מתעלה ללא הפסק

שלמה המלך אומר "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כב, ו). ולכאורה הכוונה היא כי החינוך שמחנכים בימי הנערות מועיל שהנער יתרגל להתנהג כך וממילא גם בימי הזקנה לא יסור מאותה התנהגות שחינכו אותו. אבל לא יעלה על הדעת לומר כן, שהרי אינו דומה התנהגות הנדרשת מילד להתנהגות הנדרשת מאדם מבוגר... אלא ביאר בזה הסבא מקלם זצ"ל, ש"לא יסור ממנה" הכוונה שלא יסור מהלימוד הזה שלימדו וחינכו אותו שהאדם צריך תמיד להיות במצב של מתחנך! תמיד להוסיף לחנך את עצמו, תמיד

לדרוש מעצמו שיפור והתעלות, ולא להשאר כדאשתקד באותו מצב ובאותה דרגה. (ראה בית קלם אמונה ומידות עמ' שע).

מי שמצליח להרגיל את עצמו לחפש להתרומם מכח הדברי חיזוק שהוא רואה ושומע, והיינו, על ידי שהוא מתבונן בהם וחושב בהם ומנסה ליישם הלכה למעשה, להבין מה זה אומר כלפיו באופן מעשי, קונה בזה קנין גדול לכל ימי חייו. אדם כזה הוא תמיד במצב של שטייגן ועליה והתחדשות. אבל יש כאלה שההרגל שלהם הוא להיפך, לא משנה מה יעבור עליהם ומה יקרה בסביבתם, הם תמיד ישארו אותו דבר. כל ההבדל בינם לבין הצעירים מהם הוא רק במספר השנים שהם כבר מסתובבים כאן בעולם...

[קורה לפעמים שנפגשים עם חברים משנים עברו, הקב"ה יתן לכולם אריכות ימים ושנים, אבל מדהים להוכח כי ישנם כאלה שנשארו אחרי עשרות שנים בדיוק אותו דבר... הדברים הטובים והנפלאים שהיו אצלם הם עדיין בדיוק באותה צורה בלי שום שינוי, והדברים הפחות טובים ג"כ בדיוק באותה צורה, והעשר או עשרים או שלושים או ארבעים או חמישים שנה שעברו עליהם, לא שינו אותם אפילו במשהו... רק השערות הלבינו...]

ולענינו, יכולים להתרחש בעולם דברים גדולים ועצומים, ואצל מי שלא מתבונן, זה רק 'עוד סיפור', עוד חוייה מענינת, עוד נייע'ס... והוא ממשיך הלאה להתגלגל כאן בעולם בדיוק כפי שהיה, עם אותם טבעים ואותם רצונות...

■ הרג אשתו מפני אהובו ואהובו מפני אשתו - וממשיך כרגיל...

וזה מה שיש להתפעל ולהשתומם מאד מהתנהגותו של אחשוורוש, שהיה כל כך עמוק בתוך כל המעשה המופלא של המגילה, וראה וחש

בעליל את כל המהפיכה, ובסופו של דבר - לאחר גילויים כאלו מיוחדים שחווה, הוא לא הפנים כלום, כאילו כל זה לא נוגע אליו כלל וכלל!

אותו אחשורוש שהיה כל כך שונא את ישראל, וכמו שאמרו בגמ' (מגילה יד, א) במשל הידוע על בעל התל ובעל החרין, ועם כל רצונו להרע לישראל לא עלה בידו מאומה, אלא הכל הכל התהפך לטובתם באופן שלא ישוער! אותו אחשורוש שהתהפך בדעתו כל כך הרבה פעמים, שמתחילה הרג את אשתו בגלל עצה של 'חבר', למרות שברור היטב שלכל המעמד הממלכתי שלו הגיע רק בגלל אשתו, שהרי היא היתה מזרע המלוכה והוא היה אדם פשוט, ואעפ"כ שמע לעצת ידידו והרג אותה. ואח"כ כשהתחתן עם אשה אחרת, הרג את ידידו מפני עצת אשתו...

[רבי משה טיקוצ'נסקי זצ"ל, המשגיח דישיבת סלבודקא, היה אומר: שואלים בחור: לאן אתה הולך? - לחתונה. ומדוע אתה הולך לחתונה? - החתן הזמין אותי, ומאד ביקש שאבוא... התבטא על כך רבי משה, שבקידושין (כב, ב) מבואר שכך קונים בהמה - "קורא לה והיא באה"... אבל אדם "אדעתיה דנפשיה קאזיל". המהות של אדם הוא שיש לו דעת והוא פועל לפי שכלו. אם הוא בא לחתונה מפני שהוא מבין שזה חשוב, מסיבה זו או אחרת, ניחא. אבל אם הוא בא מפני שקראו לו, בלי שום מחשבה ושיקול הדעת, זהו הנהגה של בהמה!]

אין ספק שחברים זה דבר טוב מאוד, וכתוב במשנה (אבות א, ו) שצריך אפילו לשלם על חבר. עם חבר ניתן להגיע להישגים נפלאים, לא רק מפני שמשא שכבד לאחד קל לשנים, אלא הרבה יותר מכך. עם חברותא אפשר להגיע הרבה הרבה יותר מאשר לבד, יותר להבין, יותר לשים לב, וכו' וכו'. אבל כשלא יודעים להשליט את השכל ולשים את הגבולות הנכונים, אז האדם נהיה שבוי בידי החברה, ואינו בן חורין לעשות מה שהוא יודע ומבין שזה מה שנכון לעשות, רק מפני שלא נעים לו מהחברים, ומרגיש משועבד לחברים, וכל מה שמדריך את פעולותיו זה - החברים! החברים! החברים!... עד כדי כך שהמשקל של החברים יכול להגיע אצלו יותר מכל התורה כולה!

המידה הרצויה בין חברים היא שהאדם מרגיש שהאני שלו קיים ויש לו חבר, אבל כשזה נהפך להיות שהאדם בטל ומבוטל לחברים, וגם מה שמבין ורוצה לעשות הוא נמנע מפני שלא נעים לו מפלוני או מפלוני, כאן הוא כבר מאבד את מעלת האדם שבו! אם לא ירגיל את עצמו להתמודד עם זה, לקנות לעצמו יציבות, חוט שדרה, ולא להסחף אחרי כל רוח נושבת, הרי ישאר שבו ביד החברים, ויפסיד את כל העלייה שלו וכל ההצלחה שלו!]

ואחרי כל המהפיכות שאירעו אצל אחשורוש, היינו מצפים ממנו שישב ויעשה חשבון עם עצמו, האם עשה נכון בזה שהרג את ושת, או בזה שגידל את המן וכ' וכ', האם היתה לו כאן איזה טעות שבגללה לא הצליחה התכנית להשמיד את ישראל, אולי היה יכול לתפוס את הטעות יותר מוקדם, ואולי הוא כן צודק?...

אולם אצל אחשורוש יש רק חשבון אחד ויחיד. אפשר עכשיו להחזיר את המס... עוד קצת כסף... הוא נשאר אותו אחשורוש קטנטן, ולא מתרומם אפילו במילימטר. אותו חמדת הממון ממשיכה לדחוף אותו לחפש להשיג עוד קצת...

■ "וישב לבן למקומו" – בלי שום שינוי

על דרך זה אנו מוצאים אצל לבן הרשע, שהכניס לביתו את יעקב אבינו, וראה בעיניו איך בעקבות כך הבית שלו מתברך, ואף מודה בזה בפירוש (בראשית ל, כז), ולאחר מאה נסיונות אף הוכרח להודות כי כמה שהוא מנסה לרמות את יעקב אינו מצליח, ואדרבה יעקב מעשיר באופן פלאי ממש. ועם כל זאת הוא לא משנה במאומה את השקפתו והתנהגותו, וכאשר הוא נפרד ממנו לאחר עשרים שנה, שואל אותו יעקב: "מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי, כי מיששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך" (שם לא, לו-ז), עונה לו לבן באופן חד וחלק, בביטוי בו הוא מגלה את כל התייחסותו והסתכלותו: "כל אשר אתה רואה לי הוא" (שם שם, מג).

לבן כבר היה אז כבן מאה ושלושים קמ"ז, זקן מופלג קמ"ח, ומכל אותם מאה ושלושים שנות חייו, מכל מה שראה ושמע וחווה על עצמו, לא למד ולא התפתח מאומה, אמנם התפתח בתכסיסים איך לרמות ואיך להוסיף ממון ורכוש לעצמו, ואף למכור את בנותיו לצורך כך... אבל לעבוד על עצמו קצת, להשתפר קצת במשהו, זה לא קיים אצלו כלל.

וכך העידה עליו התורה: "וישב לבן למקומו" (שם לב, א), וכפי שמפרש שם המשך חכמה וז"ל:

"וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו", פירוש כי מי שיש לו איש קדוש כיעקב בתוך ביתו, הלוא ראוי להתבשם ממעשיו וחכמתו ולקיים בו "הולך את חכמים יחכם" (משלי יג, כ). ולא כן היה, וכאשר הלך יעקב שב לבן למקומו הראשון, היינו מצבו הרע בדיעות ובמידות, רמאי ואוהב ממון. ויעקב הלך לדרכו, שהצדיק ותלמיד חכם האמיתי הוא הולך ממקום הראשון למעלות גדולות, וכמו שאמרו (ברכות סד, א) תלמידי חכמים אין להם מנוחה בעוה"ז ובעוה"ב שמתווספים מעלה ומעלה מיום ליום.

נורא נוראות! אפשר להיות עם יעקב אבינו בחיר האבות במשך עשרים שנה, ולא להיות מושפע ממנו לטובה אפילו במשהו! ולא מדובר כאן רק על לבן הארמי, אלא זהו מצבו של כל אדם באשר הוא. אם לא יתעורר בעצמו לחפש איך להתקדם ולהתעלות, שום דבר לא יזיז אותו מההרגלים שלו והטבעים שלו, גם בהגיעו לימי זקנה ושיבה!

קמ"ז. אם נניח שכששלח את רבקה אחותו עם אליעזר להנשא ליצחק היה לכל הפחות כבן י"ג, ואז היה יצחק בן ארבעים, ולאחר עשרים שנה נולד יעקב, וכשהיה יעקב בן צ"ז ברח מלבן, נמצא שהיה אז לבן לכל הפחות בן מאה ושלושים. קמ"ח. ראה בספורנו על הפסוק "ומשה בן שמונים שנה" (שמות ז, ז): כי אמנם מי שהגיע לשמונים גם בימים ההם כבר עבר ימי השיבה והגיע לגבורות, כמו שהעיד בתפילתו באמרו "ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'".

שערי הזמנים

מפתחות

תנ"ך ומאמרי חז"ל
ערכים ואישים

התועלת ממפתח זה היא כפולה:

- (א) למצוא דברי חפץ.
- (ב) להבנת הדברים בשלימותם על ידי השוואתם למקומות אחרים שנתבארו אותם ענינים מזוית נוספת.

רשימת הערכים

לשון הרע.....שעה

- מ -

מגילת אסתר.....שעה

מוסר.....שעה

מועדים.....שעה

מחיית עמלק.....שעה

מחלוקת.....שעה

מחצית השקל.....שעה

מילה.....שעה

מרדכי היהודי.....שעה

מרדכי ואסתר.....שעה

משה רבינו.....שעה

משלוח מנות.....שעה

משתה ושמחה.....שעה

מתנות לאביונים.....שעה

- נ -

נבוכדנצאר.....שעו

נדיבות.....שעו

נס.....שעו

נס פורים.....שעו

נסיונות.....שעו

נקמה.....שעו

- ס ע -

סדום.....שעו

סוף זמן.....שעו

עול תורה.....שעו

עומר.....שעו

עונש.....שעו

עיר הנידחת.....שעו

עלייה רוחנית.....שעו

עמלק.....שעו

עצבות.....שעו

עשו הרשע.....שעו

עשרת בני המן.....שעו

התבוננות.....שעג

התעוררות.....שעג

- ו ז ח -

ונהפוך הוא.....שעג

ז' אדר.....שעג

זכירה.....שעג

זכירת עמלק.....שעג

חודש אדר.....שעג

חודש ניסן.....שעג

חטא העגל.....שעג

חינוך.....שעג

חנוכה.....שעג

חסד.....שעג

- ט י -

טהרה.....שעד

טעמי המצוות.....שעד

יום הכיפורים.....שעד

יחיד.....שעד

יסורים.....שעד

יהודה.....שעד

יעקב אבינו.....שעד

יצחק אבינו.....שעד

יציאת מצרים.....שעד

יצר הרע.....שעד

יראה.....שעד

ישיבה.....שעד

- כ ל -

כלל ישראל.....שעד

כעס.....שעד

לבן.....שעד

לוט.....שעד

לוליינוס ופפוס.....שעד

לומדי התורה.....שעד

- א -

אברהם אבינו.....שעא

אדם.....שעא

אהבת ה'.....שעא

אויב.....שעא

אומות העולם.....שעא

אחדות.....שעא

אמונה.....שעא

אמת.....שעא

אסתר המלכה.....שעא

ארבע פרשיות.....שעא

אריסטו.....שעא

- ב -

בושה.....שעב

בטחון.....שעב

כלעם הרשע.....שעב

- ג -

גאווה.....שעב

גאולה.....שעב

גאולת פורים.....שעב

גוף.....שעב

גורל.....שעב

גזל.....שעב

גלות.....שעב

- ד ה -

דברים בטלים.....שעב

הגר.....שעב

הכנה לפורים.....שעב

הכרת הטוב.....שעב

הלל הזקן.....שעב

המן הרשע.....שעב

הסתר פנים.....שעב

הרגל.....שעג

השגחה.....שעג

- פ -

פורים.....שעז
פנימיות.....שעז
פסח.....שעז
פרשת זכור.....שעז
פרשת פרה.....שעז
פרשת שקלים.....שעז

- צ ק -

צדקה.....שעז
ציבור.....שעז
קבלת עול.....שעז
קבלת התורה.....שעז
קדיש.....שעז

קריאת התורה.....שעז

- ר -

רחל אימנו.....שעז
רחמים.....שעז
רע.....שעז
רצון.....שעז

- ש -

שבת.....שעז
שבט לוי.....שעז
שחוק.....שעז
שיכרות.....שעז
שכינה.....שעז

שכר המעשים.....שעז
שמחה.....שעז
שמחת יו"ט.....שעז
שמיצה.....שעז
שנאה.....שעז

- ת -

תורה.....שעז
תורה ומצוות.....שעז
תענית.....שעז
תענית אסתר.....שעז
תפילה.....שעז
תקופתנו.....שעז
תשובה.....שעז

מפתח ערכים ואישים

ליד כל ערך צויין מספר העמוד ששם מתחיל בעיקר אותו הענין, ולפעמים נמשך על כמה דפים.
כאשר הפרק כולו עוסק בענין זה, הודגש **מספר העמוד**.
כאשר הענין מבואר בהערה למטה, צויין מספר העמוד באותיות רש"י.

- א -

אברהם אבינו

ענותותו עג, צט
טהרת מעשיו רכה
קיים מצוות הזמנים ט
התפלל על הרשעים עו
המליך ה' בעולם פו

אדם

תכליתו יד, רכב, שיח
ישרותו ריח, שכב
גדלותו קמה, רכא, רחצ
שלימותו רכה
ממשלתו על עצמו ר, רסה, שלד, ועי' פה
כח מעשיו עז, קמד-ה, קעח-ט, רסא, שנו

אהבת ה'

שלימותה קמח, רלא
הדרך אליה ל, שא
המבחן לה נו, סג, רכח
ראה עוד ערך: רצון, שמחה.

אויב

החילוק בין נגלה לנסתר של

אומות העולם

קימתם ונפילתם פט
היחס כלפיהם עה
יחסם אלינו רסה

ראה עוד ערך: עמלק, כלל ישראל.

אחדות

כוללת כל השלימות קפח
יציאה מהפרטיות קפב, ריו
שורש המצוות שבין אדם לחבירו קעא
התנאי להשראת השכינה קעז, קפח

מביאה את הגאולה קצא
למרות חילוקי הדיעות קצב, רי
לעבודת ה' לא, קצח, רו
ראשית ההכנה לפורים קפד
ראה עוד ערך: חסד, ציבור, כלל ישראל,
מחלוקת, שנאה.

אמונה

יסוד האדם רכח
יסוד כל התורה קעח
השורש לקבלת התורה נב
מביאה שמחה סב, רל, שכו
בלי חקירות צג-ד, רנד
שלימותה מח, קג-ד, קנט
מכח נס פורים ד, יט, מז, נד
ראה עוד ערך: בטחון, תפילה.

אמת

בפרט בחודש אדר קט

אסתר המלכה

צניעותה לו
מסירות נפשה לכלל קפז
הזמינה את המן קלג, רמט
נסתלקה ממנה שכינה קלג
ביקשה להכתב לדורות לו, סט
ראה עוד ערך: מרדכי ואסתר.

ארבע פרשיות

מעיקרי עבודת חודש אדר קסה
ההכנה לגאולת ניסן קסו, רלג
שלימות הנפש ריא
ראה עוד ערך: פרשת שקלים / זכור / פרה.

אריסטו

רשעותו קנד

- ב -

בושה

חולפת ונצחית סה, שם

בטחון

יסוד קיומנו צז

הדרך אליו קל

השמחה האמיתית כה-ו, ועי' שיח

ראה עוד ערך: אמונה, נס פורים.

בלעם הרשע

ידע את האמת שכה

ראה עוד ערך: אריסטו, המן.

- ג -

גאולה

פוגמת באחדות קעה

הדרך לעקירתה קנו

גאולה

הדרך אליה קלד, קנו, קצג

גדרה קכט, קנה, שכ ועי' טט

בניסן ריד, רלד

בפורים קטז

ראה עוד ערך: גאולת פורים, גלות.

גאולת פורים

סוף גלות בבל ל, קלז

בכח התפילה מז, קכ, קלז

ראה עוד ערך: תפילה.

גוף

שותף בעבודת ה' קמ

זקוק להנאות גשמיות רצו

ראה עוד ערך: הלל הזקן, שחוק, שמחה.

גורל

גדרו קנו

גזל

חובת הזהירות בו ריט

גלות

סיבתה עג, צח

נס קיומנו בה נ

- ד -

דברים במלכים

סוד הנאתם רפ

העצה להינצל קס

ראה עוד ערך: שחוק.

- ה -

הגר

לא ראתה הבאר קיד

הכנה לפורים

נחיצותה ב, ח, יח, לא, קיד

בפרשיות שקלים וזכור רלא

בחיווק האחדות קפד

בלימוד המגילה לא, קיז

בסיפור ניסי ה' ונפלאותיו 22

בג' ימים שלפניה שע

בתענית אסתר קיח, קלז

הכרת המוב

על הטובות הקבועות כב, שיד

על כל פרט שטו

על טובה רוחנית שח

כוחה קצז

המבחן לדרגת האדם קצו

ראה עוד ערך: התבוננות.

הלל הזקן

כוונתו ברחיצתו רכו

המן הרשע

ממשיכו של עמלק עח, פו, קטז

חכמתו י, קג, קנו, קפו

קטנוניותו רטז

חוסר סיפוקו רפו

החילוק בינו לבין אחשורוש שכח

שקילתו כסף לאחשורוש קנו, קפד, שסא

סעודה ביום תלייתו ק

שורשו נשאר קיים בזמנינו קסו

ראה עוד ערך: עמלק, צדקה.

הסתר פנים

רק למראית עין מה, צח

מפתח

פסוקים ומאמרי חז"ל, ראשונים ואחרונים

תנ"ך

בראשית

ג, יז	בעצבון תאכלנה	כט
יא, א	רש"י, א' לאלף ותרנ"ו הרקיע מתמוטט	
	קנר	
יא, ו	הן עם אחד ושפה אחת לכולם	קצח
יא, לב	וימת תרח בחרן וברש"י	כד
יב, ד	וילך אתו לוט	שנב
יב, ה	ואת הנפש אשר עשו בחרן	שז
יג, יא	רש"י, אי אפשר לא באברם ולא	
	באלוקיו	שנב
יז, יז	ויפול אברהם על פניו ויצחק	רפג
יח, טו	לא צחקתי, ברמב"ן	רפג
יח, כז	ואנכי עפר ואפר	לט
יט, ג	ומצות אפה וברש"י פסח היה	ט
כא, ט	ותרא שרה וגו' מצחק וברש"י	רעח
כג, יט	קבר אברהם את שרה אשתו	רכה
כד, כב	רש"י, בקע רמז לשקלי ישראל	קל
כז, מ	ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבוד	צב
כט, א	וישא יעקב רגליו וברש"י	טז
כט, כה	רש"י, מסירת הסימנים	שנד
ל, כב	ויזכור אלוקים את רחל וברש"י	שנה
לא, מג	וכל אשר אתה רואה לי הוא	שלה
לב, א-ב	וישב לבן למקומו ויעקב הלך לדרכו	שלו
לח, כו	ויכר יהודה וגו' ובינותן	סה
מא, לד	וחימש את ארץ מצרים	שס
מו, כז	הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה	
	שבעים	שט

שמות

א, יא	וישימו עליו שרי מיסים	שס
ב, יד	אכן נודע הדבר וברש"י	פמ
ב, כה	רמב"ן, מפני הצעקה קיבל תפילתם	קכב
יב, מג	כל בן נכר וברש"י	רלו

יב, מח	רש"י, יכול כל המתגייר יעשה פסח	
	מיד	ללו
יג, ד	היום אתם יוצאים בחודש האביב	שטו
יג, טז	רמב"ן, הניסים הנסתרים יסוד התורה	שמג
יד, י	ופרעה הקריב	קלה
יד, כא	ברוח קדים עזה וברמב"ן	קנר
טז, יא	עושה פלא	שמא
טז, יד	שמעו עמים ירגזון וגו'	פד
טז, כה	שם שם לו חוק ומשפט וברש"י	רנה
טז, כז	ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט	
	פג, פז, פח	
יז, ז	היש ה' בקרבנו אם אין	פכ, פז, צו, ק
יז, ח	ויבוא עמלק וילחם וברש"י	פכ
יז, ח	וילחם וגו' ברפידים	פג, צג
יז, ט	ויאמר משה אל יהושע וגו' צא הלחם	
	פא, צז	
יז, י	ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה	פא
יז, יא	כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל	
	פא, צד, צז	
יז, יג	ויחלוש יהושע את עמלק	פא
יז, יד	כתוב זאת זכרון בספר	סט
יז, יד	מחה אמחה את זכר עמלק	עח, פט
יז, טז	מלחמה לה' בעמלק מדור דור	קח, קסו
יט, ב	רש"י, כאיש אחד בלב אחד	לא, קצ
יט, ו	ממלכת כהנים וגוי קדוש	ריז
כב, כד	אם כסף תלוה את עמי וברש"י	כ
כד, ז	נעשה ונשמע	נח
כט, א	פר אחד בן בקר וברש"י	שמה
כט, לא	רש"י, כפרת המזבח הוצרך שמא נדב	
	א' גזול	ריט
ל, טו	העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט	
	קסט, קעה, קעז	

דברים

כי היא חכמתכם וגו' ישמעון את כל החוקים	ד, ו
כי מי גוי גדול וגו' בכל קראנו אליו	ד, ז
בכל לבבך	ו, ה
אנכי מצוך היום לטוב לך	י, יג
ושמחת בחגך	יז, יד
לא ירבה לו סוסים ולא ישיב וביונתן	יז, טז
ולא ירבה לו נשים ולא יסור	יז, יז
ושכב בשלמתו וברכך	כד, יג
לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן	כה, יג
אשר קרך בדרך וברש"י	כה, יח
הנחשלים וברש"י	כה, יח
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלוקים	כה, יח
והיה בהניח ה' אלוקיך	כה, יט
ארור אשר לא יקים וברמב"ן	כו, כז
תחת אשר לא עבדת וגו' בשמחה	כה, מז
יד, כז, כט, ערה, שיט	
רש"י, היום הבנתי שאתם דבקים	כט, ג
וחפצים במקום	ה
ובחרת בחיים	ל, יט

שמואל א'

לך והכיתה את עמלק וגו' מעולל ועד יונק	טו, ג
רכד	

מלכים ב'

בתוך עמי אנכי יושבת	ד, יג
קצו	

ישעיה

חדשים ומועדיכם שנאה נפשי	א, יד
עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו	מג, כא
אתה איל מסתתר אלוקי ישראל מושיע	מז, טו
תחת הנעצוץ יעלה ברוש	נח, יג
לאות עולם לא יכרת	נח, יג

ירמיה

כה דברי כאש נאום ה'	כג, כט
רחל מבכה על בניה וברש"י	לא, יד

לבני ישראל וגו' לכפר על נפשותיכם	טז, טז
קסט, קעב	
בשמים ראש מר דרור	ל, כג
אות היא ביני וביניכם	לא, יג
ויקומו לצחק	לב, ו
חרות על הלוחות	לב, טז
ויאספו אליו כל בני לוי	לב, כז
וביום פקדי ופקדתי	לב, לד
רש"י, הראשונות שהיו בקולות שלטה	לד, ג
בהן עין רעה	לה, לא
וימלא אותו רוח אלוקים וגו' ובחרושת	
אבן	לח, כז
בעה"ט, ק' האדנים כנגד ק' ברכות	לט, א
כאשר ציוה ה' את משה	

ויקרא

כאשר עשה ביום הזה ציוה ה' לעשות	ח, לד
ללג	
קח לך עגל בן בקר לחטאת וברש"י	ט, ב
שמה	
וטיהרו וקידשו	טז, יט
אלה מועדי ה'	כג, ד
ויצא בן אשה ישראלית וגו' וברש"י	כד, י

במדבר

בהקריבם אש זרה לפני ה'	ג, ד
ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא	ט, ו
וביום שמחתכם וגו' ובראשי חדשים	י, י
17, שכא	
הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות	טו, מא
לכם לא'	
וידבר וגו' לאמר וגו' לאמר	יט, א-ב
זאת חוקת התורה	יט, ב
רש"י, אומות העולם מונין וכו' לפיכך	יט, ב
כתב חוקה	יט, ב
רש"י, תבוא פרה ותכפר על העגל	
רלט, רנד	
והיתה לבני ישראל וגו' לחוקת עולם	יט, י
שמעו נא המורים	כ, י
תמות נפשי מות ישרים	כג, י
איל מוציאם ממצרים ובאוה"ח	כג, כב

צו, י	אוהבי ה' שגאו רע	רכח
צו, יא	ולישרי לב שמחה	שכב
ק, ב	עבדו את ה' בשמחה .. יד, רעא, עדר, שה	
קה, ג	ישמח לב מבקשי ה'	שכא
קו, כג	יורדי הים באניות וגו' ויצעקו אל ה' ..	רב
קיא, ד	זכר עשה לנפלאותיו	יב
קטז, א	אהבתי כי ישמע ה' את קולי	כג, קלד
קיה, א	כי לעולם חסדו	יב
קיט, קיא	נחלתי עדותיך לעולם כי וגו'	סד
קיט, קסב	שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל	שו
קבד, ב	לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם ...	רטו
קבו, ב	אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רינה	שכ
קלו, ד	לעושה נפלאות גדולות לבדו	שמז
קמה, יח	קרוב ה' לכל קוראיו וגו'	רמט

משל

ב, ד	אם תבקשנה ככסף וברכינו יונה	סג
ו, כג	ותורה אור	סא
יג, ב	הולך את חכמים יחכם	שלו
יד, יג	בשחוק יכאב לב ואחריתה שמחה תוגה	רעז
טז, לג	בחק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו	קנח
טז, טז	ברכינו יונה	דש, שיט
כא, יז	איש מחסור אוהב שמחה וברכינו יונה	רצא
כא, כא	רודף צדקה וחסד ימצא חיים	רכה
כב, ו	חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא	שלב
כג, יב	הביאה למוסר ליבך	ש

איוב

ה, ה	אשר קצירו רעב יאכל	קכא
ה, ז	אדם לעמל יולד	שכו, שסג
יא, ט	ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים	רס
יג, יב	זכרוניכם משלי אפר לגבי חומר וגו' ..	עג
יב, כו	ומבשרי אחזה אלוך	שמג

שיר השירים

ב, ט	משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים	מה
------	---------------------------------------	----

יחזקאל

כ, לג	בחימה שפוכה אמלוך עליכם	רסו
כו, ב	אמלאה החרבה	צב

דושע

יד, ג	ונשלמה פרים שפתינו	קסח
-------	--------------------------	-----

יונה

ג, ד	עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת	נז
------	-----------------------------------	----

מיכה

ז, טז	כימי צאתך וגו' אראנו נפלאות	שמא
-------	-----------------------------------	-----

חבקוק

ב, ד	עפלה לא ישרה נפשו בו	רפז
ב, ד	וצדיק באמונתו יחיה	קעט

זכריה

יד, ט	ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד	נא
-------	--------------------------------------	----

מלאכי

ג, ו	ואתם בני יעקב לא כליתם	צא
ג, יג	חזקו עלי דבריכם וגו' מה נדברנו	שנ
ג, טז	אמרתם שוא עבוד אלוקים	שנא

תהלים

ב, יא	עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה	עדר
יט, ט	פיקודי ה' ישרים משמחי לב	טז, שכב
כב, א	למנצח על אילת השחר	מז, קכב, קכה
כב, כא	מיד כלב יחידתי וגו' מפי אריה	קלג
לד, יד	נצור לשונך מרע	קסא
לו, ז	אדם ובהמה תושיע ה'	רסד
מ, ז	אזנים כרית לי	קטו
נח, יא	ישמח צדיק כי חזה נקם	צה, רכח
סח, ז	מוציא אסירים בכושרות	שטו
סט, יד	ואני תפלתי לך ה' עת רצון	רא
עח, לו	ויפתוהו בפיהם וגו' והוא רחום יכפר ...	ר
פב, ו-ז	אמרתי אלוהים אתם וגו' כאדם תמותון	רלט, רנב
צא, ד	צינה וסוחרה אמתו	קכא
צב, טו	עוד ינובון וגו' להגיד כי ישר ה'	קכא

לך כנוס את כל היהודים..... קפז	ד, זז
וצמו עלי וגו' שלושת ימים.... קלא, קצה	ד, זז
וכאשר אבדתי אבדתי..... קפז	ד, זז
וכל זה איננו שוה לי..... רפז, רפה	ה, יג
ויהיו נקראים לפני המלך..... קכג	ו, א
להשמיד להרוג ולאבד..... שכח	ז, ד
מי הוא זה ואי זה הוא..... של	ז, ה
בחודש השלישי וגו' בשלשה ועשרים	ח, ט
בו..... קכח	
ליהודים היתה אורה ושמחה וששון	ח, זז
ויקר..... נה, סב	
ונהפוך הוא..... נח	ט, א
ואת עשרת בני המן יתלו..... קכא	ט, יג
כימים אשר נחו בהם היהודים..... קיב	ט, כב
והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה	ט, כב
.....ג, כה, ריג, רסט	
לעשות אותם ימי משתה ושמחה..... ערב	ט, כב
וקיבל היהודים את אשר החלו..... קצ	ט, כג
פורים על שם הפור..... ט, קנ	ט, כו
קיימו וקיבלו היהודים..... ד, ל, נג, נו	ט, כז
והימים האלה נזכרים ונעשים..... ז, יא, סח,	ט, כח
שנט	
לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא	ט, כח
יסוף..... ז, לה, שע	
לקיים וגו' כאשר קיים עליהם מרדכי..... קיא	ט, לא
וכאשר קיימו על נפשם דברי הצומות	ט, לא
..... קיט, קכג, קכו	
וישם המלך אחשוורוש מס..... שלא, שמ,	י, א
שס, שסט	
דורש טוב לעמו..... רכו	י, ג

דברי הימים א'

עז וחדוה במקומו..... שכא	זז, כב
כל לבבות דורש ה'..... רנא	כח, ט
ראיתי בשמחה להתנדב לך..... רצז	כט, יז

איכה

טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו..... שסו	ג, כז
נישא לבבנו אל כפים..... קצט	ג, מא

קהלת

הבל הבלים הכל הבל..... רפח	א, ב
לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו	ב, ב
עושה..... ערה, רעז, רעט, רפה, רצה	
אוהב כסף לא ישבע כסף..... ללא	ה, ט
כקול הסירים תחת הסיר כן שחוק	ז, ו
הכסיל..... רפב	
בצל החכמה בצל הכסף..... שנח	ז, יב
אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני..... רנט	ז, כג
עשה הא' את האדם ישר והמה ביקשו	ז, כט
חשבונות..... שכג	
ושבחתני אני את השמחה..... ערה, שכ	ח, זז

אסתר

מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש..... קכג	ב, ה
לדעת את שלום אסתר..... רכו	ב, יא
והנחה למדינות עשה..... שלא	ב, יח
ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי	ב, כב
.....קנה, קצג	
ויכתב בספר דברי הימים אשר למלך	ב, כג
קצה.....	
הפיל פור וגו' לפני המן..... קנח	ג, ז
מיום ליום ומחודש לחודש..... כה	ג, ז
ישנו עם אחד מפוזר ומפורד..... קפו	ג, ח
ועשרת אלפים ככר כסף אשקול..... שסא	ג, ט
הכסף נתון לך וגו' כטוב בעיניך..... קנו	ג, יא
להשמיד וגו' בשלושה עשר לחודש	ג, יג
שנים עשר.....	
שק ואפר יוצע לרבים..... קכא	ד, ג
ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו..... פו	ד, ז
אל תדמי בנפשך וגו' אם החרש	ד, יג
תחרישי..... סו, קלא, שנו	

תלמוד בבלי

פג, א	בא שטן והראה להן דמות מיטתו
קכח, ב	אלמלי שמרו שבת ראשונה לא שלטה .. פג
קכח, א	כל ישראל בני מלכים הם
קכח, ב	אין לך רגל שלא באתה בולשת .. ריז
קכח, ב	לציפורי
קכח, ב	רעשו יורדי גיהנם שמא למשול עליהם ..
קכח, ב	בא
קכח, א	אין מזל לישראל .. יח, צ

עירובין

ג, ב	טפח עצב וטפח שוחק
------	-------------------------

פסחים

ג, ב	שמתוך שלא לשמה בא לשמה
מט, א	המרבה סעודתו מחריב את ביתו וכו' ..
צ, ב	ביום ההוא הוא דאין יכולין לעשות .. רלה
צו, א	המרת דת פוסלת וכו' מילת זכריו ..
	ועבדיו מעכבת

ראש השנה

יא, א	בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל ... רלד
טז, א	תוס' ד"ה כמאן
טז, ב	שינוי השם מקרע גז"ד של אדם
יז, ב	שמקרעת גז"ד וכו' הא ביחיד הא
	בציבור
יז, ב	יורדי הים וכו' כיחידין דמו ובריטב"א .. רג
כט, א	בזמן שהיו מסתכלין כלפי מעלה וכו' .. צד

יומא

יד, א	היינו דקאמר שלמה אמרתי אחכמה ..
	וכו'
כט, א	נמשלה אסתר לשחר וכו' סוף כל ..
	הניסים
כט, א	נמשלו תפילתן של צדיקים כאיילת .. קכב
כט, ב	אנשי כנה"ג החזירו עטרה ליושנה ..
	ובמהרש"א
כט, ב	ירמיה אמר נכרים מקרקרין וכו' לא ..
	אמר נורא

ברכות

ד, ב	השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא
	ובתר"י
ז, א	טובה מרדות א' בליכו של אדם יותר ..
	מק' מלקיות
ח, א	עת רצון בשעה שהציבור מתפללין
ט, ב	אדם גדול הוא ושמח במצוות
י, א	אפי' חרב מונחת וכו' אל ימנע מן ..
	הרחמים
כב, א	אין ד"ת מקבלין טומאה
כט, ב	לישתף איניש נפשיה בהדי ציבורא
ל, ב	במקום גילה שם תהא רעדה
ל, ב	כדי שיכוונו ליבם לאביהם שבשמים .. רז
לא, א	אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה ..
	של מצוה
לא, א	אסור לאדם שימלא שחוק פיו
לג, א	אדם שיש בו דעה כאילו נבנה ביהמ"ק ..
	בימיו
נד, א	הרואה אבן שישב עליה משה
נד, א	בכל לבבך ביצר טוב וביצר רע

שבת

ל, ב	אין השכינה שורה מתוך עצבות
	ובמאירי
ל, ב	אין השכינה שורה מתוך שחוק .. רעו, רעט
ל, ב	אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה ..
	של מצוה
ל, ב	שמחה של מצוה וכו' שאינה של מצוה ..
	ערה
ל, ב	מקמי דפתח אמר מילתא דבדיחותא ... רפז
לא, א	גיריני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב .. רנח
נה, א	אין מיתה בלא חטא
נה, א	היה בידם למחות ולא מיחו .. קמ
פה, א	כפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית ... ד,
	לג, נב, סג, שסז
פה, א	מודעא רבה לאורייתא
פה, א	אעפ"כ הדור קיבלוה בימי אחשוורוש ..
	ג, ד, ל, נו

ז, ב	תוס' ד"ה דלא ידע	עט
י, ב	פתח לה פיתחא וכו' תחת הנעצוץ	
	צה, קב	
י, ב	לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים	מ
יא, א	בשביל עצלות שלא עסקו בתורה וכו' . קב	
יא, א	אדם ולא מלך	רטו
יב, ב	בן יאיר בן שהאיר עיניהם וכו'	קכג
יג, ב	כיון שנפל פור באדר שמח	קנו
יג, ב	אמר ליה ישנו מן המצוות	קפו
יג, ב	הקדים שקליהן לשקליו	קפד
יד, א	מעבדות לחירות אמרין ממיתה לחיים	
	לא כ"ש	ג
יד, א	קרייתא זו הלילא וכו' אכתי עבדי	
	אחשורוש ובמאירי	22, לז, קסד
יד, א	נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה	לו
טו, א	שהעביר יום א' של פסח בתענית	קלא
טו, ב	שמה על שקראתיו כלב וכו'	קלג
טו, ב	שלא יאמרו אחות לנו בבית המלך	
	קלב, רמז	
טו, ב	וכמה רוב בניו שלושים וכו' שבעים ..	קכא
טז, א	אתא מלי קומצא דידכו ודחי עשרה	
	אלפי דידי	קא, קג, קד, קפט, רלב
טז, ב	אורה זו תורה, שמחה זה יו"ט וכו'	נה
יח, א	מצות קריאה ופרסומי ניסא	21
יט, א	מהיכן קורא אדם את המגילה	מד, שלא
כא, ב	תוס' ד"ה אין פוחתין	ע
כט, א	מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת	
	אחרת	ריא
כט, א	בא' באדר משמיעין על השקלים	רטו
כט, ב	כיון דבניסן בעי אקרובי קדימין וקרינן	
	קסז	
כט, ב	מאי פרשת שקלים וכו' כי תשא	קסח
ל, א	מקדימין זכור וכו' דלא תיקדום עשייה	
	לזכירה	סח, קיד

מועד קמץ

ח, ב	ושמחת בחגך ולא באשתך	ערב
------	----------------------------	-----

חגיגה

ג, א	מרגלית טובה היתה בידכם וביקשתם	
	לאברה	שח

פג, ב	רבי מאיר הוה דייק בשמא	קנ
פז, ב	זדונות נעשות לו כזכויות	נו

סוכה

נא, א	חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין	
	ובריטב"א	טו
נב, א	הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו	שדמ

תענית

ה, ב	יעקב אבינו לא מת	צא
ה, א	אין תפילתו נשמעת אא"כ משים נפשו	
	בכפו	קצט
ה, א	ויפתוהו בפייהם וכו' כאן ביחיד כאן	
	בציבור	קצט, ר
טו, א	ומוסיף עליהן עוד שש ובמהרשא	צ
טו, ב	לפניו אסור, בר"ן על תענית אסתר	קיט
יח, ב	אם אין אתה הורגנו הרבה הורגים יש	
	למקום	סו
כט, א	כשם שמשנכנס אב... כך משנכנס אדר	
	יז, כה
כט, א	משנכנס אדר מרבין בשמחה	ג, יד,
	כא, רכט, רסט, ערב	
כט, א	רד"ה משנכנס, ימי נסים היו פורים	
	ופסח	יט, כד, ריג
כט, ב	בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי	
	וכו'	יא, יח

מגילה

ב, א	י"ג זמן קהילה לכל וברא"ש	רט
ג, ב	כרך שחרב מעשרה בטלנין	קז
ד, א	רש"י ד"ה ולשנותה, זכר לנס שהיו	
	זועקין	קב, קלו
ה, א	עיר גדולה שיש בה י' בטלנין	קו
ה, א	רד"ה עשרה בטלנין, וניזונים מציבור	רו
ו, א	קיסרי וירושלים אם יאמר לך אדם	
	חרבו וכו'	צב
ז, א	שלחה אסתר לחכמים כתבוני לדורות	
	וכו'	לו
ז, א	עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה וכו'	
	סט
ז, ב	לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן	
	לברוך מרדכי	עח, קמא